

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

The Development of Quality of Life According Principle of Five Precept of
Educational Personnel in The secondary Educational Service Area Office in
upper Northeast Region

โดย

ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759105

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

The Development of Quality of Life According Principle of Five Precept of
Educational Personnel in The secondary Educational Service Area Office in
upper Northeast Region

โดย

ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759105

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Development of Quality of Life According Principle of Five Precept of Educational Personnel in The secondary Educational Service Area Office in upper Northeast Region

By

Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee

Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

B.E. 2559

Research Project Funded by Mahachulalongkonrajavidyalaya University

MCU RS 610759105

(Copyright Mahachulalongkonrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย:** การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
- ผู้วิจัย:** ผศ.ดร.วิทยา ทองดี, ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล
- ส่วนงาน:** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- ปีงบประมาณ:** ๒๕๕๙
- ทุนอุดหนุนการวิจัย:** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ บุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๘๒๕ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความปรองดองสมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง ประคบอาชีพสุจริต มีศีลธรรม มีสามัคคีธรรม และวัฒนธรรมที่ดี มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยดี ทำให้มีความสุขและเกิดสันติสุข และมีข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ คือ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในหน่วยงาน ส่งเสริมให้ทำบุญให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ในการปฏิบัติหน้าที่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ จัดกิจกรรมลดอบายมุข

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มี ๔ รูปแบบคือ ๒.๑) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย มี ๒๓ ตัวชี้วัด ๒.๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านจิตใจ มี ๑๙ ตัวชี้วัด ๒.๓)

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสังคม มี ๑๘ ตัวชี้วัด ๒.๔) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม มี ๑๗ ตัวชี้วัด

๓) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำหลัก : คุณภาพชีวิต, ศีล ๕ , บุคลากรทางการศึกษา

Research Title: The Development of Quality of Life According Principle of 5 Precept of Educational Personnel in The secondary Educational Service Area Office in upper Northeast Region

Researchers: Asst. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee,
Asst. Prof. Dr. Suraphon promgun

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen Campus

Fiscal Year: 2560/2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

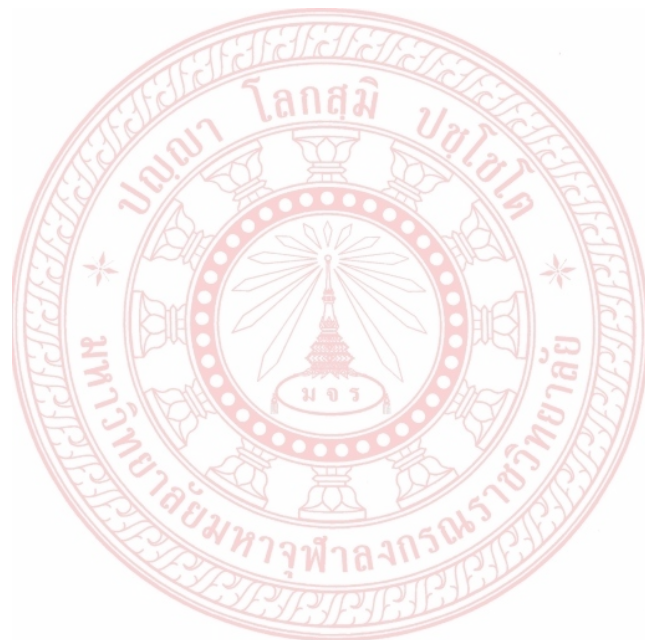
This research aims: 1) to study the lifestyle of the 5 precepts of educational personnel in the Northeast, 2) to create a quality of life with the 5 precepts of educational personnel in the sector on its northeast and 3) to evaluate ways to improve the quality of life of the main precepts of 5 educational personnel in the Northeast on its population. The research is Teachers and others involved 466 people used an interview. A particular focus groups and surveys, data analysis, content analysis comprising context, mean and standard deviation. The population in this study. Teachers and others involved 466 people used an interview. A particular focus groups and surveys, data analysis, content analysis comprising context, mean and standard deviation.

The results found that:

1) The state of living following the 5 precepts of education personnel under the jurisdiction of secondary education in the Northeast, upper working conditions that educators have a harmonious unity. Reduce conflicts professional integrity, moral fellowship. And great culture has fostered a better understanding honesty results in a poor health, happiness and peace. The feedback following the 5 precepts is to foster compassion in mind. Should peace-building activities in the agency. Encouraging people to eat animal life or redemption. Should be organized to create awareness to save. There should be clear rules on the use of property. Be careful about their practice to the opposite sex. On duty Should create a better understanding for each other should show leniency. Event Exercise regularly Event Reduction vices.

2) format to improve the lives of the main precepts of 5 educational personnel in the Northeast have found their top form 4 is 2.1) format to improve quality of life with the sacrament of the body 5 with 23 points. measure 2.2) format to improve the lives of the main precepts of 5, 19 psychological indicators 2.3) format to improve the lives of the main precepts of 5, 18 social indicators 2.4) format. improving quality of life with the Si 5 Environmental has 17 indicators,

3) the evaluation form improving quality of life according to the precepts 5 of educational personnel under the jurisdiction of the secondary schools in the Northeast, Upper finds that satisfaction levels. very keywords: quality of life, five precepts, educational personnel.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีโดยได้รับความอนุเคราะห์จากพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาชุติภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย และคณะผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ นอกจากนี้ ผู้บริหารระดับสูงของวิทยาเขตขอนแก่น ได้แก่ พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ที่เมตตาให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณคณะผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน และกรรมการสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานีทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าตอบแบบสอบถามและให้การสัมภาษณ์ งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

อนึ่ง ขอขอบใจภรรยาและลูกๆ ที่คอยเป็นกำลังใจเสมอไม่เคยขาด ทำให้งานชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์

ความดีอันเกิดจากรายงานการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอนอบน้อมถวายแด่คุณของอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ สัมผัสจนเกิดเป็นสติปัญญาให้แก่ลูก้ารับใช้สังคม ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๔ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕.....	๗
๒.๒ ประเภทและองค์ประกอบของศีล ๕.....	๒๔
๒.๓ นโยบายหมู่บ้านศีล ๕.....	๓๐
๒.๔ หลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา.....	๓๔
๒.๕ หลักการอยู่ร่วมกันทางพระพุทธศาสนา.....	๓๖
๒.๖ ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันทางสังคม.....	๓๘
๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต.....	๔๓
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๐
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๕๖
๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๕๗
๓.๓ เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย.....	๕๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๑
๓.๕ วิธีวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๒
๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษารายงาน.....	๖๒

บทที่ ๔ ผลการศึกษา.....	๖๔
ตอนที่ ๑ สภาพการดำเนินชีวิตและข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๖๔
ตอนที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	๖๙
ตอนที่ ๓ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๔
ตอนที่ ๔ สรุปองค์ความรู้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๑
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๙๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๙๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
บรรณานุกรม.....	๑๐๔
ภาคผนวก.....	๑๐๙
ภาคผนวก ก บทควมวิจัย.....	๑๑๐
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๓๑
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ ได้รับของโครงการ	๑๓๔
ภาคผนวก ง เครื่องมือในการวิจัย	๑๓๗
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มสนทนาเฉพาะ	๑๔๗
แบบสรุปโครงการ.....	๑๕๐
ประวัติคณะวิจัย.....	๑๕๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๑	สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๑.....	๖๔
๒	สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอดีตและปัจจุบันตามหลักศีลข้อที่๒.....	๖๕
๓	สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอดีตและปัจจุบันตามหลักศีลข้อที่ ๓.....	๖๖
๔	สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอดีตและปัจจุบันตามหลักศีลข้อที่ ๔.....	๖๖
๕	สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอดีตและปัจจุบันตามหลักศีลข้อที่ ๕.....	๖๗
๖	ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย.....	๗๐
๗	ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านจิตใจ.....	๗๒
๘	ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสังคม.....	๗๔
๙	ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม.....	๗๕
๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม.....	๘๔
๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๕
๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการ พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๖
๑๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๗
๑๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	๘๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยระบุเล่ม / หน้าหลังคำย่อ ชื่อคัมภีร์ เช่น องทุก (บาลี) ๒๐/๓๖๔/๑๐๘ หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกชิปาตปาติ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๓๖๔ หน้า ๑๐๘ ที.ปา (ไทย) ๓๐/๙๘/๕๐ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๓๐ ข้อที่ ๙๘/หน้า ๕๐

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

๑. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)
 ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
 ส.สพ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค (ภาษาไทย)
 อง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ปถจก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.อฏฐก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)
 อง.ทสก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)
 ขุ.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)
 ขุ.อิติ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
 ขุ.วิ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ (ภาษาไทย)
 ขุ.เปต. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เปตวัตถุ (ภาษาไทย)
 ขุ.เถรี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา (ภาษาไทย)
 มงค. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกปาฐะ สุตตนิบาต (ภาษาไทย)

๒. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

อง.เอกาทสก.อ. (ไทย) = อังคุตตรนิกาย มโนรทปุรณี เอกาทสกนิบาตอรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสถานการณ์บ้านเมืองประเทศไทยประสบปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด ความสามัคคี การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมและการจลาจลจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดจิตสำนึก การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม อันเป็นผลที่ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความปรองดอง ความสามัคคีกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการในเรื่อง การสร้างความปรองดอง สามัคคีกัน และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

ส่วนของคณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลอาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชมีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสามัคคีกันของคนในชาติ ก่อให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการสร้างความปรองดองสามัคคีกันโดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำนวน ๕,๙๑๔ หน่วยทั่วประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามหัวข้ออบรม ๘ หัวข้อ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพ อนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญู กตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม และได้ประทานโอวาทไว้เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่า ศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมอบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับคณะสงฆ์หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมทั้งเปิดตัวชีวิตให้เกิดสัมฤทธิ์ผล อย่างเป็นทางการภายใน ๔ ปี (๒๕๕๗ - ๒๕๖๐)

ตามดำริสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลอาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชที่ต้องการปลูกจิตสำนึกของคนในชาติให้มาร่วมกันรักษาศีล ๕ อันเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสุข ความสงบร่มเย็นแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อันจะนำมาสู่ความปรองดอง

สมานฉันท์ของคนในชาติ การรักษาศิล ๕ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่งผลให้สังคมสงบสุข รมเย็น ศิล ๕ เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดี หากทุกคนมีศิลป ๕ และปฏิบัติได้ ย่อมจะทำให้ผู้คนในสังคมนั้น ๆ มีความสงบสุข ไม่หวาดระแวงซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข

บุคลากรที่สำคัญของทุกประเทศอาเซียนหนึ่งคือครูที่ได้กระทำหน้าที่ของผู้อบรม สั่งสอนเป็นแบบอย่างให้กับเด็กเยาวชนหรือผู้ที่ต้องการเข้าไปเพื่อรับองค์ความรู้ในสรรพวิทยาต่าง ๆ ทั้งความรู้และพฤติกรรมของเข้าห้อมเพื่อให้เกิดผลผลิตที่ตีออกไปสู่สังคมตามความคาดหวัง ขณะที่ระบบการสอนสมัยก่อนผู้ที่มีความรู้ มีปัญญา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก็ถ่ายทอดความรู้ อุดมการณ์ หรือสิ่งที่เป็นสัจจะความจริงให้กับโลกของเรามาจนถึงปัจจุบัน

ข่าวหรือข้อมูลที่ปรากฏในสื่อทุกประเภทของสังคมไทยเราในเวลาที่ผ่านมามีมานานนี้คือพฤติกรรมของครู อาจารย์หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้มีพฤติกรรมกระทำความผิดทั้งระเบียบวินัยของความเป็นข้าราชการ ข้อกฎหมายของบ้านเมือง รวมไปถึงคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่จะพึงกระทำในหน้าที่ อาจจะมีบางคำถามจากสังคมที่ว่า สิ่งใดเกิดขึ้นกับบุคคลที่ถูกสังคมให้การเคารพนับถือในฐานะที่เป็นแบบอย่างของสังคม ข้อมูลหนึ่งที่ปรากฏจากสื่อเกี่ยวกับการทำผิดจรรยาบรรณของครูคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐ การละเมิดทางเพศ มีจำนวน ๒๑ ราย กรณีความรุนแรง ๓๒ ราย เฉพาะในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ การละเมิดทางเพศ มีจำนวน ๘ ราย กรณีความรุนแรง ๗ ราย^๑ จากจำนวนข้อมูลตัวเลขดังกล่าวยังคงเป็นสภาพปัญหาทั้งในแวดวงของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง ภาวะดังกล่าวอาจกระทบถึงความเชื่อมั่น ศรัทธา ภาพลักษณ์หนึ่งซึ่งครู อาจารย์สมัยก่อนได้ปฏิบัติต่อศิษย์เสมือนลูกหลาน ความเมตตาธรรมเหล่านั้นยังมีอยู่ในสังคมในภาพรวมแค่ไหนเพียงไร ในขณะที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ ใน มาตรา ๓๐ (๗) ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีสำหรับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา มาตรา ๕๔ การให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะใด และการเลื่อนเป็นวิทยฐานะใด ต้องเป็นไปตามมาตรฐานวิทยฐานะตามมาตรา ๔๒ ซึ่งผ่านการประเมิน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความประพฤติด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ประสบการณ์ คุณภาพการปฏิบัติงาน ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ผลงาน ฯ มาตรา ๘๔ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องรักษาชื่อเสียงของตนและรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย โดยไม่กระทำการใด ๆ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เสพยาเสพติดหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเสพยาเสพติด เล่นการพนันเป็นอาชญา หรือกระการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้เรียนหรือนักศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของตนหรือไม่ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง^๒

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับสถานศึกษา หมู่บ้าน และชุมชน ได้สัมผัสกับปัญหาที่เกิดจากการขาดศีลธรรม

^๑ เฉลิมพล พลมุข, “จริยธรรมครู”, มติชน ออนไลน์, https://www.matichon.co.th/columnists/news_828839 ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑,

^๒ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗

คุณธรรม และจริยธรรม บุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญในการหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้มีคุณค่านั้น ยังมีพฤติกรรมปฏิบัติตนตามจริยธรรมขั้นพื้นฐาน คือ การรักษาศีล ๕ ยังไม่เป็นที่พึงประสงค์ที่จะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏตามที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งล้วนเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่สอน ขาดการทุ่มเทในการอบรมสั่งสอนนักเรียน คุณภาพการศึกษาของนักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ จึงเห็นว่าสิ่งที่กำลังเผชิญภาวะดังกล่าวนี้เป็นโอกาสเหมาะที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตบุคลากรทางการศึกษาด้วยการรักษาศีล ๕ อันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชนของชาติให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับปรัชญาของการศึกษาไทยว่า ดี เก่ง และมีสุข สืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑.๒.๒ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑.๒.๓ เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดพื้นที่การวิจัย ๑๒ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ อุตรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย เลย บึงกาฬ มุกดาหาร สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบไปด้วยเนื้อหา คือ

- (๑) การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕
- (๒) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕
- (๓) ประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕
- (๔) ความเป็นมา องค์ประกอบ ความสำคัญ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรทางการศึกษา
- (๕) แนวคิด ทฤษฎีและหลักการของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
- (๖) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- (๑) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๖ คน
- (๒) ครูผู้สอนในสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๙ คน
- (๓) บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๙ คน
- (๔) กรรมการสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๒ คน คือ

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ กับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ โดยคัดเลือกกลุ่มละ ๑ จังหวัด จังหวัดละ ๔๐๐ คน รวม ๘๐๐ คน โดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน^๓ คำนวณประชากรทั้งหมด ดังนี้

- (๑) จังหวัดอุดรธานี มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด ๑๒๒,๗๔๘ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน
- (๒) จังหวัดขอนแก่น มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด ๑๓๔,๔๕๙ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ ระหว่างวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙

๑.๔ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ ศีล ๕ หมายถึง หลักปฏิบัติ ๕ ประการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการงดเว้น ที่ชาวพุทธต้องปฏิบัติตามในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนเพื่อความเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วย

- ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทฺสมาทียามิ เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทั้งปวง รวมถึงการทำร้ายสัตว์ หรือมนุษย์ด้วย แม้แต่คิด หรือวางแผน
- ๒) อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทฺสมาทียามิ เว้นจากการลักทรัพย์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ รวมถึงการเบียดบัง ฉ้อราษฎร์บังหลวง เอาเปรียบคนอื่นด้วย แม้แต่คิด หรือวางแผน
- ๓) กามสุมิจฉาจารา เวรมณี สิกขาปทฺสมาทียามิ เว้นจากการประพฤติดีกในกามทั้งหลาย
- ๔) มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทฺสมาทียามิ เว้นจากการพูดเท็จ คำหยาบ หรือพูดส่อเสียด รวมถึงการพูดให้คนแตกสามัคคีกันด้วย
- ๕) สุราเมรยมชขพมาทฐฐานา เวรมณี สิกขาปทฺสมาทียามิ เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรือเสพสิ่งเสพติดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

^๓ สุรพล พรหมกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๑.๔.๒ คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าต่อสถาบันการศึกษา สังคมและประเทศชาติ

๑.๔.๓ บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน และกรรมการสถานศึกษา ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา

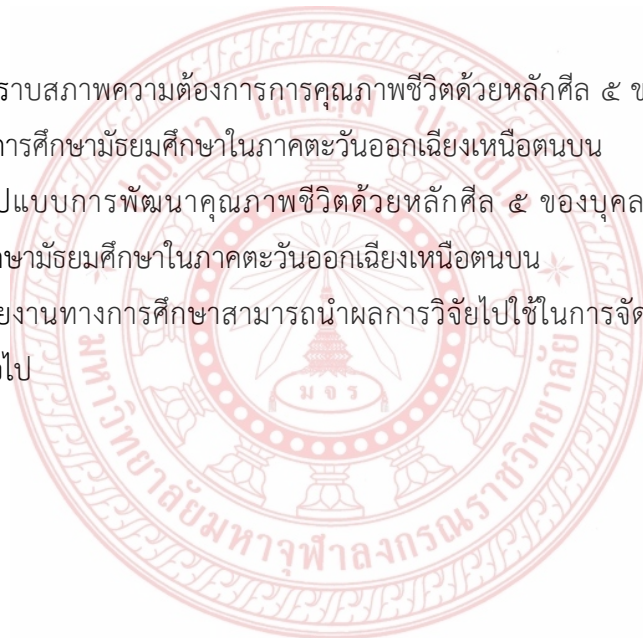
๑.๔.๔ สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเท่านั้น

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ได้ทราบสภาพความต้องการการคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑.๕.๒ ได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑.๕.๓ หน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาและอบรมบุคลากรทางการศึกษาต่อไป

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสามารถนำมาเสนอดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕
- ๒.๒ ประเภทและองค์ประกอบของศีล ๕
- ๒.๓ นโยบายหมู่บ้านศีล ๕
- ๒.๔ หลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา
- ๒.๕ หลักการอยู่ร่วมกันทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๖ ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันทางสังคม
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับศีล ๕

๒.๑.๑ ความหมายของศีล ๕

ความหมายของคำว่า “ศีล” ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอน คือ ในพระไตรปิฎก รวมไปถึงคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถา ฎีกา ทั้งนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกันดังนี้

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิโคทิมิตในกามเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”^๑

ในกฎทนต์สูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัสศีล โดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่าการที่บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤตินิโคทิมิตในกาม เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการเสพของมีนเมา

^๑ อัง.อัฐก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๙.

คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี่เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ ๓ ประการมี องค์ประกอบ ๑๖ กว่า นิตยทานที่ทำสืบกันมา กว่าวิหารทาน และกว่าสรมคณนี้^๒

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทโธสาจารย์^๓ ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด, แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบา กายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น สีสณะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสณะ” นี้ ก็คือ กิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมี ระเบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรม ทั้งหลายหรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งด เว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีล แล้วในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปติสสเถระ^๔ กล่าวความหมายของศีลไว้ว่า

ศีล หมายถึง ศีระชะ ความเย็น สันติ ดีเลิศ การกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์ และสุข

ศีล หมายถึง ความเย็น มีอธิบายว่า ไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุดช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉับไฉน ศีลก็ฉับนั้น คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิด ปราโมทย์

ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีล เขาจะมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤต^๕ ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล คือความปกติของ ธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม”

^๒ ที.สี.(ไทย) ๙/๓๕๒/๑๔๗.

^๓ พระพุทโธสาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐-๑๑.

^๔ พระอุปติสสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๐.

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๖ ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘

พุทธทาสภิกขุ^๗ ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีลหมายถึงความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้วเราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดีสมาธิก็ง่าย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^๘ ทรงแสดงทัศนะเรื่องความหมายของศีลไว้ว่า

ศีล แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่ เป็นปกติ(อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤติ

ศีล ๕ คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^๙ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความประพฤติดีทางกาย และ วาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ; มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา (ข้อ ๑ ในไตรสิกขา, ข้อ ๒ ในบารมี ๑๐, ข้อ ๒ ในอริยทรัพย์ ๗, ข้อ ๒ ในอริยวัฑฒิ ๕)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๐} กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่า ศีล ๕ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า **สิกขาบท ๕** หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้างเรียกว่า **ธรรม ๕** เมื่อ

^๕ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, **พจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕๗.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, **ทาน ศีล ภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖-๕๗.

^๘ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภูมิธรรมชาวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔-๒๕.

ปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล สมัยต่อมา จึงเกิดมีคำว่า **ศีล ๕** ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น **นิจศีล** หมายถึงศีลที่ควรทำควรรักษาเป็นประจำ บ้าง เรียกว่า **มนุษยธรรม** หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อนวุ่นวาย สังคมร่มเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษาศีล ๕ แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมากนักพร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การแผ้วพำเพ็ญประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจและปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ

กล่าวโดยสรุป ศีล ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ข้องตเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวมอดทนอดกลั้นต่อโลกะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียกร้อยสงบสุขในสังคม ระวังความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน สำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

๒. ศีล ๕ ในกรอบของสิกขาบท

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่าศีล ๕^{๑๑} ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขามิได้ให้ หรือไม่ลักขโมย จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

๓. กามเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จับเอาสารว่าความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตบตรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากของเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมีนเมา จับเอาสารว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาท พลังพลาดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียดสีสัมปชัญญะ

พระมหาทวี มหาปณฺโญ^{๑๒} ได้กล่าวถึงศีล ๕ ในฐานะของจริยธรรมในระดับปัจเจกบุคคล ดังนี้

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๖๙-๗๗๐.

^{๑๒} พระมหาทวี มหาปณฺโญ, **ศีล ๕ : ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะของสังคม**, [ออนไลน์] : www.Learners.inth/blog. [๑๑ เม.ย ๒๕๕๔].

๑) เว้นจากการปลงชีวิตหรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และอย่าเลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรงต่อธรรมชาติ และเพื่อนมนุษย์ ซึ่งในอีกนัยหนึ่งหมายถึง ปัจเจกบุคคลควรฝึกฝนความมีเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นในตน

๒) เว้นจากการยึดถือเอาของที่เขามาได้ให้ และหลีกเลี่ยงจากการกระทำตนให้ร่ำรวย มั่งคั่งขึ้นบน ความทุกข์ยากของชีวิตบนโลก ในอีกนัยหนึ่ง หมายถึงปัจเจกบุคคลควรพัฒนาความซื่อสัตย์สุจริตขึ้นในตน และสร้างประโยชน์สุขแห่งตนและสังคมบนความเคารพสิทธิของกันและกัน

๓) เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน (มักตีวงให้แค่ว่าไม่ให้ประพฤติผิดในกาม) ซึ่งในอีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคลควรมุ่งฝึกฝนเนื้อหาและศักยภาพ เพื่อการพัฒนาตนเอง

๔) เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแหยง และประณาม (สิ่งที่เรายังไม่รู้ความจริงแน่นอน) ในอีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคลควรเข้าสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความจริงหรือ ข้อเท็จจริงและความพยายาม ทั้งหมุดต้องเป็นไปเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

๕) เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในอีกนัยหนึ่ง หมายถึง ปัจเจกบุคคล ต้องสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยความมีสติและสัมปชัญญะ

๓. โทษแห่งศีลวิบัติ

ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงพุทธพจน์ เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสกอุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฐลิตคาม ถึงโทษแห่งศีลวิบัติ ทำให้ได้ผล ๕ ประการ^{๑๓} กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

๑. ย่อมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ใหญ่หลวง
๒. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป
๓. เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัทย่อมไม่แก้แล้ว กล่าวคือเงินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ
๔. ย่อมเป็นผู้หลงลืมสติ
๕. หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๑๔} ได้กล่าวเรื่องโทษแห่งศีลวิบัติไว้ว่า

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๑ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เขาเป็นคนอายุสั้นและมักถูกฆ่าตายและย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องติดคุกติดตาราง

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ย่อมมีโภคทรัพย์น้อย เกิดในตระกูลยากจน ทำมาหากินเท่าใดก็ไม่รวยทำให้เขาเป็นคนยากจน และถูกโกง ถูกปล้น ถูกขโมย

^{๑๓} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๔๘ - ๔๙.

^{๑๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์รัตน์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙-๒๒.

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๓ เมื่อกำเนิดเกิดเป็นมนุษย์เศษผลของกรรมที่ทำไว้ทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัว และถูกปองร้าย บางคนเกิดมาเป็นหญิงก็ถูกทารุณกรรมถูกข่มขืน เป็นชายก็ต้องเกิดมาเป็นกะเทยให้คนเขาหยามเล่นถูกดูหมิ่นดูแคลน เป็นที่น่าอับอาย

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็มีผู้มากกล่าวหาใส่ร้าย ใส่ความให้เสียหาย ให้เสียทรัพย์อยู่เสมอ โดนเขาใส่ความและมักได้ฟังแต่เรื่องที่ไม่จริง โดนหลอกลวงให้หลงเชื่อบ่อยๆ ถูกเอาเปรียบตลอดเวลาจะพูดจากับใครไม่มีคนเชื่อถือ

ผู้ทำผิดศีลข้อ ๕ เกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนสติไม่ดี เป็นบ้าใบ้ คลั่งโหดโหลหลงบ้า ๆ บอ ๆ เสียคน เสียจิตไปอย่างน่าทุเรศ สุขภาพเสื่อม สมองเสื่อม ปัญญาเสื่อม

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีล ๕

ตัวอย่างผลกรรมจากการละเมิดศีลข้อที่ ๑

จากพระไตรปิฎก^{๑๕} พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าถึงกรรมเก่าที่ทำให้ผลแก่พระองค์ กรรมเก่าที่ตรัสเล่า นั้นเป็นกรรมเก่าที่ทำไว้ในอดีตชาติ เมื่อครั้งยังเป็นปุถุชน แล้วมาให้ผลในชาติปัจจุบันถึงแม้ว่าพระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แต่ก็ยังไม่พ้นไปจากผลของกรรมเก่านั้นซึ่งจะนำมากล่าวเป็นบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผิดศีลข้อที่ ๑ ดังนี้

แก่งโคไม่ให้ต็มน้ำ ชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นคนเลี้ยงโค ต้อนโคไปเลี้ยง เห็นแม่โคแหวะต็มน้ำข้างทาง เกรงจะชกซ้ำจึงไล่โคไม่ให้ต็มน้ำ ด้วยการแก่งเอาไม้กวนน้ำให้ขุนบาปกรรมในชาตินั้นส่งผลให้พระองค์กระหายน้ำแล้วไม่ได้เสวยสมปรารถนาทันที เมื่อคราวใกล้จะเสด็จ ดับขันธปรินิพพาน

ฆ่าน้องชายต่างมารดา ในชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นลูกเศรษฐี บิดาของพระองค์มีภรรยาหลายคน ภรรยาคนหนึ่งมีลูกชาย พระองค์เกรงว่าทรัพย์สมบัติส่วนหนึ่งจะถูกแบ่งไปให้แก่พี่น้องชายต่างมารดา นั้น จึงลวงน้องชายไปฆ่าที่ชอกเขาแล้วเอาหินทับไว้ บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรกนานปี เกิดมาในชาตินี้แม้จะได้ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้าแล้วเศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ก็ส่งผลให้พระองค์ถูกพระเทวทัต กลิ้งหินกระทบนิ้ว พระบาทจนห้อพระโลหิต

เป็นหมอยารักษาคนไข้ตาย ในชาติหนึ่งในอดีต พระองค์เกิดเป็นหมอยารักษาลูกชายเศรษฐี โดยวิธีให้ถ่ายยา จนลูกชายเศรษฐีตาย บาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรก เกิดในชาตินี้แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ ก็ส่งผลให้พระองค์เกิดพระโรคปากคันทิกภาพาธ (โรคท้องร่วง) หลังจากเสวยสุกรมัททวะก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

^{๑๕} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/ ๖๖, ๗๘-๗๙, ๙๑/๕๗๔, ๕๗๖-๕๗๗.

ตัวอย่างผลกระทบจากการละเมิดศีลข้อที่ ๒

ในพระไตรปิฎก^{๑๖} ๑๖ ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เรื่องพระธนิยกุมภการบุตร อันเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้ามีพระบัญญัติ ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ เป็นตัวอย่างผลกระทบที่เกิดขึ้นในชาตินั้นของพระธนิยกุมภการบุตร เนื่องจากพระธนิยะสั่งให้คนตัดไม้ของหลวงที่เก็บไว้ซ่อมแปลงเมืองในคราวจำเป็น ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินยังไม่มีรับสั่งให้พระราชทาน เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบและทำการไต่สวนแล้วกล่าวกับพระธนิยะว่า “พระคุณเจ้า ... ท่านจงใจอ้างจะชนไม้ที่ไม่ให้ไป พระเจ้าแผ่นดินเช่นโยมจะฆ่า จองจำหรือเนรเทศ สมณพราหมณ์อย่างไรได้ นิมนต์กลับไปเถิด ท่านรอดตัวเพราะชน (โลเมน ตูว์ มุตโตตีตีติ เอตถ โลมมิว โลมฺ, ก็ปน ตํ ปพพชชา ลิงคฺ คำว่า “ชน” ในที่นี้ หมายถึงเพศบรรพชิต คือผ้ากาสาวพัสตร์ที่ท่านพระธนิยะห่มอยู่ ท่านธนิยะทำความผิดลักไม้ของหลวง ควรถูกจับฆ่าหรือจองจำ แต่ท่านนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์อันเป็นธงชัยของพระอรหันต์ จึงรอดตัวจากการถูกฆ่าถูกจองจำ ท่านอุปมา เหมือนแพะมีขนยาวที่จะถูกฆ่ากินเนื้อ พอดีมีบุรุษคนหนึ่งเห็นว่า แพะนั้นมีราคา จึงเอาแพะที่ขนสั้น ๒ ตัว มาแลกเปลี่ยนขนยาวจึงรอดตัวเพราะชน แต่อย่าได้ทำอย่างนี้อีก” ซึ่งพระธนิยะก็ถูกประชาชนตำหนิ ประณาม โพนทนา ภิกษุทั้งหลายตำหนิต่านพระธนิยกุมภการบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

และจากประสบการณ์ของท่านอาจารย์ธนิธ อัญโญ^{๑๗} เมื่อครั้งรับราชการในหน้าที่อธิบดีกรมศิลปากร (พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๑๑) ได้เดินทางไปสำรวจโบราณวัตถุสถานในจังหวัดภาคเหนือเป็นประจำทุกปี เมื่อได้ไปนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอเมือง จังหวัดน่าน แล้วเดินเวียนทักษิณาวรรต เห็นมีทรงสถฐานงามแปลกจากพระธาตุเจดีย์อื่น แต่ทองจังโกที่หุ้มองค์พระธาตุผู้ก่อนและพังหลุดร่วง ในปีต่อมาเมื่อขึ้นไปตรวจราชการในจังหวัดภาคเหนืออีก คราวนี้ทางวัดได้รื้อเอาแผ่นทองจังโกที่หุ้มมากองซ้อนไว้ เห็นองค์พระธาตุที่ก่ออิฐก่อปูนผู้พัง มีผู้บอกว่า สมภารวัด (ซึ่งเป็นเจ้าคณะ จังหวัดน่านด้วย) สั่งให้รื้อลงมาเพื่อเตรียมปฏิสังขรณ์ ในปีต่อๆ มาได้ขึ้นไปนมัสการอีก ก็ยังมีได้ซ่อมและไม่เห็นทองจังโกของเก่า จึงสอบถาม มีชายสูงอายุผู้หนึ่ง ซึ่งคงจะมารักษาศีลเป็นประจำ ได้กรุณาเล่าให้ฟังว่า สมภารวัดพระธาตุแช่แห้งเมื่อชายทองจังโกเก่าที่รื้อลงมาจากองค์พระธาตุโดยอ้างว่าจะเอาเงินไปสมทบซื้อแผ่นทองใหม่มาซ่อม แต่แล้วก็เอาไปขายและสีกเอาเงินไปแต่งเมีย อยู่ด้วยกันมีลูกชายคนหนึ่งเกิดมาไม่มีหนังหุ้มกาย มีแต่เนื้อและมีเนื้อเยื่อต่างๆ หุ้ม และมีน้ำเหลืองหรือเลือดจางๆ ซึมออกมา เมื่อวางให้นอนบนเบาะหรือผ้าปูนอนเลือดหรือน้ำเหลืองที่ตัวเด็กก็ติดกรังอยู่กับผ้า เวลาเด็กเคลื่อนไหวก็เจ็บปวดร้องครวญครางน่าสงสารทรมาณกายทรมาณใจพ่อแม่และผู้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง ต้องเอาใบตองกล้วยหรือใบตองตึงสดๆ มาปูให้นอน เรื่องนี้น่าจะเป็นอุทาหรณ์เตือนสติ บางเรื่องแม้ว่าตำรวจยังตามจับกุมไม่ได้ แต่เชื่อว่าเขาจะต้องได้รับผลแห่งกรรมที่ทำไว้ในไม่ช้าอย่างแน่นอน เพราะไม่มีใครหนีพ้นผลแห่งกรรมได้

^{๑๖} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๘๔-๘๘/๗๔-๗๘.

^{๑๗} ธนิธ อัญโญ, อานิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคัม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๐ - ๑๗๒.

ตัวอย่างผลกระทบจากการละเมิดศีลข้อที่ ๓

ในอิสิทาสีเถรีคาถา^{๑๘} ได้แสดงถึงกรรมที่ทำให้หย่าร้าง ของพระภิกษุณีรูปหนึ่ง ชื่อ พระอิสิทาสีเถรี ท่านเป็นลูกสาวคนเดียวของเศรษฐีในเมืองอุชเชนี ต่อมาเมื่อโตเป็นสาว ท่านก็ได้แต่งงานกับลูกชายเศรษฐีในเมืองสาเกต ชีวิตดูน่าจะราบรื่น แต่หาได้ราบรื่นไม่ ทั้ง ๆ ที่นางปฏิบัติตัวดีทุกอย่าง แต่ก็ไม่เป็นที่พอใจของสามี สามีชอบบอกเลิก โดยที่นางไม่ได้ทำผิดอะไรเลย จากนั้นนางก็ได้มาแต่งงานกับสามีคนที่ ๒ แต่อยู่กันได้เพียง ๑ เดือน นางก็ถูกสามีขับไล่ออกจากเรือนอีก ในเมื่อแต่งงานอยู่กับคนที่มีฐานะแล้วมีปัญหา บิดาของนางจึงยกนางให้กับขทานผู้เป็นบัณฑิตคนหนึ่ง อยู่กันได้เพียงครึ่งเดือนเท่านั้น สามีคนล่าสุดก็เกิดความเบื่อหน่าย ขอกลับไปเป็นขทานตามเดิม เมื่อชีวิตการครองเรือนของนาง ล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเช่นนี้ นางจึงขอพ่อแม่ออกบวช โดยให้เหตุผลว่า อยากจะทำกรรมเก่าให้พินาศ และหลังจากที่ท่านออกบวช ได้เพียง ๗ วัน ท่านก็ได้บรรลุนิชา ๓ ระลึกได้ว่าผลที่ได้รับทั้งหมด ล้วนเป็นผลแห่งการคบชู้กับภรรยาของชายอื่น และได้บังคับสามีให้ขับไล่อภรรยาเก่าของเขาไป บาปกรรมนั้นก็ทำได้เสร็จแล้ว

ตัวอย่างผลกระทบจากการละเมิดศีลข้อที่ ๔

ในพระไตรปิฎก^{๑๙} พระพุทธเจ้าตรัสเล่าว่า เป็นกรรมเก่าทำไว้ในหลายชาติในอดีตดังนี้ ในชาติหนึ่ง พระองค์เกิดเป็นนักเลง ชื่อ "ปุณาลี" ได้กล่าวต่ (ใส่ร้าย) พระปัจเจกพระพุทธเจ้าพระนามว่า "สุรภี" ว่าทำผู้หญิง ท้อง ตายจากชาตินั้น บาปกรรมส่งผลให้ ไปเกิดอยู่ในนรกนานแสนนานเสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส เกิดมาในชาตินี้ แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ ก็ส่งผลให้พระองค์มาถูกนางสุนทริกา กล่าวต่อว่าพระองค์ได้ร่วมรักกับนางจนตั้งครรภ์ต่อมาในชาติหนึ่ง มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ได้ทรงกล่าวต่อพระเถระชื่อ "นันทะ" พระสาวกองค์หนึ่ง ของพระพุทธเจ้าด้วยเรื่องทำนองเดียวกัน ตายจากชาตินั้นบาปกรรมส่งผลให้ไปเกิดอยู่ในนรกนานนับหมื่นปี เกิดมา ในชาตินี้แม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เศษกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ก็ส่งผลให้พระองค์ถูก นางจัญจมาณวิกา กล่าวต่อว่าพระองค์ได้ร่วมรักกับนางจนนางตั้งครรภ์อีกเช่นกัน

ตัวอย่างผลกระทบจากการละเมิดศีล ๕ ข้อที่ ๕

เป็นผลกระทบที่เกิดในชาติปัจจุบันได้เห็นทันตา^{๒๐} ซึ่งจากโครงการวิจัยของนางศยามลเจริญรัตน์ นักวิจัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องการศึกษาผลกระทบของเหยื่อจากการข่มขืนชิวดยาน ขณะเมาสุราเพื่อหามาตรการป้องกันแก้ไข ปี ๒๕๔๘: กรณีศึกษาผู้พิการจากอุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ ๑๐๐ กรณี ซึ่งเป็นผู้พิการระดับต่างๆ อายุตั้งแต่ ๑๒-๗๐ ปี โดยมีค่าเฉลี่ยที่ ๓๕ ปี พบว่ากลุ่มวัยรุ่น

^{๑๘} ขุ.เถรี.(ไทย) ๒๖/๔๐๖-๔๔๙/๖๒๒-๖๒๘.

^{๑๙} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๖๗-๗๒/๕๗๕.

^{๒๐} มูลนิธิพัฒนาคนพิการ, กรณีศึกษาผู้พิการจากอุบัติเหตุ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

และเยาวชนชายได้รับอุบัติเหตุสูงถึงร้อยละ ๖๓ วัยรุ่นชายมาแล้วซ้ำร้อยละ ๕๔ ถูกคนเมาชนร้อยละ ๒๔ และโดยสารในรถที่คนเมาซ้ำร้อยละ ๒๒ ฉะนั้นวัยรุ่นและเยาวชนชายจึงเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุสูงมาก

๔. อานิสงส์ของศีล ๕

อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อย มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎก^{๒๑} เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรด อุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิกาม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

อานิสงส์ข้อที่ ๑ ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

อานิสงส์ข้อที่ ๒ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป

อานิสงส์ข้อที่ ๓ เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดี บริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่ล้าวก้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ

อานิสงส์ข้อที่ ๔ ย่อมไม่หลงลืมสติ

อานิสงส์ข้อที่ ๕ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๒๒} ได้กล่าวเรื่องอานิสงส์ของ ศีล ๕ ไว้ว่า

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัยอายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะ ประสบช่องทางที่ดี มั่งทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายน่ะไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังจริงใจ ไม่ออกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้าน ไม่ถูกผู้อื่นหลอกหลวงฉุดคร่าจนอาจารย์ไปทำให้เสียหาย บุตรธิดา ย่อมเป็นอภิชาติบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เป็นผู้ที่มีสุขุม เสียงไพเราะ พูดจา มีน้ำมือนวลชวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น "พุทธวาจา" มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและ เชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีสมองประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลอะเลือน ไม่เสียดสี วิกจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทึบ ปัญญาอ่อนหรือปัญญานึ่ม

^{๒๑} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๙.

^{๒๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, หน้า ๑๙.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๒๓} ยังได้กล่าวอีกว่าอานิสงส์ของศีล ๕ มีดังกล่าวข้างต้น สำหรับศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ ก็ย่อมมีอานิสงส์เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ตามระดับและประเภทของศีลที่รักษา แต่ศีลนั้นแม้จะมีอานิสงส์เพียงไรก็ยังเป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลางๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่เพียงระบบหรือกติกาที่จะรักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษขึ้นทางกายวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจนั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุมหรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีลจึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา เพราะการภาวนานั้น เป็นการรักษาใจ รักษาจิต และชักพอกจิตให้เบาบางจนหมดกิเลสคือ ความโลภ โกรธ และหลง อันเป็นเครื่องร้อยรัดให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ การภาวนาจึงเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุด ประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุด เป็นกรรมอันยิ่งใหญ่ เรียกว่า “มหัคคกรรม” อันเป็นมหัคคตฤศล

วคิน อินทสระ^{๒๔} กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใดๆ ของตน เหมือนบุรุษหรือสตรีผู้ได้อาบน้ำชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารประณีตอันเป็นที่พอใจแล้ว ได้นั่งพัก ณ รมที่ไรใหญ่ริมลำธารอันมีน้ำใสสะอาด เมื่อรักษาศีลดีแล้วย่อมเป็นผู้มีศีลประจำใจ ประจำตน ศีลจะกลับมารักษาเรา เหมือนเราปลูกต้นไม้ รักต้นไม้ รักษาต้นไม้ ด้วยดี เมื่อต้นไม้เติบโตขึ้นย่อมหวนมารักษาผู้ปลูกนั่นเอง

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต^{๒๕} ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ไว้ว่า

๑. ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน
๒. ทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวิ เบียดเบียนทำลาย
๓. ระหว่างลูก หลาน สามี ภรรยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสูก ไม่มีผู้คอยล่วงล้ำล้ำกรายต่างครองกันอยู่ด้วยความเป็นสุข
๔. พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพุดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะ ด้วยสัตย์ด้วยศีล
๕. เป็นผู้มั่งคั่งปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงลืมสติ

ผู้มีศีล เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้ มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีลเป็นผู้ทำลายหัวใจคนและสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนทุกข์ห้อมหญา ศีล นั้นอยู่ที่ไหน มีตัวตนเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้รักษาแล้วก็รู้ว่า ผู้นั้นเป็นตัวศีล ศีลก็อยู่ที่ตนนี้ เจตนาเป็นตัวศีล เจตนา คือ จิตใจ คนเราถ้าจิตไม่มี ก็ไม่เรียกว่าตน มีแต่กายจะทำอะไรได้ ร่างกายกับจิตต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อจิตไม่เป็นศีล กายก็ประพฤติไปต่าง ๆ ผู้มีศีลแล้วไม่มีโทษ จะเป็นปกติแบบเนียนไม่หวั่นไหว ไม่มีเรื่องหลงหาหลงขอ

^{๒๓} อ่างแล้ว, สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **วิธีสร้างบุญบารมี**, หน้า ๒๐-๒๒.

^{๒๔} วคิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^{๒๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **ประมวลคำสอนจากคตินิพนธ์คำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น**

ภูริทัตโต [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.onab.go.th/index.php?option. [๒ มี.ค.๒๕๕๔].

คนที่หา คนที่ขอ ต้องเป็นทุกข์ ขอเท่าไรยิ่งไม่มียิ่งอดอยาก ยากเข็ญยิ่งไม่มี กายกับจิต เราได้มาแล้ว มีอยู่แล้ว ได้จากบิดามารดาพร้อมบริบูรณ์แล้วจะทำให้เป็นศีลก็รีบทำ ศีลมีอยู่ที่เรานี้แล้ว รักษาได้ไม่มีกาล ได้ผลไม่มีกาล ผู้มีศีล ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าหาญ ผู้มีศีล ย่อมมีความสุข ผู้จักมั่งคั่งบริบูรณ์ สมบูรณ์ ไม่อด ไม่อยากไม่จน ก็เพราะรักษาศีลได้สมบูรณ์ จิตดวงเดียว เป็นศีลเป็นสมาธิ เป็นปัญญา ผู้มีศีลแท้ เป็นผู้หมดเวรหมดภัย

ในอรรถกถา **คัมภีร์ปรมัตถทีปนี**^{๒๖} ได้กล่าวถึงผลอันสืบเนื่องจากการปฏิบัติตามศีล ๕ ดังนี้

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๑ (เจตนางดเว้นจาก ปาณาติบาต)

๑. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอวัยวะใหญ่่น้อย : องคปจจกสมนนาคตา
๒. ความถึงพร้อมด้วยส่วนสูงและส่วนกว้าง : อาโรหปริณาทสมปตติ
๓. ความถึงพร้อมด้วยเข่าวัวไหวพริบ : ชวนสมปตติ
๔. ความเป็นผู้มีเท้าตั้งอยู่เหมาะสม : สุปตฺธิภูตฺติปาหตา
๕. ความสวยงาม : จารุตา
๖. ความเป็นผู้อ่อนโยน : มุทุตา
๗. มีความสะอาด : สุจิตา
๘. มีความกล้าหาญ : สุรตา
๙. ความเป็นผู้มีกำลังมาก : มหาพลตา
๑๐. ความเป็นผู้มีถ้อยคำสละสลวย : วิสภูจฺจวนตา
๑๑. เป็นผู้นำรัก น่าพอใจ ของสัตว์ทั้งหลาย : สตตานํ ปิยมนาบตา
๑๒. ความเป็นผู้มีบริษัทไม่แตกแยกกัน : อภิขชฺชปริสตา
๑๓. ความเป็นผู้ไม่สะดุ้งหวาดเสียว : อจฺมภิตา
๑๔. ความเป็นผู้อันใครๆกำจัดได้ยาก : ทุปฺปรัลียตา
๑๕. ความเป็นผู้ไม่ตายต่อการปองร้ายของผู้อื่น : ปฺรูกฺกเมน อมฺรณตา
๑๖. ความเป็นผู้มีบริวารมาก : มหาปฺริวารตา
๑๗. ความเป็นผู้มีผิวดั่งทอง : สุวณฺณตา
๑๘. ความเป็นผู้มีทรวดทรงงาม : สุสณฺฐานตา
๑๙. ความเป็นผู้มีอาหารน้อย : อปฺปาพาทตา
๒๐. ความเป็นผู้ไม่เศร้าโศก : อโสกตา
๒๑. ความเป็นผู้ไม่พลัดพรากจากของรักของชอบใจ : ปิยมนาเปหิ อวิปฺโยคตา
๒๒. ความเป็นผู้มีอายุยืน : ทีชฌายฺตา

^{๒๖} ขุ.อิตฺติ. (ไทย) ๑/๔/๔๕๖-๔๕๙.

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๒ (เจตนางดเว้นจาก อทินนาทาน)

๑. ความเป็นผู้มีทรัพย์ : มหาธนธัญตา
๒. ความเป็นผู้มีโภคะอเนกอนันต์ : อนนตโภคตา
๓. ความเป็นผู้มีโภคะยั่งยืน : ถิรโภคตา
๔. การได้โภคทรัพย์ตามที่ต้องการอย่างฉับพลัน: อิจฉิตานัม โภคา ชิปปปฏิลาโ
๕. การมีโภคะไม่ทั่วไปกับพระราชชา : ราชาทิหิ อสาธารณโภคตา
๖. ความเป็นหัวหน้าในที่นั้นๆ : ตตถ ตตถ เชฏฐภกาโว
๗. ความเป็นผู้ไม่รู้จักคำว่าไม่มี : นตถิภาวสส อชานนตา
๘. มีความสุขอยู่อย่างสบาย : สุขวิหารตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๓ (เจตนางดเว้นจาก กามสุมิจฉาจาร)

๑. ความเป็นผู้ปราศจากข้าศึก : วิคตปจจตถิกตา
๒. ความเป็นที่รักเป็นที่พอใจของสรรพสัตว์ : สพพสตตานัม ปิยมนาปตา
๓. ความเป็นผู้มีปกติได้ของต่างๆ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า และวัตถุเครื่องปกปิด : อนน
ปานวตถจฉาพนาทินัม ลากิตา
๔. การนอนหลับสบาย : สุขสุปนตา
๕. การตื่นขึ้นมาสบาย : สุขปฏิพุชฌนตา
๖. การพ้นจากภัยในอบาย : อปายภยวิโมกโข
๗. ความไม่ควรแก่การเกิดเป็นหญิงเป็นกะเทย : อิตถิภาวนปสภภาวานัม อภพพตา
๘. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อุกโกธนตา
๙. ความเป็นผู้มีปกติทำจริง : สจจการิตา
๑๐. ความเป็นผู้ไม่เก้อเขิน : อมงกุฏตตา
๑๑. ความเป็นผู้มีมีความสุขด้วยการรับเชิญ : อาราธนสุขตา
๑๒. ความเป็นผู้มีอินทรีย์บริบูรณ์ : ปริปุณณินทรียตา
๑๓. ความเป็นผู้ปราศจากความระแวง : นีราสงกตา
๑๔. ความเป็นผู้มี ความขวนขวายน้อย : อปปิสกุกตา
๑๕. ความเป็นผู้อยู่อย่างเป็นสุข : สุขวิหารตา
๑๖. ความเป็นผู้ไม่มีภัยจากที่ไหนๆ : อุกโตภยตา
๑๗. ความเป็นผู้ไม่มีการพลัดพรากจากของรัก : ปิยวิปปโยคภาโว

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๔ (เจตนางดเว้นจาก มุสาวาท)

๑. ความเป็นผู้มีอินทรีย์ผ่องใส : วิบุปสนินทรียตา
๒. ความเป็นผู้มีปक्तिพูดด้วยคำสละสลวย : วิสภูมธรรภาณิตา
๓. ความเป็นผู้มีฟันเรียบเสมอทั้งขาว ทั้งสะอาด : สมลิตสุทฺธทนต์ตา
๔. ความเป็นผู้ไม่อ้วนจนเกินไป : นาติถูลตา
๕. ความเป็นผู้ไม่ผอมจนเกินไป : นาติกีสตา
๖. ความเป็นผู้ไม่ต่ำเกินไป : นาติรสสตา
๗. ความเป็นผู้ไม่สูงเกินไป : นาติทิมตา
๘. ความเป็นผู้มีสัมผัสเป็นสุข : สุขสมผัสสตา
๙. ความเป็นผู้มีกลิ่นปากหอมเหมือนดอกอูบล : อุบลคนธมุขตา
๑๐. ความเป็นผู้มีบริษัทเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาท : สุตฺตฺสภปริสตา
๑๑. ความเป็นผู้มีวาจาเชื่อถือได้ : อาเทยวจนตา
๑๒. ความเป็นผู้มีลิ้น อ่อน แดงและ บางเหมือนกลีบดอกอูบล : กมลทลสทิสฺมุฑฺโลหิตนย ชิวหตา
๑๓. ความเป็นผู้ไม่หัดหู่ : อลีนตา
๑๔. ความเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน : อนุทฺตตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๕ (เจตนางดเว้นจาก สุราเมรยมัชชະ)

๑. ความเป็นผู้ไม่ประมาทในกิจและกรณียกิจ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต กิจจรณียะสุ อปป มาทตา และปัจจุบัน : อตีตนาทคตปจฺจุปฺปนเนสฺสุ
๒. ความเป็นผู้มีญาณในกิจการควรทำที่เกิดขึ้น : ปฏฺฐิภาณวฺนตตา
๓. ความเป็นผู้มีสติปรากฏอยู่ทุกเมื่อ : สทา อุปฺภฺฐิตฺติตตา
๔. ความเป็นผู้มีปัญญา เกิดขึ้นทุกสถาน ในเมื่อมีกิจและกรณียกิจเกิดขึ้น สพฺพภูฏฺฐานุปฺตติกปฏฺฐิภาณวฺนตตา : อุปฺปนเนสฺสุ กิจจรณียะสุ
๕. ความเป็นผู้ไม่เกียจคร้าน : อนลสตา
๖. ความเป็นผู้ไม่โง่เขลา : อชฺพตา
๗. ความเป็นผู้ไม่บ้าใบ้ : อมฺุคตา
๘. ความเป็นผู้ไม่หวาดสะดุ้ง : อจฺฉมฺภิตตา
๙. ความเป็นผู้ไม่มีการแข่งดี : อสารมฺภตา
๑๐. ความเป็นผู้ไม่มีความริษยา : อนิสฺสุกิตตา
๑๑. ความเป็นผู้ไม่ตระหนี่ : อมจฺฉริตา
๑๒. ความเป็นผู้มีปक्तिกล่าวคำสัตย์ : สจฺจวาทิตตา
๑๓. ความเป็นผู้มีปक्तिไม่พูดส่อเสียดไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ : อปิสฺสุน อมฺรุส อสมฺพปฺปลาปวาทิตตา

๑๔. ความเป็นคนกตัญญู : กตญญูตา
๑๕. ความเป็นคนกตเวที : กตเวทีตา
๑๖. ความเป็นผู้มีโศกะ : โสกวนตตา
๑๗. ความเป็นผู้มีศีล : สีสนวนตตา
๑๘. ความเป็นผู้ซื่อตรง : อุซุคตา
๑๙. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อกโกธนตา
๒๐. ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ : หิริโรตตปสสมปนฺนตา
๒๑. ความเป็นผู้มีความเห็นตรง : อุซุทธิภูจิตตา
๒๒. ความเป็นผู้มีใจใหญ่ : มหตตตา
๒๓. ความเป็นผู้ฉลาด : ปณฺทิตตา
๒๔. ความเป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งมิใช่ประโยชน์ : อตถานตถกุสลตา

เพียงตั้งใจรักษาศีลแต่ข้อเดียว ยังได้รับอานิสงส์มาก ถ้าตั้งใจรักษาทั้ง ๕ ข้อ จะมีอานิสงส์อย่างมาก ดังมีเรื่องเล่าถึงอานิสงส์ของศีล ๕ ไว้ในพระคัมภีร์ต่างๆ มากมาย ขอนำมาเล่าแต่บางเรื่องพอเป็นอุทาหรณ์ดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์ วิมานวัตถุ^{๒๗} มีเรื่องเล่าถึงผู้รักษาศีล ๕ ไปเกิดในสวรรค์เทวโลก ดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑ เรื่องสตรีผู้รักษาศีล ๕ ในครั้งพุทธกาล มีอุบาสิกานึ่งในพระนครสาวัตถี มีความรักดีซื่อสัตย์ต่อสามี มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย รักษาศีล ๕ โดยบริสุทธิ์ และถวายทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ ครั้นตายลงก็ไปบังเกิดในภพสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านมหาโมคคัลลานะเถระ พระอัครมหาสาวกผู้มีฤทธิ์ ได้จาริกสอบถามไปในเทวโลก เช่นเคยปฏิบัติมาและท่านได้ไปยังวิมานนั้น เทพธิดาเจ้าของวิมานก็ออกมาถวายนมัสการพระเถระจึงไต่ถาม ท่านทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมี อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และด้วยบุญอะไร ผิพรรณของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เมื่อท่านพระโมคคัลลานะเถระถามแล้ว เทพธิดานั้นก็ตั้งใจที่มีผู้ถาม จึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่าเมื่อดิฉันเป็นมนุษย์ อยู่ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ดิฉันเป็นอุบาสิกาของพระบรมศาสดาผู้มีจักขุ ดิฉันงดเว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา อีกทั้งไม่พูดเท็จ ยินดีอยู่ด้วยสามีของตน เป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทานคือ ข้าวและน้ำ อย่างไพบุลย์ด้วยความเคารพ

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของบุรุษผู้รักษาศีล ๕ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้พระนครราชคฤห์ สมัยนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีอุบาสกผู้หนึ่งเป็นคนมีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ตั้งอยู่ในศีล ๕ และสมาทานอุโบสถศีลในวันอุโบสถ ก่อนอาหารเช้าก็ถวายทานแก่พระภิกษุทั้งหลายตามสมควรแก่สมบัติของตน ครั้งรับประทานอาหารแล้ว ก็นุ่งผ้าที่สะอาด ห่มผ้าสะอาด ตกตอนบ่าย ก็ให้คนรับใช้ถือพานะ ๘ อย่าง ตามไปยังพระวิหาร แล้วถวายพานะแด่พระภิกษุสงฆ์ แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าและฟังธรรม อุบาสกนั้นสร้างสมสุจริตทางทานและศีลเป็นอันมากดังกล่าวนี้นี้ ด้วยความเคารพ ครั้นจุติจากโลกนี้

^{๒๗} ขุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑๗-๑๘, ๑๐๔-๑๐๕.

ก็ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยบุญญาภพของอุบาสกนั้น มีช้างทิพขนาดใหญ่ เผือกผ่องทั่วทั้งตัว เกิดขึ้นเป็นพาหนะ เทวบุตรก็ขึ้นขี่ช้างนั้น ห้อมล้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ไปเที่ยวเล่นอุทยานเป็นครั้งเป็นคราว ด้วยทิพยานุภาพอันยิ่งใหญ่ ครั้นกาลวันหนึ่ง ณ ราตรีกาลเที่ยงคืน เมื่อรำลึกได้ด้วยความกตัญญูมา ตักเตือน เทวบุตรนั้นจึงขึ้นขี่ช้าง พร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่ แล้วลงจากเทวโลกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านพระวังคีสะเถระ ยืนเฝ้าอยู่ใกล้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้กราบทูลขออนุญาตพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถาม เทวบุตรนั้นว่า “ท่านขี่ช้างตัวใหญ่ เป็นช้างชั้นเยี่ยมยอด เผือกทั้งตัว มีหมูนารีห้อมล้อม ออกจากวนอุทยานมีรัศมีส่องสว่างไปทั่วทุกทิศประดุจดวงดาวประกายพริ้ว ผิพรรณของท่านสดใสเช่นนี้ ท่านเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้และด้วยบุญอะไร ผิพรรณของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เทวบุตรนั้นจึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าเป็นอุบาสกของพระบรมศาสดาผู้มีพระจักษุ ข้าพเจ้างดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป งดขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ไม่ดื่ม น้ำเมา ไม่กล่าวคำเท็จ และยินดีอยู่ด้วยภรรยาของตน ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทาน คือ ข้าวและน้ำ อย่างไพบูลย์ ด้วยความเคารพ ผิพรรณของข้าพเจ้าสดในเช่นนี้ สำเร็จ ณ ที่นี้ ด้วยกรรม นั้น โภคะทั้งหลายอันเป็นที่รักของใจทุกสิ่งทุกอย่าง เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าด้วยกรรมนั้น

รวมความว่า รักษาศีลให้ดีในเบื้องต้นเสียอย่างหนึ่งแล้ว คุณธรรมความดีในเบื้องต้น จะเกิดขึ้น สืบเนื่องติดตามมาเอง (ศีลมีประโยชน์และอานิสงส์สืบเนื่องโดยลำดับขั้นตอน) ดังจะเห็นได้จากพระพุทธดำรัส ซึ่งตรัสไว้แก่ท่านพระอานนท์เถระดังต่อไปนี้

ดูก่อนอานนท์ ศีลทั้งหลายที่เป็นกุศล

๑. มี **ความไม่เดือดร้อน** เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ความไม่เดือดร้อน
๒. มี **ปราโมช** (ความชื่นบาน) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ประโยชน์
๓. มี **ปิติ** (ความอิมเิบ) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ปิติ
๔. มี **ปัสสัทธิ** (ความสงบ) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ปัสสัทธิ
๕. มี **สุข** (ความสุข) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์สุข
๖. มี **สมาธิ** (ความตั้งใจมั่น) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์สมาธิ
๗. มี **ยถาภูตญาณทัสสนะ** (ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง) ได้แก่ ตรีณะวิปัสสนาเป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ยถาภูตญาณทัสสนะ
๘. มี **นิพพิทา** (ความเบื่อหน่าย) ได้แก่ **พลวะวิปัสสนา** และ**วิราคะ** (ความปราศจาก กำหนด) ได้แก่ อริยมรรค เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์นิพพิทาและวิราคะ
๙. มี **วิมุตติ** (ความหลุดพ้น) ได้แก่ **อริยมรรค** (อรหัตตผล) และ **ญาณทัสสนะ** (ความรู้ เห็น) ได้แก่ **ปัจจเวกขณะญาณ** เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ดูก่อนอานนท์ ศีลทั้งหลายที่เป็นกุศล ย่อมบริบูรณ์เพื่อความเป็นพระอรหันต์ ด้วยประการฉะนี้แล

๒.๑.๒ ความเป็นมาของการบัญญัติศีล ๕

เมื่อการกล่าวถึงศีลโดยเฉพาะศีล ๕ จะเป็นที่ทราบกันดีในหมู่ชาวพุทธ เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่มีมาก่อนการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในอรรถกถาสังคหิสูตรศีล ๕ และศีล ๑๐ มีมาก่อนการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ในอรรถธรรมบท ภิกขุวรรคได้แสดงไว้ว่า ศีล ๕ ชื่อว่า กุรุธรรม (หลักปฏิบัติของชาวพุทธในอดีต)^{๒๘} หนึ่งหลักปฏิบัติที่มีลักษณะคล้ายกับศีล ๕ นี้มีปรากฏในศาสนาอื่น เช่น ศาสนาเซน เป็นต้น แต่หลักปฏิบัติที่คล้ายศีล ๕ ในศาสนาเซนเรียกว่า “มหาพรต” (มี ๖ ข้อ) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวช และจัดเรียงลำดับไม่ตรงกัน ซึ่งนักบวชในศาสนาจะต้องปฏิบัติตามกฎมหาพรตนี้ กล่าวคือ ละเว้นการทำร้ายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ไม่พูดเท็จ ไม่ลักขโมย ไม่เสพเมถุน ไม่ครอบครองทรัพย์สิน และไม่บริโภคอาหารในเวลากลางคืน^{๒๙}

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์ผู้ปรารถนาความสุขเพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องอยู่ร่วมกัน เป็นหมู่เป็นพวกสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ในขณะที่มนุษย์มีไม่มากปัญหาก็ไม่มาก แต่เมื่อมนุษย์มีจำนวนมากปัญหาและความยุ่งยากก็มี มากขึ้น ดุจเงาตามตัว ฉะนั้น^{๓๐} ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงศีล ๕ มีปรากฏหลายแห่ง ทั้งที่กล่าวในลักษณะรวม ๆ เป็นธรรมทั่วไป ไม่ได้กล่าวเจาะจงลงไปว่าเป็นศีล ๕ โดยตรง เช่น ในอัครคัมภีร์สูตร คัมภีร์ทีฆนิกาย ปาฐกวรรค ในส่วนที่แสดงถึงความบริสุทธิ์แห่งวรรณะ ๔ ความว่า

แม้กษัตริย์บางพระองค์ในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งที่เจ้าของไม่ได้ให้ ประพฤติผิด ในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พง์เลื่องอยากได้ของเขา มีจิตพยายาม เห็นผิดด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรประพฤติ นับว่าไม่ควรประพฤติ ไม่สามารถเป็นอริยธรรม นับว่าไม่สามารถเป็นอริยธรรม เป็นธรรมดำ มีวิบากดำ ที่วิญญูชนดิเตยยนธรรมเหล่านั้นปรากฏอย่างชัดเจนในกษัตริย์ บางพระองค์ในโลกนี้^{๓๑}

ศีลที่มีการกล่าวครบทั้ง ๕ ข้อและกล่าวเจาะจงลงไป ว่าเป็นศีล ๕ โดยเฉพาะ เช่นในคัมภีร์สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค กล่าวว่าเป็นศีล ๕ เป็นธรรม สำหรับสตรียุคครองเรือนความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ

จึงจะเป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ธรรม ๕ ประการได้แก่ มาตุคามเป็นผู้ดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ เป็นผู้เว้นจากอทินนาทาน ๑ เป็นผู้ดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร ๑ เป็นผู้ดเว้นจากมุสาวาท ๑ เป็นผู้ดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๓๒}

ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต กล่าวถึงศีล ๕ ว่าเป็นธรรมเป็นเหตุให้ถูกเชิญไปอยู่ในสวรรค์ความว่า

^{๒๘} ขุ.ธ. (ไทย) ๑/๑๓๓.

^{๒๙} ธนุ แก้วโอภาส, ศาสนาโลก, (กรุงเทพมหานคร: หจก. เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๖.

^{๓๐} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๓๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๕/๘๕.

^{๓๒} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๐๓/๓๒๕.

ในคัมภีร์ที่ขนิทาย ปาฎิกวรรค^{๓๓} ได้แสดงไว้ว่า ศิลเป็นหลักปฏิบัติเรียกว่า ลิกขาบท ความว่า ลิกขาบท ๕ อย่างได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. กามสุมิจจาจาร เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีในกาม
๔. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ
๕. สุราเมย์มัชชปามาทัฏฐานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในคัมภีร์ขุททกนิทาย เปตวัตถุ ท่านแสดงศิลปะว่าเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้พ้นจากนรกได้ความว่า วันนี้ขอมหาบพิตรทรงมีพระทัยเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรวง จงสมทานลิกขาบท ๕ อย่าให้ขาดและต่างพร้อม จงทรงงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ จงทรงยินดีด้วยพระมหาหฤทัยของพระองค์ ไม่ทรงพูดเท็จ และไม่ทรงดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเมื่อพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท พระองค์ทรงประพฤดิธรรมโดยเคารพตลอดคือและวันอย่างนี้ ฟังพ้นจากนรก^{๓๔}

นอกจากนั้นศิลปะ ๔ ข้อต้นของศิลปะ ๕ ยังมีปรากฏอีกหลายแห่งในพระไตรปิฎก เป็น ๔ ข้อต้นของกุศลกรรมบถบ้าง เช่น ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ท่านพระมหากัจจายะแสดงธรรมความว่า

ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การฆ่าสัตว์เป็นสิ่งไม่เป็นธรรม เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากฆ่าสัตว์เป็นสิ่งเป็นธรรม ส่วนอกุศลกรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลกรรมมิใช่น้อยที่ถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่

ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ

ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การประพฤติดีในกามเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ

ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การพูดเท็จเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ^{๓๕}

สรุปได้ว่า การบัญญัติศิลปะ ๕ หมายถึง ความประพฤดีดีทางกายและวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ ทำให้กาย วาจา ใจ สงบไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น

^{๓๓} ที.ปา (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

^{๓๔} ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๑๒๒๓/๑๕๔.

^{๓๕} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗๒/๓๑๑.

๒.๒ ประเภทและองค์ประกอบของศีล ๕

๒.๒.๑ ประเภทของศีล

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในส่วนในที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติดีงาม และการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริตได้แก่ศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นที่ประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตลอดถึงพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ และระบบความประพฤติชั้นศีลธรรม พระพุทธเจ้าทรงประกาศคำสอนออกไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติโดยตรงแก่บุคคลและสังคม และเพื่อให้เห็นภาพรวมของศีลที่ครอบคลุมทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคม จึงขอกล่าวถึงประเภทในคัมภีร์เนตติปกรณ์ที่ได้แบ่งศีลออกเป็น ๕ ประเภท คือ^{๓๖}

๑. ปกติศีล ศีลโดยปกติ ได้แก่ศีลที่ประพฤติเป็นประจำโดยมิได้สมათาน
๒. สมათาน ศีลโดยการสมათาน คือศีลที่รับสมათานจากพระภิกษุหรือสมათานต่อ หน้าพระพุทธรูป
๓. จิตตปสาทะ ศีลที่เกิดจากความเลื่อมใส
๔. สมณะ ศีลที่เกิดจากสมณะ
๕. วิปัสสนา ศีลที่เกิดจากวิปัสสนา

จากที่กล่าวถึงประเภทของศีล ๕ ข้างต้น ทำให้มองเห็นภาพรวมของศีลในวงกว้างได้มากขึ้น แต่เพื่อให้เห็นในส่วนที่เป็นระบบความประพฤติที่แยกออกไปเป็นศีลสำหรับคฤหัสถ์และศีลสำหรับนักบวช เป็นต้น จึงขอกล่าวถึงศีลสำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติโดยทั่วไป โดยแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

ก. ศีลสำหรับคฤหัสถ์ สาระของศีลสำหรับประชาชนโดยทั่วไปกำหนดเอาข้อปฏิบัติอย่างต่ำมาเป็นพื้นฐานช่วยให้สังคมสงบสุข โดยปกติถือว่า ศีลเป็นหลักความประพฤติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ไม่ว่าจะครองชีวิตอยู่ในระดับใด ๆ คือเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานของบุคคลแต่ละคนในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง จึงเรียกว่า มนุษยธรรม^{๓๗} การดำเนินชีวิตของแต่ละคนจึงมีวินัยจำเพาะสำหรับการฝึกตน วางไว้เป็นข้อเรียกว่า “สิกขาบท” (ข้อฝึกความประพฤติ) เมื่อบุคคลต้องการรักษาศีลให้ดียิ่งขึ้นไปในวันอุโบสถ ก็สามารถรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีลได้ ดังนั้น คฤหัสถ์ผู้รักษาศีล สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ศีล ๕ เป็นสิกขาบทที่คฤหัสถ์รักษาอยู่เป็นประจำ เรียกว่า นิจจศีล มีสิกขาบทไว้สำหรับเป็นข้อฝึกความประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อย ๕ ประการ ได้แก่

- ๑) เว้นจากปลงชีวิตของสัตว์ที่มีชีวิต (ปาณาติปาตา เวรมณี)
- ๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ (อทินนาทานา เวรมณี)
- ๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (กาเมสุมิจจารา เวรมณี)

^{๓๖} พระเทพโสภณมหาเถระ (มหาสิยาตอ) วิปัสสนาจารย์, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปลโม) ตรวจชำระ, หน้า ๔๗.

^{๓๗} พระราชาวรมณี (ประยูร ปยุตโต), **ปรัชญาการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕๘.

๔) เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาทา เวมณี)

๕) เว้นจากการดื่มของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (สุราเมรยัมชชปมาทัญฐานา เวมณี)^{๓๘}

หลักความประพฤติพื้นฐานของมนุษย์มีจุดหมายที่เหมือนกันคือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัยอยู่ในสังคมที่เป็นปกติสุข จึงสร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคม ศิล ๕ จึงปรากฏชัดเจนในสังคม เป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้การทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นที่ยอมรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และมีอนิสงส์อย่างต่อเนื่อง ปณจสีล สัพพกาลิกิ หมายความว่า ศิล ๕ เป็นของมีอยู่ตลอดกาลทุกยุคทุกสมัย ซึ่งกล่าวว่าไว้ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาหลายคัมภีร์ว่า พระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นหรือไม่มีได้ เสด็จอุบัติขึ้นก็ตาม ศิล ๕ และองค์ (กรรมบถ) ๑๐ นี้ก็มีอยู่ในโลก แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าทั้งหลายบ้าง ทรงชักนำและชักชวนให้สมาทานศีลนั้น ๆ ในกาลใด สมัยใด สมัยนั้น เมื่อพระพุทธเจ้ามิได้เสด็จอุบัติขึ้น พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายบ้าง ท่านสมณะและพรหมณ์ทั้งหลายผู้ประพฤติธรรมเป็นกรรมวาที่บ้าง พระจักรพรรดิมหाराชบ้าง พระมหาโพธิสัตว์ ทั้งหลายบ้าง ต่างชักชวนและทรงชักจูงประชาชนให้สมาทานศีล ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้น^{๓๙}

เพราะฉะนั้น ศิล ๕ จึงเป็นหลักสำหรับประพฤตินั้นพื้นฐานของคนในสังคม ที่สมควรแก่ชนทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นเครื่องส่งเสริมคุณความดี มีจรรยา มารยาที่เรียบร้อย เป็นหลักความประพฤติตามหลักสากล ไม่เกี่ยวกับสมัยนิยมของยุคหรือท้องถิ่นหรือข้อห้ามต่าง ๆ ของชนบทรวมนิยมประเพณี จึงถือได้ว่าหลักความประพฤติที่เรียกว่า ศิล ๕ นี้เป็นมาตรฐานวัดความเจริญและเสื่อมโทรมของสังคมได้เป็นอย่างดี

๒. ศิล ๘ เป็นสิกขาบทที่คฤหัสถ์สมาทานรักษาพิเศษในวันอุโบสถ เรียกว่า อุโบสถศีลมีสิกขาบทไว้สำหรับเป็นข้อฝึกความประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อย ๘ ประการ ได้แก่

๑) เว้นจากปลงชีวิตของสัตว์ที่มีชีวิต (ปาณาติปาตา เวมณี)

๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ (อทินนาทานา เวมณี)

๓) เว้นจากการประพฤตินิดในกาม (กาเมสุมิจฉาจารา เวมณี)

๔) เว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาทา เวมณี)

๕) เว้นจากการดื่มของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (สุราเมรยัมชชปมาทัญฐานา เวมณี)

๖) เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล (วิกาลโภชนา เวมณี)

๗) เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ การทัดทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง (นัจจิตวาทิตวิสูกทัสสนา มาลาคันธวิเลปนธารณมณฺชนวิภูสนัญฐานา เวมณี)

^{๓๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

^{๓๙} ธนิต อยูโพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนศิวพร จำกัด ๒๕๒๕), หน้า ๔.

๘) เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หุหุราฟุ่มเฟือย (อุจจาสนมมหาสนา เวมณี)^{๔๐}

การประพฤติปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ในระดับสูงกว่าพื้นฐานโดยทั่วไป (ศีล ๕) คืออุโบสถหรือศีล ๘ ซึ่งในคัมภีร์บาลีไม่ปรากฏว่า ศีล หรือสิกขาบท มีปรากฏคำว่า “อภฺรฺฐํคสมันนาคตฺอุโบสถ” แปลว่า อุโบสถ ประกอบด้วยองค์ ๘^{๔๑} ซึ่งเป็นศีลที่รักษาในวันอุโบสถ ได้ ศีล ๘ ที่อุบาสกอุบาสิกาสมาทานรักษาเป็นการจำศีลในวันพระ คือขึ้นและแรม ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ ในเดือนขาด^{๔๒} การรักษาอุโบสถศีลที่กำหนดวัด เพราะอุบาสกอุบาสิกาต้องประกอบกิจการงานของตน จึงกำหนดการเวลาสำหรับรักษาด้วยถือว่า การรักษาอุโบสถเป็นศีลที่มีสมรรถภาพทางจิตใจ มีความประพฤติตามแบบอย่างพระอริยบุคคล

ความประพฤติงามขั้นอุโบสถศีลหรือศีล ๘ เน้นการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย ทางวาจา อุโบสถศีลมีพื้นฐานจากนิจศีล แต่อุโบสถศีลเน้นการปฏิบัติมากขึ้นและยากต่อการปฏิบัติอีกด้วย มีข้อกำหนดที่เป็นสิกขาบทที่ละเอียดอ่อน เมื่อพิจารณาตามข้อฝึกปฏิบัติแล้วก็จะทราบได้ถึงความเป็นอยู่ของพระอริยบุคคล รวมทั้งวิถีชีวิตของพระอริยบุคคลด้วย ว่าท่านได้ผ่านขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติมาอย่างไร ยากลำบากอย่างไร โดยเทียบเคียงกับประพฤติปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีล หากเป็นหลักประพฤติปฏิบัติของพระอริยบุคคลยุ่งยากลำบากมากกว่านั้นอย่างแน่นอน แต่ยังมีข้อพิจารณาเพิ่มเติมเกี่ยวกับศีล ๘ กับอุโบสถศีลมีความต่างกันอย่างไร

สำหรับศีลอุโบสถข้อที่ ๓ จะมีความแตกต่างจากนิจศีล (กาเมสุมิจจาจารา เวมณี) คือเว้นจากการประพฤตินิพมจรธรรมเป็นการเว้นขาดจากการเสพอสังขาร เป็นความมุ่งหมายในศีลข้อนี้ อันเป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ แต่เป้าหมายสูงสุดคือความบริสุทธิ์ของจิตใจ จึงจะสำเร็จเป็นพรหมจรรย์ที่แท้จริง การเสพอสังขารจึงมีราคาเป็นเหตุ พรหมจรรย์จะบริสุทธิ์ได้ด้วยการงดเว้น จากอสังขาร ไม่มีทั้งกาย วาจา และจิตใจ สติกับบารุคะ สัมปชัญญะกับพยาบาทเป็นของคู่กัน ถ้าไม่ประสงค์ในราคาจะกับพยาบาทที่ต้องทำสติและสัมปชัญญะให้สมบูรณ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาตอุโบสถสูตรว่า

พระอรหันต์ทั้งหลายละกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้านตลอดชีวิต แม้เราก็ได้ละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกลเว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน ตลอดคืนหนึ่งกับวันหนึ่งในวันนี้ แม้ด้วยองค์อันนี้ เราก็ได้ชื่อว่าได้ตามพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งอุโบสถก็จักเป็นอันเราเข้าจำแล้ว^{๔๓}

สรุปความหมายของพรหมจรรย์คือการครองชีวิตอย่างประเสริฐ เป็นอริยมรรคดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ ประโยชน์อันเนื่องมาจากการประพฤตินิพมจรธรรม ที่เป็นจุดมุ่งหมายในระดับของอุโบสถศีล มีความสัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นการละกามสุข ได้ในระดับหนึ่ง การประพฤติปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลจึงเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี

^{๔๐} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓-๓๐๕.

^{๔๑} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓.

^{๔๒} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๔๒๗.

^{๔๓} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๔.

๒.๒.๒ องค์ประกอบของศีล ๕

ศีล ๕ จัดเป็นสิกขาบท แต่เป็นสิกขาบทสำหรับคฤหัสถ์^{๔๔} ใช้ในฐานะเป็นข้อฝึกหัดของชาวพุทธ คฤหัสถ์ หรือกฎความประพฤติของอริยสาวกฝ่ายฆราวาสเรียกว่า สิกขาบท ๕ เช่น ในสังคีตสูตร จัดสิกขาบทไว้ ๕ อย่างคือ (๑) ปาณาติปาตา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์) (๒) อทินนาทานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์) (๓) กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤตินิโคต) (๔) มุสาวาทา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ) (๕) สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)^{๔๕}

ศีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ นี้เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากการทำชั่วโดยการรักษากาย วาจา ให้เป็นปกติ ด้วยการงดเว้นจากบาปกรรม ๕ อย่าง ที่พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นภัย และเวณ คือ (๑) ปาณาติบาต การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป (๒) อทินนาทาน การถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของ มิได้ให้ (๓) กาเมสุ มิจจาจารา การประพฤตินิโคตทั้งหลาย (๔) มุสาวาท การพูดเท็จ (๕) สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในเพราะสุราเมรัยและของมีนเมา^{๔๖}

ผู้กระทำบาปกรรมทั้ง ๕ ดังกล่าว แม้เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง ชื่อว่าผู้ทุศีล เพราะกระทำในสิ่งที่ตรงข้ามกันศีล นอกจากจะเรียกผู้ประกอบกรรมทำอกุศลบาปกรรม ๕ ดังกล่าวมานี้ว่าเป็นทุศีลแล้ว ท่านเรียกว่า ผู้สร้างเวร (เวรการโก) คือ เป็นผู้มึนเจตนาเข้ามาซึ่งภัย และเวรเป็นเหตุให้ได้รับทุกข์ในอบายภูมิในทุคติภพ และเมื่อเกิดในสุคติภพก็เป็นสภกรรม มิเกิดมาอายุสั้นเป็นต้น ศีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ มุ่งหมายเพื่อให้งดเว้นจากภัยและเวรทั้ง ๕ โดยมุ่งเจตนาคือ ความตั้งใจเป็นสำคัญ เพื่อให้ทราบองค์ประกอบศีล ๕ มากขึ้น จึงขออธิบายรายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติม ดังนี้

ศีลข้อที่ ๑ ได้แก่ เว้นจากปาณาติบาต หมายถึงเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป ศีลข้อนี้มีความหมายกว้างรวมถึงชีวิตสัตว์ทุกชนิดที่มีชีวิต การเบียดเบียนชีวิตให้ถึงกบตาย นอกจากผิดศีลแล้วยังถือว่าเป็นบาป (ความชั่ว) จะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. คุณ สัตว์มีคุณมาก ฆ่าก็มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยก็มีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์มีโทษมากกว่าฆ่าปลูชน ฆ่าสัตว์ช่วยงานมีโทษมากกว่าสัตว์ร้าย เป็นต้น
๒. ขนาดกาย สำหรับสัตว์จำพวกเดรัจฉานที่ไม่มีคุณก็เหมือนกัน ฆ่าสัตว์ให้มีโทษมาก ฆ่าสัตว์น้อยมีโทษน้อย
๓. ความพยายาม มีความพยายามมากในการฆ่ามีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีคุณน้อย

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๓.

^{๔๖} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๐๓/๓๒๕.

๔. กิเลสหรือเจตนา กิเลสหรือเจตนาแรงจะมีโทษมาก แต่หากกิเลสหรือเจตนาอ่อนโทษก็น้อย เช่น ฆ่าด้วยโทสะหรือจงใจเกลียดชัง มีโทษมากกว่าฆ่าด้วยป้องกันตัว^{๔๗}

หลักเกณฑ์การกระทำเพื่อกำหนดได้ว่าเป็นการละเมิดศีลข้อปาณาติบาต พระอรรถกถาจารย์ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดไว้ว่า สัตว์มีชีวิต ๑. ความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต (รู้ยู่ว่าสัตว์มีชีวิต) ๑. จิตคิดจะฆ่า ๑. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ๑^{๔๘} ผู้รักษาศีลชื่อว่าศีลขาดก็ต่อเมื่อกระทำครบองค์ ๕ นี้

ศีลข้อที่ ๒ ได้แก่ เว้นจากอทินนาทาน หมายถึง การไม่ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย หมายความว่า การไม่เบียดเบียนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต การลักขโมยจะมีโทษมากหรือโทษน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งของและคุณความดีของเจ้าของทรัพย์ ถ้าสิ่งของมีค่ามาก ประกอบกับคุณงามความดีของเจ้าของทรัพย์มีมากย่อมมีโทษมาก ถ้าสิ่งของเล็กน้อยโทษก็น้อย นอกจากนี้ต้องประกอบด้วยกิเลสกับความพยายามอีก เช่น ถ้าสิ่งของมีค่าเสมอกันกับคุณความดีของเจ้าของทรัพย์ ผู้ลักขโมยมีความปรารถนาอยากได้และความพยายามมากก็จะโทษมาก แต่ถ้าของนั้นได้มาโดยง่าย มีความปรารถนาอยากได้น้อยก็จะมีโทษน้อย

องค์ประกอบของอทินนาทาน มีองค์ ๕ คือถือเอาสิ่งของบุคคลอื่นหวงแหน ๑. รู้ว่าของนั้นเป็นของที่เขาหวงแหน ๑. จิตคิดจะลัก ๑. มีความพยายาม ๑. ลักของนั้นได้มาด้วยความพยายามนั้น ๑^{๔๙} เมื่อกระทำครบองค์ ๕ นี้เรียกว่าขาดศีล แต่เมื่อไม่ครบองค์ประกอบก็ได้ชื่อว่าต่างพร้อย

ศีลข้อที่ ๓ ได้แก่ เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ การไม่ประพฤติในกามทั้งหลาย หมายความว่า เว้นจากความประพฤติที่จะล่วงละเมิดคู่ครอง หรือการไม่ล่วงเกินขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยา กัน ซึ่งดำเนินไปทางกาย ในกาประพฤติเมถุนด้วยประสงค์ในการเสพสัทธรรม โดยมีเจตนาล่วงเกินอคมนีฐาน การประพฤติกาเมสุมิฉฉาจารจะมีโทษมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณงามความดีของผู้ถูกละเมิด ความแรงของกิเลสและความพยายาม กล่าวคือผู้ถูกละเมิดประกอบด้วยความดีมาก ย่อมมีโทษมาก ส่วนผู้ประกอบด้วยความดีน้อยย่อมมีโทษน้อยกว่า แต่หากมีความพอใจด้วยกัน มีความปรารถนาและความพยายามมากมีโทษมาก มีความปรารถนาและความพยายามน้อยโทษก็น้อย เป็นต้น

องค์ประกอบของกาเมสุมิฉฉาจารมีองค์ ๔ คือ วัตถุประสงค์ไม่ควรถึง (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด) ๑. จิตคิดจะเสพ ๑. มีความพยายามในการเสพ ๑. ยังมรรคให้ถึงมรรค (อวัยวะให้ถึงกัน)^{๕๐} เมื่อกระทำครบองค์ ๔ นี้ชื่อว่า ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์คือว่า ศีลต่างพร้อย

ศีลข้อที่ ๔ ได้แก่ การเว้นจากมูสาวาท คือ การไม่ประพฤติด้วยวาจาที่กล่าวเท็จ หมายความว่า เว้นจากความประพฤติในการกล่าวด้วยคำพูดที่บิดเบือนจากความเป็นจริง โดยมีความจงใจเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิดคิดว่า คำที่กล่าวเท็จนั้นเป็นความจริง โดยการแสดงออกทางกาย วาจา การแสดงออกทางกายนั้น หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น การเขียนจดหมายที่เป็นเท็จ การทำรายงานหลักฐานเท็จ

^{๔๗} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๗๗๓.

^{๔๘} มงคล. (ไทย) ๒/๕๗.

^{๔๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

^{๕๐} พระมหาทวี มหาปัญญา, ศีล ๕ : ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะของสังคัม, หน้า ๑๐๒

ปลอมแปลงเอกสารหรือหลักฐาน ทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ รวมถึงการแสดงกิริยาทางกายอย่างคนใบ้ เป็นการให้สัญญาณทำให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น การสั่นศีรษะ พยักหน้า ทำมือ เป็นต้น ส่วนด้านวาจา หมายถึงคำพูดที่ไม่มีสาระหรือหาประโยชน์ไม่ได้ การพูดเท็จจะมีโทษมากหรือน้อย “แล้วแต่ประโยชน์ที่จะ ถูกตรอนเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กน้อยและแล้วแต่ผู้พูด เช่น คฤหัสถ์จะไม่ให้ของของตนก็พูดไปว่า ไม่มี ก็ยังมีโทษน้อย ถ้าเป็นพยานเท็จก็มีโทษมาก สำหรับบรรพชิตพูดเล่นมีโทษน้อย จงใจบอกของที่ไม่เคยเห็นว่า เห็นโทษมาก” ^{๕๑}

องค์ประกอบของมฺสาวาทมีองค์ ๔ คือ เรื่องไม่จริง ๑. จิตคิดที่จะพูดให้ผิด ๑. มีความพยายาม เกิดจากความตั้งใจ ๑. ผู้อื่นเข้าใจเนื้อความนั้น ๑ ^{๕๒} เมื่อกล่าวาจาครบองค์ ๔ ชื่อว่า ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์ ถือว่าต่างพร้อยไม่ตั้งงาม

ศีลข้อที่ ๕ ได้แก่ การเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย คือ การไม่เสพของมีนเมา หมายความว่า สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่ควรงดเว้น เพราะสุราและเมรัยเหตุให้ผู้ดื่มมีนเมา ขาดความยั้งคิด หลงลืมสติ สมดังที่พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับโทษของการดื่มสุราเมรัย ๖ ประการ ในที่ขนิทาย ปาฎิกวรรค สิงคาลกสูตร ความว่า

ดูก่อนอนคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ คือความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑, ก่อการทะเลาะวิวาท ๑, เป็นป่อเกิดแห่งโรค ๑, เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑, เป็นเหตุไม่รู้จักอาย ๑, เป็นเหตุทอนปัญญา ๑ ^{๕๓}

การดื่มน้ำเมาจากมีโทษทางร่างกายและจิตใจ อันเป็นการบั่นทอนสติปัญญาของตนเองแล้ว ยังมีโทษกระทบโดยตรงต่อสังคม เพราะศีลข้อที่ ๕ นี้เป็นที่ตั้งแห่งความประมาทขาดสติสัมปชัญญะจึงเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่น ๆ ได้ทั้งหมด ปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมอันสืบเนื่องจากสุราและเมรัยตลอดถึงของมีนเมา ประเภทต่าง ๆ ฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน การหลอกหลวง และอุบัติเหตุ ๆ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่ได้เห็นหรือไม่ได้ฟังมาแล้วว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละการดื่มน้ำเมาเป็นสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา พระราชาจับเขาประหาร จองจำ เนรเทศ หรือกระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา แต่ว่าบาปกรรมของเขานั้นแหละย่อมบอกให้ทราบ ว่า คนผู้นี้ประกอบการดื่มน้ำเมาแล้ว ฆ่าหญิงหรือ ชายตาย ลักทรัพย์ เขามาจากบ้านหรือจากป่า ละเมิดประเวณีในหญิงหรือบุตรของผู้อื่น ทำลายประโยชน์ของคฤหบดี หรือบุตรของคฤหบดีด้วยมฺสาวาท พระราชาจับเขา มาประหาร จองจำ เนรเทศ กระทำตามปัจฉัย เพราะเหตุแห่งการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ท่านทั้งหลายได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป

ศีลข้อที่ ๕ นี้เป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่ออนุเคราะห์ประโยชน์เกื้อกูลแก่ สัตว์ทั้งปวง เป็นหลักการที่สำคัญสำหรับเสนอแนะวิธีการปฏิบัติแก่หมู่ชนไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพื่อให้ตั้งมั่นอยู่ในอัปมาทธรรม เพราะความไม่ประมาทเป็นยอดแห่งกุศลธรรมทั้งปวง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

^{๕๑} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๗๗๓.

^{๕๒} มจก. (ไทย) ๒/๑๐๗.

^{๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

เราไม่เลิกเห็นธรรมอย่างอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือนความไม่ประมาท เมื่อไม่ประมาทแล้ว กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป^{๕๔}

สรุปได้ว่า เจตนาที่แท้จริงในการบัญญัติศีลข้อนี้ ก็เพื่อการรักษาคนไม่ให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นสิ่งทำลายสติสัมปชัญญะของคนเราได้มากที่สุด ในการป้องกันตนเองที่ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดโดยเฉพาะสุราและเมรัยนี้ ที่จะเป็นสาเหตุสำคัญในการลวงละเมิดสิกขาบทที่สมาทานแล้วเพื่อความเข้าใจในศีลข้อนี้ให้มากยิ่งขึ้น จึงควรพิจารณาถึงจุดมุ่งหมาย ในการบัญญัติศีลข้อที่ ๕ ก็เพื่อความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ เพื่อความรู้ชัดในกิจที่ควรทำในอดีต อนาคต และปัจจุบัน เพื่อความมีสติมั่นคง อยู่เสมอ ความเป็นผู้มีความเที่ยงตรง เพื่อความเป็นผู้ฉลาดรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติศีล ข้อนี้ ก็เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าโทษของอบายมุขนั้น มีผลร้าย เป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมทั้งหลาย หรือเรียกว่าค่าเป็นหนทางแห่งความเสื่อมจากความดี เพราะเหตุแห่งการบัญญัติศีลข้อนี้ จึงเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ละเมิดสิกขาบท อีก ๔ ข้อข้างต้นนั้นด้วย

๒.๓ นโยบายหมู่บ้านศีล ๕

กรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

แนวคิดหลัก

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม ขณะที่การทบทวนผลการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งมีความเสี่ยงในหลายมิติที่อาจทำให้ปัญหาต่างๆ รุนแรงมากขึ้น การพัฒนาประเทศในอนาคต จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมั่นคง กรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีแนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘-๑๐ โดยยังคงยึดหลักการปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ทุกระดับ ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในกระบวนการพัฒนาประเทศ

^{๕๔} อัง.เอกาทศก.อ. (ไทย) ๒๐/๕๘/๑๐.

ทิศทางการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้ตระหนักถึงสถานการณ์และความเสี่ยงซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกและภายในประเทศ โดยเฉพาะภาวะผันผวนด้านเศรษฐกิจพลังงานและภูมิอากาศ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งเชิงบวกและลบดังนั้น ทิศทางการบริหารจัดการประเทศภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นการใช้จุดแข็งและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตภาคเกษตร และการประกอบกิจการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องปรับตัวในการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อสามารถใช้โอกาสที่เกิดขึ้นและเพิ่มภูมิคุ้มกันของทุนที่มีอยู่ในสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม พร้อมก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องสร้างความพร้อมสำหรับเชื่อมโยงด้านกายภาพทั้งโครงสร้างพื้นฐานและระบบ โลจิสติกส์ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพคน การเสริมสร้างองค์ความรู้การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน สามารถจัดการความเสี่ยง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ (ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการค้าและ การลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในส่วนการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตร มุ่งสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติรวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเพิ่มบทบาทไทยในเวทีประชาคมโลก ขณะเดียวกัน จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการประเทศ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบราชการและข้าราชการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาระบบและกลไกการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและสร้างความเป็น

ธรรมในการเข้าถึงทรัพยากร ควบคู่ไปกับปลูกจิตสำนึก ค่านิยมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

นโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์จันทร์โอชา

รัฐบาลเข้ามาสืบทอดงานและสานต่อภารกิจจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เคยกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาของประเทศไว้ก่อนแล้วเป็น ๓ ระยะตั้งแต่เมื่อเข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ ในระยะแรกได้มุ่งระงับยับยั้งความแตกแยก ยุติการใช้กำลังและอาวุธสงครามก่อความรุนแรง แก้ไขผลกระทบจากการที่รัฐบาลและรัฐสภาก่อนหน้านี้ในสภาพที่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติมากกว่า ๖ เดือน ตลอดจนได้เร่งแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชนและมุ่งนำความสุข ความสงบ กลับคืนสู่ประเทศเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญ ซึ่งก็ทำได้ผลสำเร็จไปแล้วในระดับหนึ่ง หลังจากนั้นเพียง ๒ เดือนก็ได้เข้าสู่ระยะที่สองด้วยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว การจัดตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จนกระทั่งถึงการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดนี้ หลังจากนั้นคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็ได้เริ่มลดบทบาทและภารกิจลงมาอยู่ในระดับการเป็นที่ปรึกษาและทำงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาหรือแก้ไขปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติ ส่วนที่จะตามมาในเร็ววันคือ การจัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อออกแบบวางรากฐานทางการเมือง ๒ เศรษฐกิจ และสังคมอันมั่นคงแก่ประเทศก่อนจะส่งผ่านไปสู่ระยะที่สาม คือ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและการจัดการเลือกตั้งทั่วไป เงื่อนไขดังกล่าวนี้เป็นพันธกิจที่รัฐบาลจะยังคงยึดมั่นและดำเนินการต่อไป

ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ตระหนักด้วยว่า แม้ความเร่งด่วนและความรุนแรงของปัญหาที่รอการแก้ไขเยียวยาจะมีมากเพราะสะสมทับทวีและค้างคามานานหลายปี เมื่อเทียบกับช่วงเวลานี้ซึ่งเหตุการณ์ยังไม่ปกติเรียบร้อยเสียทีเดียว และเทียบกับกรอบเวลาทำงานอันสั้น ทั้งประชาคมโลกก็กำลังเฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยด้วยความห่วงใย แต่รัฐบาลจะไม่ถือว่าเงื่อนไขและเงื่อนไขดังกล่าวเป็นจุดอ่อนหรือข้อจำกัดกลับจะเป็นความท้าทายให้ต้องเร่งคิด เร่งทำเพราะการคืนความสุขแก่ประชาชนนั้น ยิ่งทำก่อน ทำจริงจัง และทำทันที จนบังเกิดผลสัมฤทธิ์เร็วที่สุดและยั่งยืนเท่าใด ยิ่งเป็นผลดีต่อประชาชนและประเทศชาติเร็วเท่านั้น การที่รัฐบาลนี้ไม่ได้จัดตั้งขึ้นจากพรรคการเมือง จึงไม่มีนโยบายของพรรคที่ใช้หาเสียงหรือหวังคะแนนประชานิยมมาเป็นฐานทางการเมือง ทุกท่านจึงไม่ต้องวิตกว่าจะมีการนำประเทศเข้าไปผูกพันจนเสียวินัยการคลังหรือเกิดการระอนาคต และด้วยความที่มีความเป็นเอกภาพทางนโยบาย จึงไม่ต้องวิตกว่าการทำงานในแต่ละกระทรวงจะไม่บูรณาการสอดคล้องหรือพายเรือคนละที่ สิ่งเหล่านี้น่าจะเป็นพลังอำนาจหรือเกื้อหนุนให้รัฐบาลทำงานยากในเวลาสั้นได้อย่างราบรื่น ซึ่งกระผม ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลจะกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดมิให้การทำงานของรัฐบาลกลายเป็นภาระของประเทศเป็นอันขาด โดยที่มาตรา ๑๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดหน้าที่ ของรัฐบาลไว้ ๓ ประการเป็นครั้งแรก คือ การบริหารราชการแผ่นดิน การดำเนินการให้มีการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ และการส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติประหนึ่งจะส่งสัญญาณว่ามีได้ประสงค์ให้รัฐบาลอยู่ประคับประคองสถานการณ์ไปวัน ๆ

เพียงเพื่อรอการเลือกตั้งทั่วไปเท่านั้น หากแต่ยังต้องดำเนินการเรื่องอื่น ๆ อันจำเป็นและขจัดปัญหาเร่งด่วนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สังคมปรารถนา อีกด้วย รัฐบาลจึงขอกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับหน้าที่ทั้ง ๓ ประการดังกล่าว

รัฐบาลได้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศว่าด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักสำคัญ ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งทรงเน้นความพอดีพอสมพอควรแก่ฐานะความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันมาเป็นแนวคิด ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ แนวทางของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติและความต้องการของประชาชนซึ่งแสดงออกมาโดยตลอดและน่าจะชัดเจนขึ้นในช่วงเวลาแห่งการออกแบการปฏิรูปประเทศเป็นแนวทางการกำหนดนโยบาย โดยคำนึงถึงปัญหาของประเทศที่เราทุกคนรู้ที่อยู่แก่ใจ คำนึงถึงเงื่อนไขเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น คำนึงถึงความท้าทายที่รออยู่ข้างหน้า ได้แก่ การที่ประเทศต้องเร่งฟื้นตัวจากความบอบช้ำทางเศรษฐกิจ ความหวาดระแวงทางสังคมจนกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมือง การทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐจนกลายเป็นสิ่งที่ผู้คนอดทนรอเอาใจและเข็ดขยาดและการเคลื่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ต้องมีความพร้อมไม่ใ้ใครอื่นมองว่าเราเป็นตัวปัญหาของประชาคม

ข้อสำคัญคือ นโยบายทุกด้านที่จะแถลงต่อไปนี้ต้องการสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กร การปกครองทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงประเทศ ต้องการเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมปัญหาทั้งระยะเฉพาะหน้าที่ต้องทำทันที ระยะกลางที่จะทำต่อไปหรือต้องรอการใช้บังคับกฎหมาย และระยะยาวซึ่งแม้จะไม่เห็นผลสำเร็จในเวลาอันใกล้ แต่รัฐบาลนี้เห็นควรต้องวางรากฐานเพื่อให้รัฐบาลข้างหน้าเข้ามาพิจารณารับช่วงได้อย่างต่อเนื่อง และประการสำคัญคือ ต้องการให้ประชาชนเกิดความชัดเจน รู้ล่วงหน้าว่าประเทศของเราจะก้าวไปทางไหน จะมีอะไรเกิดหรือไม่เกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้เพื่อจะได้เตรียมตัวได้ถูกต้อง ลำพังความไม่รู้นั้นเป็นอวิชชาอยู่แล้ว แต่ความไม่รู้แม้แต่ในเรื่องใกล้ตัวทั้งที่เราเป็นเจ้าของประเทศ เจ้าของอธิปไตย เจ้าของภาษีอากรและบางครั้งยังเป็นเจ้าของทรัพย์สินอีกด้วย หากไม่ทราบแม้แต่ว่าผังเมืองใหม่ครอบคลุมถึงบริเวณใดและเพียงใด บ้านเรือนของเราจะถูกเวนคืนหรือไม่ ที่ดินของเราจะถูกจัดอยู่ในเขตพื้นที่สีใด มีข้อจำกัดการใช้ประโยชน์อย่างไร ถนนหนทางจะสร้างทางไหน เหตุใดระบบสาธารณสุขปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงไม่สามารถบูรณาการการทำงานให้เสร็จในคราวเดียว เรื่องนี้รัฐจะยังส่งเสริมหรือยุติการส่งเสริมกันแน่ ประเทศไทยจะเป็นสังคมเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม การไม่มีคำตอบในปัญหาเหล่านี้ย่อมเป็นความทุกข์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องซึ่งรัฐบาลต้องการให้นโยบายและแผนปฏิบัติราชการของแต่ละหน่วยงานที่จะทำต่อไป^{๕๕}

^{๕๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๗.

ตำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์^{๕๖} สีเลน สุคติ ยนต์ สีเลน โภคสมปทา สีเลน นิพพุตี ยนต์ ตสมา สีลี วิโสธเย.

ชนทั้งหลายย่อมไปสู่สถานที่ดีได้ด้วยศีล เป็นผู้มืทรัพย์สินมั่งคั่งได้ด้วยศีลไปสู่พระนิพพานได้ด้วยศีล เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฉลาดพึงชำระ (รักษา) ศีลให้บริสุทธิ์

ในยุคที่สังคมมีความเจริญทางด้านวัตถุ มนุษย์ได้รับความสะดวกสบายจากวิทยาการเทคโนโลยี สมัยใหม่รวดเร็วทันใจ ขณะเดียวกัน กลับพบว่า มีปัญหามากมายได้เกิดขึ้นในสังคมเป็นเงาตามตัว ทั้ง อาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชัน การล่าส่อนทางเพศการหลอกลวงและความเสื่อมโทรมทางสุขภาพ อาจกล่าวได้ว่า เรามีความสุขน้อยลง เพราะอะไร เพราะมนุษย์ละเลยเรื่องศีล ๕ ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัว ศีล ๕ เป็น ธรรมะพื้นฐานของมนุษย์ ไม่เลือกชั้นวรรณะ เชื้อชาติศาสนา มีสาระเดียวกัน หากแต่เรียกชื่อต่างกันเท่านั้น ถ้า มนุษย์ในโลกปฏิบัติตนอยู่ในศีล ๕ ประการอย่างเคร่งครัดเป็นประจำ หรือที่เรียกว่านิจศีลสังคมย่อมสงบสุข ชาวโลกย่อมร่มเย็นกันทั่วหน้า

อาตมภาพมีความประสงค์อยากจะเห็นสังคมทั่วทั้งโลกมีความสามัคคีสงบสุขโดยเริ่มจากประเทศไทยของเราเป็นเบื้องต้น จึงได้คิดนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นคำสอนสากลมาดำเนินการในรูปแบบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เป็นการเริ่มที่หน่วยเล็กๆของครอบครัว มาถึงระดับหมู่บ้าน โดยมี วัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ

๑. เพื่อสืบสานงาน อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล)
๒. เพื่อความสามัคคีและประโยชน์สุขของประชาชน
๓. เพื่อความมั่นคงและสันติสุขของประเทศชาติ
๔. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถ

ขออนุโมทนากับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่ได้เข้ารับโครงการดังกล่าวไปดำเนินงานอย่าง เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม โดยการนำของคุณกฤษศญพงษ์ศิริ อธิบดีกรมการศาสนาที่ดำเนินการอย่างรวดเร็ว ชัดเจน ปรากฏเป็นหนังสือ แนวทางการดำเนินงานโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕: ชาวประชาเป็นสุข” และจะได้ขยายผลไปทั่วประเทศในเร็ววันนี้ขออนุโมทนาอย่างยิ่ง

๒.๔ หลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

ทุกศาสนาล้วนมีหลักจริยธรรมเพื่อเป็นหลักการให้ศาสนิกของตนน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ หลักธรรมหรือจริยธรรมของศาสนา เป็นองค์ประกอบสำคัญของศาสนาประการหนึ่ง พระพุทธศาสนาถือเป็น ศาสนาที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ เพราะมีองค์ประกอบครบถ้วนโดยเฉพาะหลักจริยธรรมซึ่งถือว่ามีความสำคัญ

^{๕๖} กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุขในตำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชฉบับที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

มาก สำหรับหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนาสำคัญดังนี้ หลักของพุทธจริยศาสตร์หรือจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้และได้แบ่งการศึกษาจริยศาสตร์จริยธรรมในพระพุทธศาสนาเป็น ๓ ชั้น คือ จริยธรรมขั้นต้นได้แก่ ศีล ๕ คู่กับเบญจธรรมหรือกัปปาณธรรม จริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และจริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ มรรค ๘ แต่ละชั้นมีคำอธิบายดังนี้^{๕๗}

๑. จริยศาสตร์ขั้นต้น เป็นหลักเกณฑ์โดยทั่วไปในระดับเบื้องต้นที่ทุกคนในสังคมต้องประพฤติปฏิบัติเมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะของสังคมคล้ายคลึงกัน หลักจริยธรรมในขั้นต้นนี้เรียกว่า ศีล ๕ หรือศีล ๕ ข้อ ซึ่งเป็นหลักการที่ควรงดเว้น ๕ ประการ ได้แก่ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดมูสา ๕ ประการ เช่น เรียกว่า เบญจธรรม มีลักษณะคู่กัน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ ลักษณะคู่กันของศีล ๕ และเบญจธรรม

ศีล ๕	เบญจธรรม
การงดเว้นหรือการห้ามฆ่าสัตว์	มีเมตตา กรุณา
การงดเว้นหรือการห้ามลักทรัพย์	มีสัมมาอาชีพะ ยินดีในสิ่งที่ตนมี
การงดเว้นหรือห้ามประพฤติผิดประเวณี	มีกามสังวร สำรวมในกาม
การงดเว้นหรือการห้ามพูดเท็จ	มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อกัน
การงดเว้นหรือการห้ามเสพของมีนเมา	มีสติรอบคอบ

๒. จริยศาสตร์ชั้นกลาง เป็นหลักปฏิบัติที่สืบต่อมาจากขั้นต้น เพราะเมื่อระดับต้นได้ชำระ งดเว้นจากการกระทำ ๕ ประการ และหันมากระทำสิ่งที่ เป็นกัลยาณธรรมหรือเบญจธรรม ๕ ประการแล้ว ระดับจิตของผู้ปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ จริยธรรมก็จะสูงขึ้นเป็นการยกระดับจิตให้เป็นอารยชนมากขึ้น คำว่าจริยศาสตร์หรือจริยธรรมชั้นกลางหมายถึง กุศลบพ ๑๐ คำว่า กุศลบพ ๑๐ เป็นคำที่มาจากคำว่า กุศล + กรรม + บถ หากพิจารณาจากรากคำจะเป็นว่าคำว่า กุศล แปลว่า ดี ฉลาด คำว่ากรรม แปลว่า การกระทำและคำว่า บถ แปลว่า ทาง เมื่อรวมทั้ง ๓ คำเข้าด้วยกัน แปลว่า ทางแห่งการกระทำดี ซึ่งมี ๑๐ ทาง ซึ่งอาจเรียกว่าจริต ๑๐ ก็ได้ ซึ่งแยกออกเป็น ๓ หมวด ดังนี้

หมวดที่ ๑ กายสุจริต ๓ คือ การประพฤติดีทางกาย ๓ ประการ ได้แก่

ปาณาติปาตา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

อทินนาทานา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์

กาเมสุมิฉฉาจา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

^{๕๗} ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **ปรัชญาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕๔-๒๕๐.

หมวดที่ ๒ วจีสุจริต ๔ การประพตติดีทางวาจา ๔ ประการ ได้แก่

มุสาวาทา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
 ปิสุณาวาจา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด
 ผรุสวาจา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ
 สัมผัสปลลาปา เวรมณี มีเจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

หมวดที่ ๓ มโนสุจริต ๓ คือ การประพตติดีทางใจ ๓ ประการ ได้แก่

อนภิชณม ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน
 อหยาปาทะ ไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น
 สัมมาทิฎฐิ มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม

๓. จริยศาสตร์ชั้นสูง เป็นหลักความประพตติชั้นสูง ประกอบด้วยมรรค ๘ เป็นหนทางแห่งการพ้นทุกข์หรือวิธีปฏิบัติเพื่อให้ถึงที่สุดแห่งความทุกข์ มรรคมืองค์ ๘ หรือทางสายกลาง มืองค์ประกอบ ๘ ประการ ดุจเชือกเส้นเดียวแต่มี ๘ เกลียว ผู้ดำเนินไปตามทางสายกลางต้องปฏิบัติไปตามมืองค์ประกอบ ๘ ประการ ทางสายกลางหรือมรรคมืองค์ ๘ นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อริยมรรคมืองค์ ๘ หรือเรียกว่า มัธมี มาปฏิบัติหรือทางสายกลาง ๘ ประการ ได้แก่ ๑) สัมมาทิฎฐิ มีความเห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ มีความดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา มีการเจรจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ มีการทำงานชอบ ๕) สัมมากัมมัตตะ มีการทำงานชอบ ๖) สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพชอบ ๗) สัมมาสติ มีการระลึกชอบ ๘) สัมมาสมาธิ มีการตั้งใจชอบ

จากหลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูงซึ่งเป็นหลักความประพตติของคนที่บ่งบอกพฤติกรรมซึ่งมีการยกระดับ โดยเมื่อประพตติปฏิบัติได้ในระดับต้น ก็จะเป็นพื้นฐานไปสู่ระดับกลางหรือระดับสูง และการประพตติปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์สามารถพิสูจน์

๒.๕ หลักการอยู่ร่วมกันทางพระพุทธศาสนา

คนเราหากจะอยู่ร่วมกันต้องมีเหตุปัจจัยหลายอย่างจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ในพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันไว้หลายแห่ง ที่สำคัญประการหนึ่งเรียกว่า “สาราณียธรรม” เป็นหลักการเบื้องต้นของการที่ทำให้คนเราคิดถึงกัน สามัคคีกันและอยู่ร่วมกันได้โดยไม่แตกแยก

๑) หลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนหรือสังคมมีจิตคิดถึงกัน หรือแม้แต่ความระลึกถึงกัน จนเกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเกิดความรักสามัคคีต่อกัน ได้แก่ หลักสาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไว้หระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้หระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักธรรมอยู่ร่วมกันมี ๖ คือ

(๑) เมตตาทายกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๒) เมตตาเวจีกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาเวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๓) เมตตาโมกกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาโมกกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองโลกในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

(๔) สาธารณโภคิตา หมายถึง การได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโกศ^{๕๘} ก็ได้

(๕) สีลสามัญญตา หมายถึง ความมีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(๖) ทิฐีสามัญญตา หมายถึง ความมีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหาได้

หลักธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ส่งผลที่ดีคือเป็น สาธารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปิยกรรม ทำให้เป็นที่รัก ครุกรรม ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความประสานกลมกลืน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๙}

๒) หลักธรรมที่ส่งเสริมให้คู่สามีภรรยาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จนสามารถสร้างครอบครัวให้เป็นรากฐานอันเข้มแข็งของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม ธรรมสำหรับฆราวาสธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์มี ๔ ประการ คือ

(๑) สัจจะ หมายถึง ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง

(๒) ทมะ หมายถึง การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกวินัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยปัญญา

(๓) ขันติ หมายถึง ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นใจในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

(๔) จาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความเห็นใจ และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๕๙}

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาร์เอส พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๓.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๓.

๓) **หลักธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ** ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกดำเนินชีวิตให้
ดีงามและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์อื่นโดยชอบ ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ คือ

(๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และมีจิตคิด
ทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

(๒) กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บำบัดความทุกข์ยาก
เดือดร้อนของปวงสัตว์

(๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่น
เบิกบานอยู่เสมอ

(๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมี
จิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักด้วยชัง^{๖๐}

๔) **หลักธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชีวิตฆราวาสมีความสุข** เรียกว่าความสุขของผู้ครองเรือน
หรือสุขของภักษัตริย์หรือสุขของชาวบ้าน ซึ่งเป็นสุขอันชอบธรรมที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ
๔ ประการ คือ

(๑) อตติสุข หมายถึง สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ได้แก่ ความภูมิใจสุขใจในทรัพย์ที่ได้มาด้วยความ
หมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม อตติสุขนี้แสดงถึงสภาพการมีงานทำ

(๒) โภคสุข หมายถึง สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ได้แก่ ความภูมิใจสุขใจในทรัพย์ที่ตนหามาได้
โดยชอบธรรมนั้น ในการเลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้เกี่ยวข้อง และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ โภคสุขนี้แสดงถึงสภาพคล่อง
ของเงิน

(๓) อานัญยสุข หมายถึง สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ได้แก่ ความภูมิใจสุขใจในความเป็นไท ไม่มี
หนี้สินติดค้างใคร อานัญยสุขนี้แสดงถึงสภาพความอยู่ดีกินดี มีความเพียงพอของประชาชน

(๔) อนวัชชสุข หมายถึง สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ ได้แก่ ความภูมิใจสุขใจว่า ตนประพฤติ
สุจริตในการประกอบอาชีพการงานที่ไม่มีโทษ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่มีความบกพร่องเสียหาย^{๖๑}
อนวัชชสุขนี้แสดงถึงประสิทธิภาพการบริหารด้านเศรษฐกิจของรัฐที่มีผลมาจากข้อ ๑-๓

หลักธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้สื่อให้เห็นความสำคัญของระบบเศรษฐกิจที่จะยึดโยงคนในชุมชนให้มีการอยู่
ร่วมกันอย่างเป็นสุข จนก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคงแข็งแรง โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา
ให้ความสำคัญกับอนวัชชสุขคือความสุขที่เกิดจากความประพฤติ การประกอบอาชีพที่ไม่มีโทษมากกว่าสุขอีก
๓ ประการ

๕) **หลักธรรมสำหรับการสร้างความมั่งคั่งและความยั่งยืนของวงศ์ตระกูล** หรือธรรมที่เป็นเหตุให้
ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นานมี ๔ ประการคือ

(๑) นัฏฐคเวสนา หมายถึง การแสวงหาวัสดุที่หายไป ของหายของหมด รู้จักหามาไว้

^{๖๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

^{๖๑} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕-๑๐๗. คำอธิบายอ้างใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธ
ศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๗.

- (๒) ชินณปฏิสังขารณา หมายถึง การซ่อมแซมวัสดุที่คร่ำคร่า ของเก่าชำรุดรู้จักบูรณะซ่อมแซม
- (๓) ปริมิตปานโกชนา หมายถึง การรู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่าย
- (๔) อธิปัจจสีลวันตสถาปนา หมายถึง การตั้งสตรีหรือบุรุษผู้มีศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน มอบความเป็นใหญ่ให้แก่หญิงหรือชายผู้มีศีลและตั้งอยู่ในธรรม^{๖๒}

๖) **หลักธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้จ่ายทรัพย์** เพราะเมื่อคนฉลาดรู้จักแสวงหาทรัพย์มาแล้ว ควรรู้จักวิธีบริหารการใช้จ่ายทรัพย์โดยกำหนดเป็นแผนการใช้จ่ายให้เรียบร้อย พระพุทธศาสนาได้เสนอแนวคิดในการวางแผนใช้จ่ายทรัพย์ไว้เป็น ๔ ส่วน เรียกว่า โภควิภาค คือ เอเกน โภเค ภูณเชยย หนึ่งส่วนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว ดูแลคนที่เกี่ยวข้องและบริจาคทำสาธารณประโยชน์ ทวีทิ กम्मปิยชเย ส่วนสองสำหรับเป็นทุนประกอบกิจการที่เป็นอาชีพหลัก และ จตุตถญจ นิธาเปยย ส่วนสามสำหรับเก็บไว้เป็นหลักประกันชีวิตและกิจการคร่าวจำเป็น

สำหรับการใช้จ่ายทรัพย์ตามแนวพุทธนี้ พระพุทธศาสนาได้เสนอเป็นรายละเอียดไว้ ๕ ประการด้วยกันเรียกว่า โภคอาทิยะ หรือโภคาทิยะ แปลว่า ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ หรือหลักการใช้จ่ายทรัพย์อันเป็นประโยชน์ ๕ ประการ คือ

- (๑) เลี้ยงตัวเอง เลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ คนในปกครอง ให้มีมหนำเป็นสุขสำราญ
- (๒) บำรุงมิตรสหายผู้ร่วมกิจการให้สุขสำราญ
- (๓) ใช้ปกป้องรักษาสวัสดิภาพ ทำตนให้มั่นคงปลอดภัยจากอันตราย หรือใช้บำบัดอันตรายที่เกิดจากเหตุต่างๆ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย เป็นต้น
- (๔) ทำพละ ๕ อย่างคือ

๔.๑) ญาติพละ	สงเคราะห์ญาติ
๔.๒) อติถิพละ	ต้อนรับแขก
๔.๓) ปุพพเปตพละ	ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
๔.๔) ราชพละ	เสียภาษีอากร บำรุงราชการ บำรุงประเทศชาติ
๔.๕) เทวตาพละ	ถวายเทวดา อุทิศสิ่งที่เป็นคารพบูชาของตน

(๕) บริจาคทานในสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ คือการถวายบำรุงพระสงฆ์และเหล่าสมณะผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ^{๖๓}

๒.๖ ทฤษฎีการอยู่ร่วมกันทางสังคม

ตามที่กล่าวแล้วว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีอยู่สิ่งหนึ่งที่มนุษย์ที่ทำหน้าที่เชื่อมมนุษย์ให้มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างแนบสนิท นั่นคือวัฒนธรรม ดังนั้นมนุษย์จึงขาดวัฒนธรรมไม่ได้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมนุษย์จะมีชีวิตอยู่โดยปราศจากวัฒนธรรมไม่ได้ ซึ่งทั้งชีวิต

^{๖๒} อ.จ.ตฤก. (ไทย) ๒๑/๒๕๘/๓๗๕-๓๗๖.

^{๖๓} อ.จ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔-๖๖.

มนุษย์และวัฒนธรรมมักจะดำเนินไปพร้อมๆ กัน หากกล่าวถึงหลักการอยู่ร่วมกันทางสังคมในงานวิจัยนี้ขอ นำมาประกอบการวิจัย ๒ หลักการ คือ

(๑) หน้าที่วัฒนธรรม (Function of Culture)

วัฒนธรรมเช่นเดียวกับสังคมที่มีหน้าที่หลายประการ แต่หากกล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรมแล้ว หน้าที่ที่สำคัญของวัฒนธรรมมี ดังนี้

๑.๑) เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ได้แก่ รูปแบบของครอบครัว ชายจะมีภรรยาได้กี่คน หรือหญิงจะมีสามีได้กี่คน เป็นต้น

๑.๒) เป็นตัวกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ (role and relations) หรือพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น สังคมไทยผู้ชายจะบวชเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี

๑.๓) ทำหน้าที่ควบคุมสังคม เช่น สังคมไทยถือว่าหญิงที่หนีไปอยู่กับชายเป็นการกระทำที่ถูกลงโทษว่าไม่เหมาะสม

๑.๔) ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดความเป็นปึกแผ่น จงรักภักดี และ อุทิศตนให้กับสังคม ทำให้สังคมดำเนินไปด้วยดีและอยู่รอดปลอดภัย

๑.๕) ทำให้สมาชิกแต่ละคนได้ตระหนักถึงความหมายและจุดประสงค์ของการมีชีวิตอยู่ร่วมกัน เช่น สังคมไทยมีวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างว่าการเกิดเป็นการใช้กรรม หากมีปัญหาเกิดขึ้นจะมีความเชื่อว่า ชีวิตเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ชีวิตในปัจจุบันจึงเป็นการชดใช้กรรม^{๖๔}

(๒) การอบรมขัดเกลาทางสังคม (Social Practice)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๖๕} ได้ให้ความหมายของ การขัดเกลาทางสังคม (socialization) ว่า หมายถึง กระบวนการที่คนเรียนรู้การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตามบทบาทและ ภาระหน้าที่ทางสังคมในทางสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็น อย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่ได้มีความเป็นมนุษย์โดยกำเนิด หรือไม่มีพัฒนาการบางอย่างที่จำเป็นต่อการอยู่ รอด มนุษย์จึงต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม โดยมีตัวแทนมาพัฒนาบุคคล จากบุคคลทางชีววิทยา (biological person) มาเป็นบุคคลทางสังคม (social person) โดยการมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับคนอื่น ทำให้บุคคลเรียนรู้บทบาทหน้าที่ และค่านิยมทางสังคมของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษาคือกระบวนการขัดเกลาเด็กที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง บุคคลนับตั้งแต่เกิดมาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ประกอบอาชีพจนกระทั่งตายจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาหล่อหลอมหรือที่เรียกว่า การขัดเกลาทางสังคม (socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ทางสังคม แก่บุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคม จะหล่อหลอม ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจและบุคลิกภาพของบุคคลโดยรวม โดยผ่านกระบวนการนี้ บุคคลแต่ละคน

^{๖๔} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร:อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^{๖๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 3, (ฉบับปรับปรุง). หน้า ๒๒๕.

จะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ การขัด
 เกลาทางสังคมจะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมสอดคล้องกับลักษณะที่สังคมปรารถนา
 และเห็นว่าเหมาะสมกับบทบาทของบุคคล ทั้งบทบาทที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและที่มีมาในอนาคต ในความ
 ซับซ้อนของกระบวนการนี้ สังคมเป็นแหล่งที่กำหนดรางวัล ข้อห้ามหรือบทลงโทษสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่ง
 ผู้ทำหน้าที่ให้การอบรมแก่สมาชิกของสังคมจะสามารถนำรางวัลและข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ใน
 กระบวนการขัดเกลากฎทางสังคมต่อไป^{๖๖}

แนวคิดทางสังคมวิทยาของการขัดเกลากฎทางสังคมเป็นการเตรียมบุคคลเข้ารับบทบาทต่าง ๆ ใน
 สังคม (role training) แนวคิดนี้มองว่า กระบวนการขัดเกลากฎทางสังคมเป็นกระบวนการของสังคม ในอันที่จะ
 ทำให้ปัจเจกบุคคลต้องปฏิบัติตามปทัสฐาน (norms) ของสังคม ที่มาของแนวคิดนี้เกิดจากการมองว่า การที่
 สังคมจะดำรงโครงสร้างของมันอยู่ได้ก็ด้วยการสรรหาบุคคลต่าง ๆ มาสวมบทบาทต่าง ๆ ในสังคมได้
 บุคลิกภาพ (personality) ของบุคคลและโครงสร้างทางสังคม (social structure) จึงเป็นระบบที่แยกต่างหาก
 ออกจากกัน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับโครงสร้างทางสังคมจึงอาจมีหลายแนวทาง โดย
 กระบวนการขัดเกลากฎทางสังคมจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมร้อยให้สองระบบไปด้วยกันได้

ดังนั้น การขัดเกลากฎทางสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล และ
 เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคม

เมื่อบุคคลเข้ามาอยู่ในสังคมแล้วจะต้องมีการเรียนรู้แบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการมี
 ความสัมพันธ์กับคนอื่น การที่คนในสังคมจะเป็นคนดีได้จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าว
 เรียกว่า กระบวนการขัดเกลากฎทางสังคม (แนวคิดของบรูม และ เซลซ์นิก (Broom and Selznick) ได้ให้
 ความหมายของการอบรมขัดเกลากฎทางสังคม ๒ นัยคือ

๑) ในแง่ของสังคม การอบรมขัดเกลากฎทางสังคม หมายถึง การถ่วงทอนวัฒนธรรมของบุคคลตั้งแต่เกิด
 จนกระทั่งสามารถเรียนรู้ และสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ การอบรมขัดเกลากฎทางสังคม
 โดยทั่วไป ทำให้ชีวิตของคนมีความเป็นระเบียบ โดยเพิ่มคุณค่าบางอย่างทางสังคมและของกลุ่มให้แก่สมาชิก
 ของสังคมนั้น หากเข้าไปร่วมในสังคมและสถาบันใหม่จะได้เรียนรู้ระเบียบวินัยและพัฒนาคุณค่าใหม่ เช่น พ่อ
 แม่จะต้องเรียนรู้ความเป็นพ่อแม่และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ขณะเดียวกันพ่อแม่ก็เป็นตัวหลักในการ
 อบรมขัดเกลากฎให้เด็กได้รู้จักบทบาทและคุณค่าต่างๆ ในสังคม เพื่อให้เด็กได้เป็นพ่อแม่ที่ดีในอนาคตด้วย

๒) ในแง่ของบุคคล การอบรมขัดเกลากฎทางสังคม หมายถึง การเพิ่มพูนความสามารถและการพัฒนา
 บุคคลให้เจริญงอกงาม ทำให้องค์ประกอบทางชีวภาพเป็นมนุษย์ขึ้นมาและแปรสภาพเป็น ‘ตัวตน’ เกิดความ
 สำนึกในลักษณะเฉพาะตัว ลักษณะนิสัยอยู่ในระเบียบ ทำให้เกิดอุดมการณ์ คุณค่า และความทะเยอทะยาน ใน
 แ่งนี้การอบรมขัดเกลากฎทางสังคม จึงเป็นตัวกำหนดอุปนิสัยและเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในความเป็นปัจเจกบุคคล^{๖๗}

^{๖๖} งามตา วนิทนานนท์. บ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน กับการปลูกฝังลักษณะทางพุทธศาสนา แก่เยาวชน
 วารสารจิตวิทยา ๑(๒) พ.ศ.๒๕๓๗ : หน้า ๕๕ - ๘๔

^{๖๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, มนุษย์กับสังคม, หน้า ๑๒๑.

การขัดเกลาทางสังคมในสถานศึกษา จากการศึกษาเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) กรอบการมองกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในสถานศึกษามี ๒ กรอบ คือ

(๑) **จากจุดยืนของสังคมตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structural-function theory)** เน้นบทบาทของการศึกษา ในฐานะสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของสังคมที่พึงมีภารกิจหน้าที่ ที่สำคัญ ๒ ประการ คือ ถ่ายทอดความรู้ ด้านวิชาการและฝึกฝนพัฒนาเด็กให้พัฒนาตนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๖๘}

ครูถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (socializing agent) ที่สำคัญในสถานศึกษา ครูมีบทบาทเป็นทั้งผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในชีวิตประจำวันโดยถือหลักสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น นอกจากนี้ ต้องดำเนินการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ^{๖๙}

(๒) **จากจุดยืนของบุคคลตามแนวสำนักปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยม (symbolic interactionism)** มองการศึกษาในระดับจุลภาค เน้นการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้เด็กเกิดการเรียนรู้แบบแผนพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็ก ซึ่งต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน เป็นทั้งผู้ขัดเกลาและผู้ถูกขัดเกลาในขณะเดียวกันนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาเห็นว่า บุคลิกภาพของคนเราเป็นผลมาจากอิทธิพลทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีผลทำให้บุคลิกภาพแต่ละบุคคลมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยแต่ละทฤษฎีจะมีแนวความคิดที่แตกต่างกัน

(๓) **ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (The Theory of Participation)** ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน แต่สามารถแบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๓.๑) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representation) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และเน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยนัยคะแนนลับและการประชุมปรึกษาหารือประจำปี เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง

๓.๒) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่หมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามเสรีภาพของผู้ตาม^{๗๐}

^{๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๗๕.

^{๖๙} กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, ๒๕๔๗, หน้า ๘-๙.

^{๗๐} ดิถุณ ปรัชญพฤทธิ, **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๖๒.

จากทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีหลักที่สำคัญ คือ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อที่จะเสริมสร้างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับสังคมและปัจเจกบุคคลสืบไป

สรุปได้ว่า ในทางสังคมวิทยา กรอบการมองการขัดเกลาทางสังคมมี ๒ มุมมองคือ มุมมองตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่มองจากจุดยืนสังคมโดยรวมที่ส่งผลถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความสอดคล้องกับบรรทัดฐานค่านิยม ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกลไกทางสังคมที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลง หรือการดำรงอยู่ของกลุ่ม ส่วนอีกมุมมองหนึ่งเป็นมุมมองตามทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ ซึ่งมองจากจุดยืนบุคคลเป็นหลักโดยมุ่งเน้นที่ อัตตะ/ตัวตน (self) กับบุคคล ให้ความสำคัญต่อการสวมบทบาทของผู้อื่นและความคาดหวังของผู้อื่น ดังนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็น การเรียนรู้บทบาททางสังคมอันเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่ได้รับการจัดสรรในสังคมเป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้แต่ละคนมีปฏิริยาโต้ตอบสิ่งกันและกัน ซึ่งการที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดีนั้น ใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่อธิบายในระดับมหภาค และทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ มาอธิบายในระดับจุลภาคในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษามาเป็นฐานคิดและเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ

๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

๒.๗.๑ ความหมายของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต เป็นคำที่มีความหมายกว้างหลายมุมมอง จะเปลี่ยนไปตามเวลาสถานที่การรับรู้ประสบการณ์ อาชีพ การศึกษาของแต่ละบุคคล จึงเป็นการยากที่จะให้ความหมายที่เป็นนามธรรมชัดเจนได้มีนักวิชาการสาขาต่างๆ ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคุณภาพชีวิตคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปก็เป็นส่วนของรายละเอียดหรือจุดเน้นตามศาสตร์ของแต่ละสาขา

ในวรรณคดีของ ยูพา อุดมศักดิ์ ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิต หมายถึงคุณภาพในสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและการศาสนา ซึ่งเป็นคำเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศจะกำหนดมาตรฐานต่างกันไปตามความต้องการของชีวิต และย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาและสถานการณ์^{๗๑} ในส่วนของ ชัยวัฒน์ ปัญจะพงษ์ สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตย่อมแตกต่างกันไปตามบุคคล

^{๗๑} ยูพา อุดมศักดิ์, ประชากรศึกษากับคุณภาพชีวิต เอกสารในการสัมมนาประชากรศึกษากับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, ๒๕๑๗), หน้า ๖๒.

ครอบครัว สังคมและประเทศ เพราะการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขนั้นจะต้องมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ^{๗๒}

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่า ประกอบด้วยคำ ๒ คำคือ คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดีประจำบุคคลหรือสิ่งของ และชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้น คุณภาพชีวิต จึงหมายถึงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล^{๗๓}

สำหรับพจนานุกรมของเวบส์เตอร์ ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพ หมายถึงระดับที่ยอดนิยม ชีวิต หมายถึง ระดับความเป็นอยู่และวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของบุคคลนั้นๆ^{๗๔} นอกจากนี้ ประภา รัตนเมธานนท์ ได้ให้ความหมาย คุณภาพชีวิตว่า ความรู้สึกเป็นปกติสุข (Seen of well being) มีความหมายใกล้เคียงกับความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction) ความเป็นสุข (Happiness) ซึ่งเป็นผลรวมของการตอบสนองความรู้สึกภายในตัวบุคคล^{๗๕} และกรมการแพทย์ ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง^{๗๖}

ศิริ ฮามสุโพธิ์ สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่เหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้กับสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีการดำรงชีวิตที่ขอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคมสามารถแก้ไขปัญหาตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ดีมาปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือ และทรัพยากรที่มีอยู่^{๗๗} ส่วนของ สุจิตรา นิลเลิศ ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่าเป็นสิ่งที่เข้าใจยาก เพราะเป็นมาธรรมและมีความซับซ้อนหลายมิติ ดังนั้นความหมายของคุณภาพชีวิตจึงไม่เป็นสากลและมีความหมายหลากหลายความหมายเนื่องจากคุณภาพชีวิตมักถูกอธิบายกว้างๆ ว่าเป็นความพอใจในชีวิตของแต่ละบุคคลที่ได้ดำรงชีวิตด้วยความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละช่วงของชีวิต^{๗๘}

^{๗๒} ชัยวัฒน์ ปัญจะพงษ์, การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษาจริงหรือ,วารสารประชากรศึกษา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (๔ สิงหาคม ๒๕๓๓) : ก.

^{๗๓} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพฯพมหานคร : อักษรเจริญ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๙ - ๒๗๑.

^{๗๔} วิภาดา มหรัตน์โรจน์, คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีฟอกเลือดและวิธีล้างช่องท้องด้วยน้ำยาอย่างต่อเนื่อง, วิทยานิพนธ์บริหารสาธารณสุข สุขศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒, บทคัดย่อ.

^{๗๕} ประภา รัตนเมธานนท์, การศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตาย, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๒, หน้า. ๑๕๘

^{๗๖} กรมการแพทย์, การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ, (กรุงเทพฯพมหานคร : กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๒๖), หน้า ๗๗.

^{๗๗} ศิริ ฮามสุโพธิ์, เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น, (กรุงเทพฯพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘ - ๒๒.

^{๗๘} สุจิตรา นิลเลิศ, ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับอุปถัมภ์จากบุตรกับคุณภาพชีวิตผู้สูง อายุในชนบทจังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยานิพนธ์ประชากรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๙, ๑๔๕ หน้า.

ซึ่ง**พนิษฐา พานิตธีระกุล** ได้สรุปคุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่บ่งบอกถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลที่ทำให้ชีวิตมีคุณภาพและความพึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่นั้นๆ^{๗๙} ในส่วนของการศึกษาของ อนุชาติ พวงสาลี และคณะ สรุปได้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นการรับของการมีชีวิตที่ดี ความสุข ความพึงพอใจในชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของบุคคล^{๘๐} คล้ายคลึงกับการศึกษาของกิงแก้ว ปาจารย์ สรุปไว้ว่า คุณภาพชีวิต น่าจะใกล้เคียงกับคำว่า การกินดีอยู่ดี หรืออยู่ดี มีสุข การกินอยู่ดังกล่าวมีความหมายกว้างและครอบคลุมถึงการมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน สุขสบายตามอัตภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันเปรียบเทียบกับพื้นฐานความคิด ค่านิยม และสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่^{๘๑} และนักบวชชาวกรีกได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตไว้ว่า เป็นความสุข (Happiness) เป็นส่วนที่ดีของจิตวิญญาณและเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานให้แก่คน ดังนั้นคนที่มีความสุขก็จะเป็นคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีชีวิตที่ดีและกระทำแต่ความดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีคือบุคคลที่มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๘๒} นอกจากนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ภาวะของชีวิตซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกัน โดยวัดออกมาในรูปของสุขภาพและความสุข^{๘๓}

จากความหมายของคุณภาพชีวิตที่กล่าวถึง สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศ

๒.๗.๒ องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ ได้สรุปองค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคล คือ^{๘๔}

๑. สุขภาพ

^{๗๙} พนิษฐา พานิตธีระกุล, การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสพมิตรสำหรับผู้สูงอายุในชนบท, วิทยานิพนธ์การพยาบาลสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ลัยมหิตล), ๒๕๓๗, หน้า ๑๘๑.

^{๘๐} อนุชาติ พวงสาลี และคณะ, การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), ๒๕๓๙, หน้า ๗ - ๑๐.

^{๘๑} กิ่งแก้ว ปาจารย์, คุณภาพชีวิต, สารศิริราช, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔ (มิถุนายน ๒๕๔๐) หน้า ๓ - ๗.

^{๘๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ <<http://www.nesdb.go.th/Portals/o/news/plan/p9/M1.doc>>(๗ January ๒๐๐๙).

^{๘๓} WHO, Concept and Methods of Community-Based Initiatives. <http://whqlibdoc.who.int/emro/๒๐๐๓/WHO-EM_CBI_๐1๖_E_G.pdf>(๗ January 2009).

^{๘๔} ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์, การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษาจริงหรือวารสารประชากรศึกษา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (๔ สิงหาคม ๒๕๓๓), หน้า ๑๙๒.

๒. ที่อยู่อาศัย
๓. การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข
๔. อนามัยแม่และเด็ก
๕. อาหาร
๖. บริการและคุณภาพทางการศึกษา
๗. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
๘. รายได้
๙. สภาพจิตใจ

ในทำนองเดียวกัน **อัจฉรา นวจินดา** ได้สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ๑๐ อันดับแรก ^{๘๕}

๑. กระบวนการประชาธิปไตย
๒. การมีส่วนร่วมในด้านสาธารณะ
๓. สุขภาพ
๔. โอกาสเลือกของชีวิต
๕. ที่อยู่อาศัย
๖. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
๗. การศึกษา
๘. การใช้ที่ดิน
๙. ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต
๑๐. โอกาสในเชิงเศรษฐกิจ

ในขณะที่ **อมร นนทสุต** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต คือ ^{๘๖}

๑. อาหารและโภชนาการที่เหมาะสม
๒. เครื่องนุ่งห่ม
๓. ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม
๔. การดูแลอย่างง่าย ๆ สำหรับสุขภาพทางกายและจิต
๕. การรักษาระดับพื้นฐานและการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ
๖. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

^{๘๕} อัจฉรา นวจินดา, แนวคิดการศึกษาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต : ประชากรศึกษา, (อัสสัมชัญ), (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๒๕, หน้า ๔๕.

^{๘๖} ออมร นนทสุต, คุณภาพชีวิต เอกสารการสัมมนาความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำกับการพัฒนาสังคมระยะยาว : บทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด ในการพัฒนาคุณภาพประชากร, (อัสสัมชัญ ๒๒-๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๖ โรงแรมแกรนด์ พาเลซพัทยา ชลบุรี), หน้า ๗๓.

๗. บริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่จำเป็นเพื่อการประกอบการอย่างยุติธรรม

ซึ่งแตกต่างจาก พัทยา สายหู ได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตเฉพาะตัวบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ^{๘๗}

๑. การมีสุขภาพสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจ
๒. การมีสติปัญญาที่จะศึกษาหาความรู้
๓. การมีความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพตนเอง
๔. การรู้จักหาความสุข ความพอใจให้ชีวิตในทางที่ถูกต้อง

และ อุทุมพร จามรมาน ได้สรุปองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของมนุษย์ไว้ ๑๐ องค์ประกอบ คือ ^{๘๘}

๑. ทักษะคติ
๒. ลักษณะความเป็นอยู่
๓. การเป็นเจ้าของ
๔. อาชีพหลัก
๕. นันทนาการ
๖. บริการจากวัด
๗. การถือครองทรัพย์สินและที่ดิน
๘. อาชีพรอง
๙. การแสวงหาความรู้
๑๐. สุขอนามัย

ในต่างประเทศ ชาร์มา (Sharma) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตออกเป็น ๒ ประเภทคือ ^{๘๙}

๑. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ โดยพิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม
๒. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ได้แก่ การได้รับการศึกษา การมีงานทำ บริการทางด้านสุขภาพ สาธารณสุข สภาพแวดล้อม ในที่ทำงานความปลอดภัย ในการคมนาคมขนส่ง อีสรเสรีภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ โอกาสในการสร้างสรรค์พัฒนาตนเอง

^{๘๗} พัทยา สายหู, ปัญหาสังคมในประชากรกับความอยู่รอด, (กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์), ๒๕๒๖, หน้า ๓๑ - ๓๔.

^{๘๘} อุทุมพร จามรมาน, คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร, วารสารจิตวิทยาคลินิก, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม ๒๕๓๐) : ๓๐ - ๓๑.

^{๘๙} Sharma, R.C., Population and Socio-Economic Development Population Trends Resources and Environment : Handbook on Population Education, (New Delhi : n.p.), 1975, Page 109 - 131.

ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ กล่าวถึง ความสำคัญของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดหมายปลายทางของบุคคล ชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม ประเทศใดหากประชากรในชาติโดยรวมด้วยคุณภาพ แม้ว่าประเทศนั้นจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใด ก็ไม่อาจทำให้ประเทศชาตินั้นเจริญและพัฒนาให้ทันหรือเท่าเทียมกับประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพได้ คุณภาพของประชากรจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญและชี้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศใดจะเจริญก้าวหน้ากว่าอีกประเทศ ดังเช่น ประเทศญี่ปุ่น หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สภาพบ้านเมืองได้รับผลของสงคราม แต่ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของประชากรญี่ปุ่น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา จึงทำให้ประเทศญี่ปุ่นยกฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็ว

ดังนั้น จะเห็นว่าคุณภาพชีวิตมีความสำคัญต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ทุกคนจึงควรรู้จักและเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตให้ถูกต้องและช่วยกันพัฒนาปรับปรุงตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพที่ดีร่วมกันได้ในที่สุด

๒.๗.๓ การประเมินคุณภาพชีวิต

ในการประเมินคุณภาพชีวิตอาจมีความแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิต ดังนี้

สตรอมเบิร์ก (Stromberg) ได้ให้แนวคิดในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ ๓ ลักษณะ คือ^{๔๐}

๑. การประเมินคุณภาพชีวิตเชิงวัตถุวิสัย โดยการวัดเป็นปริมาณ (Objective scale yielding quantitative data) เป็นการประเมินผู้อื่น

๒. การประเมินคุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัย โดยการวัดเป็นปริมาณ (Subjective scale yielding quantitative data) เป็นการประเมินโดยตนเองตามประสบการณ์ในชีวิต การประเมินคุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัยโดยการวัดเป็นคุณภาพ (Subjective scale yielding qualitative data) เป็นการประเมินในลักษณะบรรยายและบอกถึงสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ตามความคิดหรือการรับรู้ของแต่ละบุคคล

ในการทำงานเดียวกันกับ เซ็น (Chain) มีแนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิต ดังนี้

๑. ด้านวัตถุวิสัย (Objective indicators) เป็นการประเมินคุณภาพชีวิตโดยใช้ข้อมูลด้านรูปธรรมที่มองเห็นได้ วัดได้ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ทางสังคม ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น รายได้ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย อาหาร อากาศและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ซึ่งเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนี้ด้วย

^{๔๐} Stromberg, M.F., Selection and Instrument to measure Quality of Life, *Oncology Nursing Forum*, 1984 : p. 88 – 91.

๒. ด้านจิตวิสัย (Subjective indicators) เป็นตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมและการรับรู้ของบุคคล ประเมินโดยการสอบถามความรู้สึกและเจตคติที่มีต่อประสบการณ์ชีวิต การรับรู้ต่อสภาพความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ตลอดจนการตัดสินใจหรือการรับรู้ต่อคุณค่าและความหมายในชีวิตของบุคคล

พนิษฐา พานิชชีวะกุล ได้ทำการศึกษา การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสถิติสำหรับผู้สูงอายุในชนบท โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านการทดสอบ ๓ ครั้ง ทั้งการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ การหาความตรงเชิงจำแนก ความตรงเชิงโครงสร้าง ความตรงตามเกณฑ์ ความเที่ยง หาคะแนนมาตรฐาน การกำหนดคะแนนจุดตัด เป็นต้น ได้เป็นแบบประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประกอบด้วย ^{๔๑}

๑) คุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัย ๖ องค์ประกอบ ได้แก่

- ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน มีตัวชี้วัดได้แก่ ความสามารถทางกาย ความสามารถในการดำรงชีวิตชุมชน

- สุขภาพกาย มีตัวชี้วัดได้แก่ อาการที่เกิดใน ๑ เดือน และโรคเรื้อรังหรือความเจ็บป่วย

- สุขภาพจิต มีตัวชี้วัดได้แก่ สภาพจิตเสื่อม และความซึมเศร้า

- สภาพสังคม มีตัวชี้วัดได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน สัมพันธภาพกับญาติพี่น้องและการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

- สภาพเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดได้แก่ รายได้ ความพอเพียงของรายจ่าย และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

- สิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัดได้แก่ ที่อยู่อาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยในบ้านและในหมู่บ้าน การรับรู้ข่าวสารและการพัฒนาตนเอง บริการและสวัสดิการในชุมชน นันทนาการในชุมชน

๒) คุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัย โดยให้ผู้สัมภาษณ์ใช้รูปภาพใบหน้าที่แสดงความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ใบหน้ายิ้ม หมายถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึงใบหน้าบึ้ง หมายถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ เป็นการวัดความรู้สึกต่อเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- ความพึงพอใจในชีวิต

- ความพึงพอใจในสุขภาพกาย

- ความพึงพอใจในสภาพเศรษฐกิจ

- ความพึงพอใจในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน

- ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม

- ความพึงพอใจในสภาพสังคม

^{๔๑} พนิษฐา พานิชชีวะกุล, การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสมมาตรสำหรับผู้สูง อายุในชนบท, วิทยานิพนธ์การพยาบาลสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหา วิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๗, บทคัดย่อ.

องค์การอนามัยโลกคุณภาพชีวิต (WHOQOL group,) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตแบบ กระชับเพื่อให้เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามจำนวนมาก โดยผ่านการทดสอบแล้วว่า สามารถใช้วัด คุณภาพชีวิตได้แบบฉบับสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้านดังนี้^{๙๒}

๑) ด้านสุขภาพกาย ได้แก่ ความเจ็บปวด การใช้พลังงาน การนอนหลับ การเคลื่อนไหว การ ทำกิจกรรม การรักษาทางการแพทย์ การทำงาน

๒) ด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ความรู้สึกทางบวก ทางลบ ความคิดและสมาธิ ความรู้สึกในคุณค่า ของชีวิต การพอใจในรูปร่างหน้าตาตนเอง

๓) ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ในสังคม การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน สถานภาพทางเพศ

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความปลอดภัย ที่อยู่อาศัย การเงิน การบริการด้านสุขภาพ การ เดินทาง สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว การได้รับข้อมูลข่าวสาร การทำกิจกรรมยามว่าง

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรงเกียรติ เมนสุวรรณ และคณะ ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ พบว่า ศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนิน ชีวิตเป็นกรอบแห่งความประพฤติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การสร้างแรงจูงใจ ด้านบวก ด้วยการให้เห็นจุดหมายของการรักษาศีล การสร้าง แรงจูงใจด้านลบ ด้วยการสร้างความกลัวต่อการ ละเมิดศีล และการสร้างแรงจูงใจด้วย การปฏิบัติเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างศรัทธาในการรักษาศีล ระดับ พฤติกรรมและแรงจูงใจในการรักษาศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพ ตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยภาพรวม โดย ภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($X - = ๔.๐๘$) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การรักษาศีลของนิสิตนั้นยังไม่ เข้มข้น และไม่ เกร่งครัด จึงควรให้นิสิตได้มีการรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง ภายในวิทยาเขตนครสวรรค์ แนวทางการเสริมสร้าง สันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จากองค์ ความรู้ใหม่ IPO Model's โดยมีองค์ประกอบดังนี้ I = Input ปัจจัยนำเข้า คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต P = Process กระบวนการ คือด้านนโยบาย กิจกรรม โครงการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การติดตาม/

^{๙๒} WHOQOL group, The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL)-BREF.

http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/whoqolbref/en/ (15 January 2010).

ประเมินผล และสร้างแรงจูงใจด้วยการมอบรางวัลให้กับผู้รักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด O = Output ผลผลิต คือ เกิดการรักษาศีล ๕ เกิดสันติภาพ สันติสุขของการอยู่ร่วมกัน ภายในวิทยาเขตนครสวรรค์^{๙๓}

พระมหานิกร ปลัดสังข์ และวิษณุ สุमितสุวรรณ การรักษาศีล ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การรณรงค์ให้เกิดการตระหนักในการประยุกต์การรักษาศีล ๕ มาปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยมุ่งให้มีการจัดตั้งและประกาศให้มีการรักษาศีล ๕ ต้นแบบขึ้น เพื่อให้บังเกิดผลอย่างชัดเจนและเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขด้วยหลักการประพฤติกฎปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล ๕ เนื่องจากการรักษาศีล ๕ เปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม บ้านเสียว ต่าบลวังชัย อำเภอน้ำพอง คือหมู่บ้านต้นแบบเนื่องจากชุมชนแห่งนี้ มีการสร้างข้อบังคับร่วมกัน จึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านแห่งนี้ปฏิบัติตามกฎของหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุขในชุมชน นอกจากนี้ผลการศึกษาคั้งนี้แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรมุ่งการส่งเสริมพัฒนาและปลูกฝังให้เกิดครอบครัวตัวอย่างและชุมชนหมู่บ้านต้นแบบ โดยให้เน้นให้สมาชิกขององค์กรปฏิบัติตามหลักการรักษาศีล ๕ ตามแนวการใช้ชีวิตประจำวันให้มีความเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในการเข้าวัดและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ เนื่องจากการเข้าวัดรักษาศีลเพื่อเป็นหลักในการรักษาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป^{๙๔}

สุรพล พรหมกุล และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีองค์ประกอบหลักคือ ด้านปัจจัยสี่ ด้านประเพณีท้องถิ่น และด้านศาสนา ผลการศึกษาในแต่ละภาคพบว่า **ภาคเหนือ** มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ การมีปัจจัยสี่ ยึดถือประเพณีท้องถิ่นคือ ประเพณีตักบาตรผักทุกวันพระ ประเพณีเปลี่ยนผ้าครองครุฑาชัยยะวงศาพัฒนา และด้านศาสนาคือการปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ ยึดถือประเพณีท้องถิ่น คือ ๑. การทำบุญประจำ ๑๒ เดือนหรือประเพณีฮีต ๑๒ ๒. ประเพณีตักบาตรทุกวัน ๓. ฟังพระธรรมเทศนาตลอดพรรษา ๔. ประเพณีพ้อคำ แม่คำ มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา **ภาคกลาง** มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ ปัจจัยสี่ ประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมด้านศาสนา คือ ๑. การสวดมนต์ข้ามปี ๒. กิจกรรมสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์พิชิตมาร **ภาคใต้** มีองค์ประกอบของวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน คือ ปัจจัยสี่ และประเพณีท้องถิ่น คือ ประเพณีสารทไทย งานชิงเปรต ส่วนแนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่

^{๙๓} ทรงเกียรติ์ เมินสุวรรณ และคณะ, “แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษ (๒๕๖๐): หน้า ๓๖๓-๓๖๔.

^{๙๔} พระมหานิกร ปลัดสังข์ และวิษณุ สุमितสุวรรณ, การรักษาศีล ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐): หน้า ๔๔.

ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ ประชาชนต้องมีศรัทธา การประกอบกิจกรรม กัลยาณมิตร การแบ่งปัน และมีปัญญา^{๙๕}

บัณฑิตา ศุภุทธมงคล ได้ศึกษาเรื่อง การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑ ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต ๑ ภาพรวมด้าน เมตตา-กรุณา คู่กับศีลข้อที่ ๑ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านสัมมาอาชีวะคู่กับศีลข้อที่ ๒ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านสำรวมในกามคู่กับศีลข้อที่ ๓ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสัจย คู่กับศีลข้อที่ ๔ อยู่ในระดับมาก ภาพรวมด้านความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลข้อที่ ๕ อยู่ในระดับมาก^{๙๖}

สุภาพร วัชรคุปต์ ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยประชาชนในหมู่บ้าน รักษาศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤตินอกกามมากที่สุด รองลงมาคือการรักษาศีลข้อ ๒ เว้นจากการ ลักทรัพย์การรักษาศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย การรักษาศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ และการรักษา ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดปด ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยจำแนกตาม เพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่องอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕^{๙๗}

พระชัยณรงค์ วิทิต (ร้องมะรุต) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของ บุคคลในสังคม ผลการศึกษาพบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล เป็น ที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นอันสงบ และในตรงกันข้าม โทษของการละเมิดศีล เป็นเหตุให้ประมาทเป็นบ่อเกิด

^{๙๕} สุรพล พรหมกุล และคณะ, กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

^{๙๖} บัณฑิตา ศุภุทธมงคล, การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙, บทคัดย่อ.

^{๙๗} สุภาพร วัชรคุปต์, พฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ของประชาชนในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ นำร่อง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘, บทคัดย่อ.

แห่งกายเวรโดยประการต่างๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพ บั่นทอนความก้าวหน้า ความเจริญ และความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลอันเกิดจากการปฏิภิกิริยาโดยอาศัยระบบต่างๆ ทางร่างกาย และจิตใจ คือ ระบบประสาท กล้ามเนื้อ ระบบต่อม และสิ่งเร้าสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดสภาวะจิตใจที่รับรู้อารมณ์ จึงแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาทางกาย วาจา และใจ และแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์นั้นๆ ทั้งด้านที่ดี และในด้านที่ไม่ดี กล่าวคือ พฤติกรรมด้านที่ไม่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่ประกอบด้วยการประพฤตินิสัย ๕ มีการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินิสัยในกาม การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัย และขาดความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการตัดสินใจ ส่วนพฤติกรรมด้านที่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีหิริ โอตตปปะ มีเมตตากรุณาประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ เป็นที่ตั้ง หลักศีล ๕ ประยุกต์พัฒนาพฤติกรรมที่ไม่ดี คือ การนำหลักศีลไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ประพฤตินิสัย ให้ประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ โดยอาศัยองค์ธรรมในศีล ๕ ประการ คือ “เจตนา” เป็นเครื่องงดเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นมาทางกายวาจา และใจ เพื่อให้ ลด ละ เลิก เว้น พฤติกรรมที่ไม่ดี เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมต่างๆ คือ ความมีเมตตา กรุณา มีหิริ โอตตปปะ ความซื่อสัตย์สุจริตให้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา หลักศีล ๕ ประยุกต์พัฒนาพฤติกรรมที่ดี คือ การนำหลักศีลไปประพฤติปฏิบัติ โดยประกอบด้วยธรรมหลายๆ อย่าง โดยอาศัยจิตใจเป็นที่ตั้ง ให้ความประพฤติชอบทางกาย วาจา มีความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น คือ (๑) มีเจตนาตั้งใจเว้น (๒) มีเจตสิก คือ ความงดเว้น (๓) มีความสังวรด้วยสติ (๔) มีความไม่ก้าวล่วงกิเลสอย่างหยาบทางกายวาจา จึงเป็นศีล ประกอบด้วย สติสัมปชัญญะ มีความสำรวมระวัง ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบสันติ ดำเนินชีวิตถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา และดับทุกข์ได้ในที่สุด^{๔๘}

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมกรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหาร และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ที่มีเพศ ตำแหน่ง อายุ เคยบวชเป็นภิกษุ สามเณร หรือบวชชีพรหมณ์ถือศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมกรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตรที่ปฏิบัติงานอยู่ใน สนง.อบต. ระดับการศึกษา

^{๔๘} พระชัยณรงค์ วิทิต (รองมจรุต), การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

รายได้ต่อเดือน แตกต่างกันระดับพฤติกรรมการณ์นำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๙๙}

เสกสันต ศีรวรรณ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑) นักเรียนมีระดับความศรัทธาในศีล ๕ ทุกข้อและโดยรวมอยู่ในระดับมีความศรัทธา ที่ชัดเจน ๒. นักเรียนมีการปฏิบัติตนในหลักของศีล ๕ อยู่ในระดับการปฏิบัติตนค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาส่วนระดับการปฏิบัติตนในศีล ๕ เป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๑ และศีลข้อที่ ๔ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ และข้อที่ ๕ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่นโดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์เท่ากับ ๐.๐๑๓ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ความศรัทธาในศีลข้อ ๑ กับการปฏิบัติตนในศีลข้อ ๑ มีความสัมพันธ์ในทางบวก เท่ากับ ๐.๑๓๓ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ในขณะที่ความศรัทธาในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ส่วนความศรัทธา ในศีลข้อที่ ๔ กับการปฏิบัติในศีลข้อที่ ๔ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเท่ากับ ๐.๐๘๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และความศรัทธาในศีลข้อที่ ๕ กับการปฏิบัติตนในศีลข้อที่ ๕ มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบเท่ากับ -๐.๑๐๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๐๐}

ปัทมา ผาดจันทิก และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตนตามศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลข้อ ๕ เรื่องการไม่เสพยาเสพติดรองลงมาคือศีลข้อ ๒ เรื่องการไม่รับซื้อของที่ถูกละโมยมา ส่วนศีล ๕ ที่นักศึกษามักจะละเมิดมากที่สุดคือศีลข้อที่ ๔ เรื่องการพูดไร้สาระ รองลงมาคือการพูดหยาบคายกับผู้อื่นและศีลข้อ ๕ เรื่องการดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ตามลำดับ สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ และคณะ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษส่วนอายุ ชั้นปี และเกรดเฉลี่ย ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษ ส่วนปัจจัยสนับสนุนทั้ง ๓ ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจเรื่องศีล ๕ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ในชีวิตประจำวันของนักศึกษ^{๑๐๑}

พระมหาสมชาย สิริจนโท (หานนท์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ) ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ

^{๙๙} วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน, ศึกษาพฤติกรรมการณ์การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา) : (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

^{๑๐๐} เสกสันต ศีรวรรณ, ความศรัทธาในศีล ๕ ที่มีต่อการปฏิบัติตนของวัยรุ่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓, บทคัดย่อ.

^{๑๐๑} ปัทมา ผาดจันทิก และคณะ, พฤติกรรมการณ์การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, รายงานการวิจัย (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), ๒๕๕๐, บทคัดย่อ.

(สมาน สุเมโธ) สงเคราะห์ลงпен ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน (๒) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชน ซึ่งในข้อแรก มีผลต่อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการ และการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สอง เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญา และวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเป็นส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์^{๑๐๒}

พระครูสันติวชิรกิจ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ศีล ๕ เป็นเรื่องของ การควบคุมระมัดระวังความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ให้สุจริต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและทำให้สังคมเกิดสันติสุข การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการคิด การวางแผน และการลงมือทำ ควรได้รับประโยชน์ต่อเรื่องที่ปฏิบัติร่วมกัน และแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อชุมชน สันติสุข โดยมีองค์ประกอบ ๔ ส ดังนี้ ส ๑ ใส่ใจของผู้นำ คือ การเอาใจใส่ของผู้นำ ส ๒ สืบหาสาเหตุและสร้างการมีส่วนร่วม คือ การค้นหาสาเหตุ วิเคราะห์ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ส ๓ สันติสนทนา คือ การใช้กระบวนการสันติสนทนาในการเปิดพื้นที่เพื่อ ให้การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส ๔ สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง คือ การลงมือทำตามเป้าหมายที่มาจาก การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดโครงการ และกิจกรรม รวมถึงกติกาต่างๆ ร่วมกัน

^{๑๐๒} พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์), พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ(สมาน สุเมโธ), วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนศรัทธาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษา “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” เป็นการวิจัยเชิงรูปแบบผสมคือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) คณะผู้วิจัยขอแนะนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ วิธีวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mix Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ คือใช้แบบสอบถามผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๓.๑.๑ ทำการศึกษาและคัดเลือกโรงเรียน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นโรงเรียนที่บุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ จำนวน ๔๒ รูป/คน

๓.๑.๓ ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย

๓.๑.๔ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ กระบวนการสร้าง และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ เน้นนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้กับสังคมคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาของแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑.๕ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาโรงเรียนที่ได้ทำการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น และอุดรธานี

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือบุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความต้องการการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจงตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน ๒ จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย

(๑) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๕ คน คือ

- ๑.๑) ดร.กฤษฎา สัจจันทร์ยศ โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น
- ๑.๒) ดร.วีระศักดิ์ พลเกษตร โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น
- ๑.๓) นายปัญญา ชูพรหมวงศ์ โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
- ๑.๔) นายวีระศักดิ์ สุวรรณวงศ์ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๑.๕) นายชัยประภาพร อนันต์โสภณ โรงเรียนอุดรพัฒนการ

(๒) ครูผู้สอนในสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๕ คน คือ

- ๒.๑) ดร.ณัชญา สมมาศเดชสกุล จังหวัดขอนแก่น
- ๒.๒) นางปัทมา อัจฉาญ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๒.๓) นางสุพิน วิกิจไชย โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๒.๔) นางอรพินทร์ พระเอก โรงเรียนอุดรพัฒนการ
- ๒.๕) นายโกเศรษฐ์ บุญพงษ์ โรงเรียนอุดรพัฒนการ

(๓) บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๓ คน คือ

- ๓.๑) ดร.ทวีศิลป์ สารแสน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- ๓.๒) ดร.อภิสิทธิ์ โคตรนรินทร์ ศึกษาานิเทศก์จังหวัดขอนแก่น
- ๓.๓) ว่าที่ร้อยตรีมณฑิยา น้อยบุตดี ศึกษาานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม ศึกษา เขต ๒๐ อุดรธานี

(๔) กรรมการสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๒ คน คือ

๔.๑ นายเสวียน พิมพ์ศรี โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๔.๒ นายเด่น บุตรสีโคตร โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Groups Discussion) ที่เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจงตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน ๒ จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๒๔ คน

(๑) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๖ คน คือ

๑.๑) ดร.กฤษฎา สีจันทร์ฮอด โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น

๑.๒) ดร.วีระศักดิ์ พลเกษตร โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น

๑.๓) นายปัญญา ชูพรหมวงศ์ โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

๑.๔) นายวีระศักดิ์ สุวรรณวงศ์ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร

๑.๕) นายชัยประภาพร อนันต์โสภณ โรงเรียนอุดรพัฒนการ

๑.๖) นายอวยชัย ประกอบนันทน์ โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

(๒) ครูผู้สอนในสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๘ คน คือ

๒.๑) ดร.ณัชญา สมมาศเดชสกุล จังหวัดขอนแก่น

๒.๒) นางปัทมา อัจหาญ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร

๒.๓) นางสุพิน วิกิจไชย โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร

๒.๔) นางอรพินทร์ พระเอก โรงเรียนอุดรพัฒนการ

๒.๕) นายโกเศรษฐ์ บุญพงศ์ โรงเรียนอุดรพัฒนการ

๒.๖) นางสาวกัลยา นารณภักดี โรงเรียนราชินูทิศ ๒

๒.๗) นางนงลักษณ์ เสวตวงษ์ โรงเรียนราชินูทิศ ๒

๒.๘) นางสุรางค์ หลงกุล โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์

(๓) บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๙ คน

คือ

๓.๑) ดร.ทวีศิลป์ สารแสน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดขอนแก่น

๓.๒) ดร.อภิสิทธิ์ โคตรนรินทร์ ศึกษาพิเศษจังหวัดขอนแก่น

๓.๓) ดร.คเชนทร์ กองพิลา ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕ จังหวัดขอนแก่น

๓.๔) ว่าที่ร้อยตรีมณฑิยา น้อยบุตดี ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยม ศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

๓.๕) นางณิชารัตน์ ภิมรัมย์รักษ์ นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

๓.๖) นางปาริชาติ มีเชื้อ นักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

๓.๗) นางนิตยาพร วิชัยรัตน์ นักวิชาการพัสดุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

๓.๘) นางสาวเจษฎาภรณ์ ภักดีคร นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี

๓.๙) นางสาวเสาวภา ชาติรัมย์ ผู้ช่วยนักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี

(๔) กรรมการสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุตรธานี จำนวน ๒ คน คือ

๔.๑ นายเสวียน พิมพ์ศรี โรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์

๔.๒ นายเด่น บุตรสีโคตร โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุตรธานี

๓.๒.๔ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้จากบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอน บน ๑ กับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ โดยคัดเลือกกลุ่มละ ๑ จังหวัด จังหวัดละ ๔๐๐ คน รวม ๘๐๐ คน โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่^๑ คำนวณประชากรทั้งหมด ดังนี้

(๑) จังหวัดอุตรธานี มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด ๑๒๒,๗๔๘ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

(๒) จังหวัดขอนแก่น มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด ๑๓๔,๔๕๙ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

๓.๓ เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คือแบบสอบถาม เพื่อ ประเมินบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน ๒ จังหวัด คือ จังหวัดขอนแก่นและจังหวัด อุตรธานี

^๑ สุรพล พรหมกุล , ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์, หน้า ๗๘.

การพัฒนาเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

- ๑) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ว่ามีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยมากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยจำนวน ๓ ท่าน พิจารณาให้คำแนะนำในเรื่องความเที่ยงตรงและครอบคลุมด้านเนื้อหาของแบบสอบถาม
- ๒) เมื่อได้ทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำไปทดลองใช้กับบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน ๓๐ คน ได้ค่า IOC .86
- ๓) นำไปสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๓.๒ เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) หรือการสัมภาษณ์ในแนวลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูล ไว้ดังนี้ ประกอบด้วย

- ๓.๒.๑ เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- ๓.๒.๒ เครื่องมือแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ
- ๓.๒.๓ เครื่องเทปบันทึกเสียง
- ๓.๒.๔ กล้องถ่ายภาพดิจิทัล

การพัฒนาเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

- ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย จากร่างชุดข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม
- ๒) ขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบชุดสำหรับใช้บันทึกการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม
- ๓) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ และหัวข้อในการสนทนากลุ่ม และแก้ไขข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม
- ๔) นำชุดสำหรับใช้บันทึกการสัมภาษณ์ และชุดหัวข้อสนทนากลุ่มไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ จะทำการวิเคราะห์เอกสารโดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอเชิงพรรณนาตามกรอบแนวคิดการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลนั้นได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

๓.๔.๑ ผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี

๓.๔.๒ ผู้วิจัยทำหนังสือลงนามโดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม

๓.๔.๓ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) คือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ไปค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓.๔.๔ การสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพราะเป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ใช้วิธีการ ๒ วิธีดังนี้คือ

(๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนาตัวต่อตัวหรือแบบเผชิญหน้า

ขั้นตอนในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะเริ่มต้นจากการแนะนำตนเอง แนะนำถึงวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และพยายามสร้างความเป็นกันเองกับผู้ให้สัมภาษณ์มากที่สุด โดยได้พูดคุยถึงเรื่องราวต่างๆ ทั่วไป เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับนโยบายผู้บริหารสถานศึกษา วิถีชีวิตประจำวันในท้องถิ่น เป็นต้น หลังจากนั้น เมื่อเริ่มคุ้นเคยแล้ว ผู้สัมภาษณ์ จึงเริ่มต้นการสัมภาษณ์ในระบบการสนทนาแบบสองทาง (Two-way Communication) โดยเริ่มต้นจากการสนทนาในประเด็นคำถามที่ง่าย ๆ ก่อน ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระในการตอบ พร้อมทั้งพยายามกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบให้มากที่สุด จากนั้นนำเข้าสู่ประเด็นลึกๆ ต่อไป

(๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อต้องการวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคลากรทางการศึกษา คำตอบที่ได้เป็นคำตอบในเชิงเหตุผลที่ได้จากการถกเถียง คำถามจะถามถึงความรู้สึก การให้เหตุผล แรงจูงใจ ตลอดจนการตัดสินใจของบุคคลและรวมถึงทัศนคติต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ศึกษา การสนทนามีบรรยากาศเป็นแบบทำนองการนั่งจับเข่าคุยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไม่เพียงแต่ระหว่างเข้าร่วมสนทนากับผู้วิจัย แต่ระหว่างผู้ร่วมสนทนาด้วยทุกคนมีอิสระในการอภิปรายเต็มที่ ตามประสบการณ์เพื่อถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ทราบ เพื่อให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนในการอภิปรายอย่างเต็มที่ ตามประสบการณ์ เพื่อถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มได้ทราบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓.๕ วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๕.๒ วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร วารสาร งานวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เห็นสภาพการรักษาศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และองค์ความรู้เกี่ยวกับศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตนบน

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” ซึ่งผลการศึกษาได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ ๑ สภาพการดำเนินชีวิตและข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตอนที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตอนที่ ๓ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตอนที่ ๑ สภาพการดำเนินชีวิตและข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑) สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๑ พบว่า

สภาพการทำงานนั้นบุคลากรทางการศึกษามีความปรองดองสมานฉันท์ต่อกันด้วยการลดความขัดแย้งลง เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนทรมาณสัตว์และเพื่อนมนุษย์^๑ ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่บริหารงานด้วยความมีเมตตา กรุณาต่อบุคลากรในหน่วยงาน ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานด้วยจิตอาสา มีความเสียสละและทุ่มเทเต็มความรู้ความสามารถ^๒ แต่ในขณะเดียวกันก็พบสภาพปัญหาในการทำงาน คือ บุคลากรทางการศึกษาบางคนยังมีความขัดแย้งกันในหน่วยงาน มีการทำร้ายร่างกายหรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน^๓ ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งขาดความยุติธรรมในการบริหารจัดการ ชอบใช้อำนาจกับผู้ใต้บังคับบัญชา^๔ ส่วนการฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนชีวิตคนอื่นหรือสัตว์อื่น การอาฆาตเค้นคนอื่น

^๑ วีระศักดิ์ สุวรรณวงศ์, รองผู้อำนวยการ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคม อุดรธานี

^๒ กฤษณา สัจจันทร์ฮอด, รองผู้อำนวยการโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น, อรพินทร์ พระเอก, ครูโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุดรธานี

^๓ กัลยา นารณภักดี, ครูโรงเรียนราชูทิศ ๒ อุดรธานี, คเชน กองพิลา, ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ขอนแก่น

^๔ ปัญญา ชูพรหมวงศ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ อุดรธานี

ยังมีอยู่ เจ้าหน้าที่ขาดความเสียสละ ไม่ตระหนักว่าตนเองทำงานราชการ^๕ อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการศึกษาได้มีการประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต คือ ลดเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ไม่มีการทำร้ายร่างกายกัน ไม่เบียดเบียนกันซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา^๖ ให้ความรักความปรารถนาดีต่อลูกศิษย์และพยายามช่วยเหลือลูกศิษย์เมื่อเกิดปัญหาโดยนำหลักธรรมมาใช้เตือนสติทำงานด้วยจิตสำนึกใช้หลักธรรม พรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อนักเรียน และผู้มาติดต่องาน ผู้บริหารให้ความสำคัญเป็นธรรมกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน เป็นต้น โดยเท่าเทียมกัน เอื้อเฟื้อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลือ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน^๗

๒) สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๒ พบว่า

สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา คือ การมีสันติสุข การมีสัมมาชีพ/อาชีพสุจริต มีความซื่อสัตย์สุจริตเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ขโมย ไม่หลอกลวง^๘ บริหารสถานศึกษาด้วยการยึดหลักธรรมาภิบาล คือมีความซื่อสัตย์ สุจริต ปราศจากการคอร์รัปชัน การทำงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ ทำงานด้วยการให้เกียรติกันและกัน การรักษาสິงของส่วนรวม^๙ ในขณะเดียวกันก็พบสภาพปัญหาในการทำงานคือ มีการใช้สิ่งของและทรัพยากรทางราชการอย่างฟุ่มเฟือย นำทรัพย์สินของหลวงไปเป็นของส่วนตัว^{๑๐} ยังมีการลักขโมยและการปล้นจี้ซึ่งทรัพย์ในชุมชน การปล่อยปะละเลยในสิ่งที่ส่อไปในทางทุจริต^{๑๑} บุคลากรทางการศึกษาบางท่านเบียดเบียนและไม่รักษาทรัพย์สินทางราชการ ทำงานหวังผลประโยชน์แก่ตนเองมากกว่าส่วนรวม^{๑๒} อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิตและยึดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย มีเหตุผลสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต^{๑๓} มีความพอเพียงไม่ละโมภ ไม่เบียดบังเอาทรัพย์สินของราชการเป็นของตนเอง มีความ

^๕ อวยชัย ประกอบนั้น, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

^๖ วันชัย แสงแพง, ครูโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น, ณิชารัตน์ ภิรมย์รักษ์, นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุดรธานี

^๗ ว่าที่ร้อยตรีเมณฑิยา น้อยบุตดี, ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม ศึกษา เขต ๒๐ อุดรธานี

^๘ ปัทมา อัจหาญ, ครูโรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร อุดรธานี

^๙ ทวีศิลป์ สารแสน, ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น, สุพิน วิวิจไชย์, ครูโรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร อุดรธานี

^{๑๐} ชัชภพ อนันตโสภณ, รองผู้อำนวยการโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุดรธานี

^{๑๑} ัญญา สมมาตเดชสกุล, ครูโรงเรียนกัลยาณวัตร ขอนแก่น, โกเศษฐ บุญพงษ์, ครูโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุดรธานี

^{๑๒} นงลักษณ์ เสวตวงษ์, ครูโรงเรียนราชินูทิศ ๒ อุดรธานี

^{๑๓} สมศักดิ์ ทองมูล, ครูโรงเรียนราชินูทิศ ๒ อุดรธานี, และสุรางค์ หลงกุล, ครูโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ อุดรธานี

ชื่อเสียงต่ออาชีพครู มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำบาป พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และพยายามประกอบอาชีพตามความสามารถที่ทำได้^{๑๔} อบรมนักเรียนให้เห็นถึงโทษจากการกระทำผิด / การแสวงหาและได้มาซึ่งสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเอง การรู้จักแบ่งปัน จัดการทำงานด้วยความเอื้อเฟื้อ มีความมั่นคงทางด้านจิตใจ ไม่เอาหรือใช้ของที่ไม่ใช่ของตนเอง ใช้งานตามบทบาทและหน้าที่ ทำให้มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๑๕}

๓) สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๓ พบว่า

สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา คือ มีศีลธรรมและวัฒนธรรม รักษาจารีตประเพณี ในด้านการครองเรือน มีสุขร่มเย็นและสันติสุข เว้นจากการประพฤติดินในกาม^{๑๖} บริหารสถานศึกษาด้วยความเข้าใจ การไม่ล่วงละเมิดในสิ่งที่ผู้อื่นหวงแหน ไม่ประพฤตินในเชิงชู้สาวกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น^{๑๗} ให้โอกาสเพื่อนร่วมงานได้รับการพัฒนาตนเองไปอบรมสัมมนาตามโอกาส^{๑๘} ในขณะเดียวกันได้พบปัญหาในการทำงาน คือ ครอบครัวยุคใหม่ของบุคลากรบางท่านแตกแยกอันเนื่องมาจากผิดประเวณี คบหาในเชิงชู้สาว ล่วงละเมิดทางเพศ การประพฤติดินในกาม ปล่อยปะละเลยเรื่องพฤติกรรมชู้สาวในสถานศึกษา^{๑๙} อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางการศึกษามีการประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต คือ ไม่ล่วงประเวณีคู่ครองคนอื่นหรือในปกครองของคนอื่น ชื่อสัตย์ต่อความรักและรับผิดชอบต่อครอบครัวและไม่คิดนอกใจคนรัก^{๒๐} ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีประพฤติหน้าที่ตามจรรยาบรรณครูอย่างเคร่งครัด ยึดถือหิริและโอตตัมปะ มีความระมัดระวังตนเรื่องความประพฤติตนไม่ให้หลงไหลไปกับกามคุณ การให้เกียรติและไม่ประพฤดิล่วงละเมิดผู้อื่นตามหลักสัมมาสัมมันตะ (กระทำชอบ) งดเว้นกายทุจริต ๓ สร้างมาตรการหรือแนวทางเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านการละเมิดในองค์กร^{๒๑} ไม่เอาความสัมพันธ์ส่วนตัวมาประพฤติปฏิบัติจนทำให้เกิดการผิดในจารีตประเพณี มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่มีจิตใจคิดร้ายต่อเพื่อนร่วมงานและลูกศิษย์^{๒๒}

๔) สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๔ พบว่า

^{๑๔} เสวียน พิมพ์ศรี, ครูโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ อุดรธานี, สมสนุก จอนสง, ครูโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

^{๑๕} เต๋น บุตรสีโคตร, กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

^{๑๖} ปาริชาติ มีเชื้อ, นักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุดรธานี

^{๑๗} วันชัย แสงแพง, ครูโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น

^{๑๘} อรพินทร์ พระเอก, ครูโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุดรธานี

^{๑๙} นิตยาพร วิชัยรัตน์, นักวิชาการพัสดุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุดรธานี

^{๒๐} วีระศักดิ์ พุทธิเกษม, ครูโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น

^{๒๑} ญัฐญา สมมาศเดชสกุล, ครูโรงเรียนกัลยาณวัตร ขอนแก่น, เต๋น บุตรสีโคตร, กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

^{๒๒} ศุภณ กงพิลา, ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ขอนแก่น

สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา คือ บุคลากรมีสามัคคีธรรม มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เว้นจากการพูดปด พูดเท็จ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ^{๒๓} บริหารสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจา เช่น การโกหก หลอกลวง ยุยงให้เกิดความแตกแยก มีการติดต่อสื่อสารที่ดี ทำงานกับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง^{๒๔} ในขณะเดียวกันได้พบปัญหาในการดำเนินชีวิต ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาบางคนยังขาดความจริงใจในการคบมิตรขาดความเอื้ออาทรที่มีต่อกันในการปฏิบัติหน้าที่^{๒๕} มีการหลอกลวงให้เข้าใจผิดในสาระสำคัญ การพูดความจริงบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหา การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงการพูดส่อเสียดกันในการปฏิบัติหน้าที่ การติดต่อสื่อสารที่ไม่ดีก่อให้เกิดความแตกแยกของบุคลากรในหน่วยงานสถานศึกษา^{๒๖} อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการศึกษาประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต คือ จริงใจต่อกัน กตัญญูตบะทิตาผู้บังคับบัญชา เอื้อเพื่อเอื้อแม่ ไม่หลอกลวงกัน มีความจริงใจ มีความสัตย์ พูดจริง ทำจริง ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง^{๒๗} การพูดสร้างสรรค์ไม่ทำให้เกิดแตกแยกในหน่วยงานสถานศึกษา การอบรมนักเรียนโดยใช้คำพูดที่เสริมแรงให้กำลังใจ การรักษาคำพูด ไม่พูดปดและคำหยาบคาย ใช้หลักการสงเคราะห์ (ปิยวาจา) / สัมมาวาจา พูดให้กำลังใจเพื่อนร่วมงานในทางที่ดี รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้พูด ส่งเสริมให้เกิดความรักสามัคคีในองค์กร ไม่ยุยงให้บุคคลอื่นแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน การสื่อสารสร้างมิตรโดยยึดหลักปิยวาจา^{๒๘}

๕) สภาพการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๕ พบว่า

สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า บุคลากรมีสุขภาพอนามัยดีมีสาธารณสุข สงเคราะห์ เว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาต่าง ๆ ในสถานศึกษา^{๒๙} ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความมีสติสัมปชัญญะ รอบคอบบนพื้นฐานของความไม่ประมาท ไม่ชักชวนเพื่อนร่วมงานร่วมเสพของมึนเมา ดำเนินชีวิตด้วยการหลีกเลี่ยงทางอบายมุข ทำงานด้วยความมีสติและสัมปชัญญะ รู้ทันความคิดและไม่ประมาทที่จะทำงานอย่างรอบคอบ^{๓๐} ในขณะเดียวกันได้พบปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ บุคลากรบางคนดื่ม

^{๒๓} ทวีศิลป์ สารแสบ, ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น

^{๒๔} อภิลิทธิ์ โคตรนรินทร์, ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ ขอนแก่น

^{๒๕} สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองงูวิทยาคาร ขอนแก่น

^{๒๖} ว่าที่ร้อยตรีณเดียง น้อยบุตตี, ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

^{๒๗} อรพินท์ พระเอก, ครูโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุตรธานี, ปารีชาติ มีเชื้อ, นักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุตรธานี

^{๒๘} อวยชัย ประกอบนัน, ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุตรธานี

^{๒๙} ชัชภพ อนันต์โสภณ, รองผู้อำนวยการโรงเรียนอุดรพัฒนาการ อุตรธานี

^{๓๐} วีระศักดิ์ พุทธิเกษม, ครูโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น

สุราในเวลาทำงาน ซึ่งทำให้ผิดวินัยข้าราชการ อีกทั้งทำสุขภาพเสื่อม ทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ ขาดความรอบคอบในการทำงาน^{๓๑)} อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการศึกษา มีการประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิตได้แก่ พยายามห่างไกลอบายมุข สารเสพติด ไม้ตี้ม ไม่เลี้ยงสุราในเวลาทำงาน มีสติสัมปชัญญะในการทำงาน ไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชาให้ตี้มของมีนเมา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดทุกชนิดรวมทั้งอบายมุข^{๓๒)} ใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบไม่ประมาทเลินเล่อจนเกิดความเสียหายต่อราชการส่งเสริมด้านการไม้ตี้มของมีนเมาหรืออบายมุขต่าง ๆ ในสถานที่ราชการ ไม่ส่งเสริมหรือชักจูงคนอื่นให้เสพของมีนเมา^{๓๓)}

ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕

๑) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามศีลข้อที่ ๑ คือ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในหน่วยงาน ส่งเสริมให้เข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้ทำบุญให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ สร้างทัศนคติด้านความเป็นประชาธิปไตย สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและทะเลาะวิวาทอันจะเป็นต้นเหตุทางการเบียดเบียนทำร้ายกันและกันในสถานศึกษา ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก สร้างจิตสำนึกให้เกิดความเสียสละปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ

๒) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามศีลข้อที่ ๒ ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง ควรเข้าวัดประพฤติธรรมเป็นประจำ สร้างจิตสำนึกให้เป็นคนดี มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน เข้มงวดเรื่องความสุจริต สร้างความตระหนักเสมอว่าทรัพย์สินทางราชการก็เหมือนของตนเอง ต้องใช้อย่างประหยัดและต้องดูแลรักษา รณรงค์ให้มีจิตสำนึกในการประหยัดทรัพยากรของโรงเรียนและพลังงานของทางราชการ ปลูกฝังความรักชาติเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สร้างค่านิยมที่ดีปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ

๓) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามศีลข้อที่ ๓ ได้แก่ ต้องประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ทบทวนการทำงานโดยคิดอย่างรอบคอบและวางแผนโดยใช้สติให้มาก ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในสถานศึกษา ให้ความรู้ตามมาตรการป้องปรามและทำความเข้าใจกับเยาวชน อบรมเกี่ยวกับการมีสติให้เกียรติเพศตรงข้าม ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก โดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

^{๓๑)} ทวีศิลป์ สารแสบ, ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น

^{๓๒)} คชน กองพิลา, ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕ขอนแก่น

^{๓๓)} กฤษฎา สีจันทร์ฮอด, รองผู้อำนวยการโรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น, สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคาร ขอนแก่น

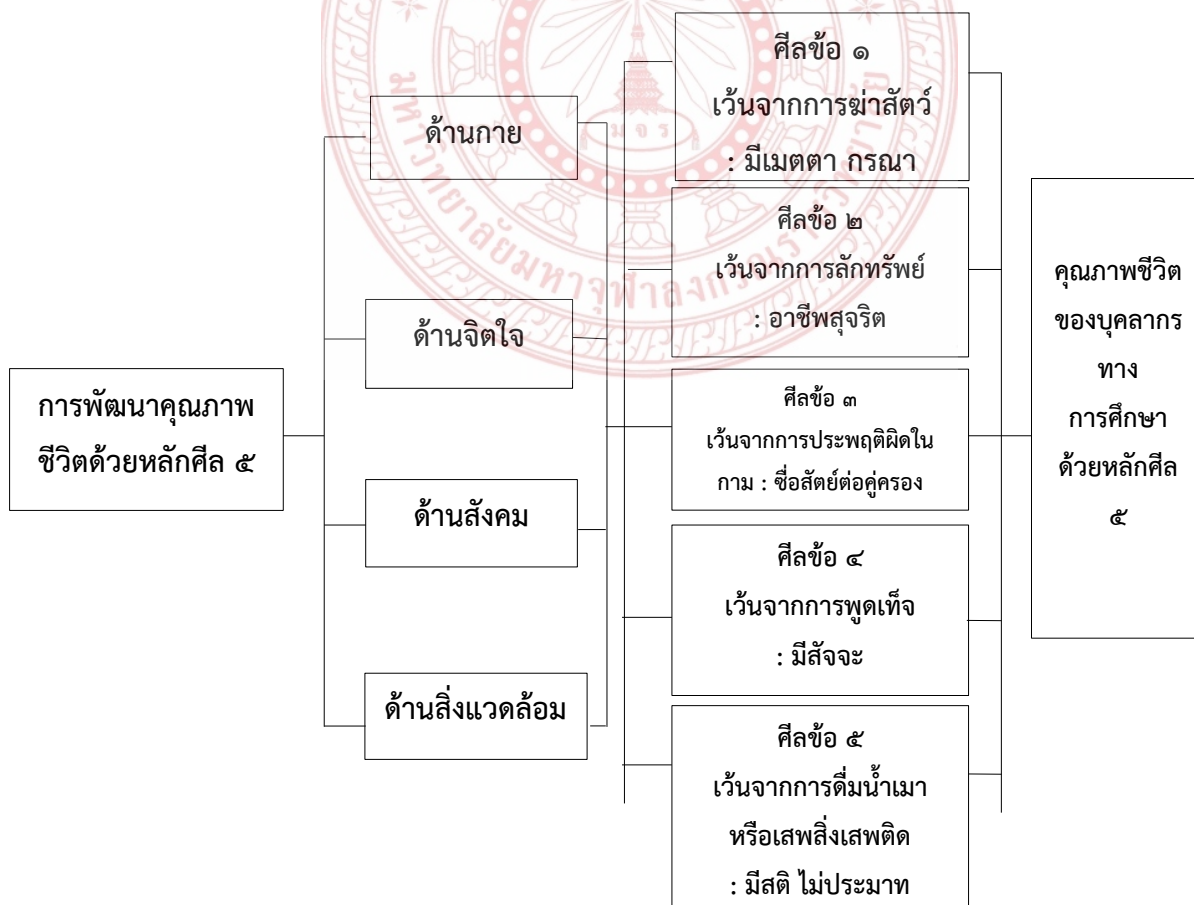
๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามศีลข้อที่ ๔ ได้แก่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ เข้าวัดปฏิบัติธรรม ใช้วาจาสุภาพคิดก่อนพูดใช้คำพูดที่ไพเราะ ไม่แข็งกระด้าง รวมทั้งพูดอย่างเป็นมิตร เปิดใจให้คำปรึกษา ใช้ปัญญาในการให้บริการ ควรระมัดระวังคำพูดโดยเฉพาะครูผู้บริหาร มีความจริงใจต่อการบริหารและการทำงาน

๕) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไม่ควรเลี้ยงสุราในพิธีการต่าง ๆ จัดสถานที่เป็นเขตปลอดสิ่งเสพติด จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ เข้าวัดปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมลดอบายมุข มีมาตรการ/ปรับทัศนคติเพื่อไม่ให้บุคลากรดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งแรงถึงผลเสียของพฤติกรรมนั้น ๆ

ตอนที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จึงสรุปเป็นรูปแบบแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย

ศีลข้อ ๑

ดัชนี

เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม) จัดเป็นหลักประกันชีวิต

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่มีการฆ่า ได้แก่ การทำให้ตายทั้งตนเองและผู้อื่น โดยเจตนาและไม่เจตนา
๒. ไม่ทำร้ายร่างกาย ได้แก่ การทำให้พิการ การทำให้เสียโฉม การทำให้เจ็บปวด
๓. ไม่ทำทารุณกรรม ได้แก่ ประพฤติโหดเหี้ยม ไม่มีความกรุณาปราณีสัตว์ เช่น การใช้สัตว์เป็นพาหนะ การเลี้ยงสัตว์ไว้ในกรงที่แคบเกินไป การใช้งานสัตว์เกินกำลังทำให้อดอยากผอมโซ เป็นต้น

ศีลข้อ ๒

ดัชนี

เว้นจากการลักทรัพย์ หรือเจตนางดเว้นจากการถือเอาของผู้อื่นที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่ดำเนินชีวิตด้วยอาการเป็นโจร ได้แก่ การลัก ฉกชิง วิ่งราว หรือปล้นทรัพย์
๒. ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพสุจริต
๓. ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้สิ่งของที่เป็นส่วนรวมอย่างคุ้มค่า ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๔. ไม่หยิบจับสิ่งของผู้อื่นเป็นของตนโดยไม่ขออนุญาตทั้งของคนอื่นและของทางราชการ

ศีลข้อ ๓

ดัชนี

เว้นจากการประพฤติดินในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤติดพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่ประพฤติดินประเวณีหรือละเมิดทางกามในสามี ภรรยา บุตร หลาน ของผู้อื่น
๒. รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพคู่ครองที่เป็นอยู่
๓. ไม่ละเมิดหรือเบียดเบียนด้านเพศต่อผู้ได้บังคับบัญชา
๔. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง

ศีลข้อ ๔

ดัชนี

เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ จัดเป็นหลักประกันสังคม

ตัวชี้วัด มี ๖ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย
๒. ไม่หลอกลวงกันด้วยการหาประโยชน์ใส่ตน
๓. ละเว้นการพูดส่อเสียด และพูดยุยงให้ร้ายต่อผู้อื่นให้เสียหายเป็นเหตุให้เกิดความ แยกแยก
๔. ใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนโยน และเหมาะสมทั้งในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน
๕. แสดงเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นโดยไม่ด่วนตัดสินและกล่าวหาผู้อื่น
๖. ไม่แสดงกิริยาให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือเข้าใจผิด ได้แก่ ผิดสัญญา เสียสัตย์ เป็นต้น

ศีลข้อ ๕

ดัชนี

เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ

ตัวชี้วัด มี ๖ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่มีการเลี้ยงสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในงานพิธีต่าง ๆ
๒. รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดและอบายมุขอันจะก่อให้เกิดความประมาทฝึการมีสติ สมาธิ กับสิ่งที่

ตนกำลังทำ

๓. มีสติครองตนอยู่ในความไม่ประมาท หน้าตาแจ่มใสและบุคลิกดี
๔. มีความอดทนต่อความเฝ้าชวนของสิ่งเร้า เช่น ไม่ติดยา ไม่ติดบุหรี่
๕. ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมมุขทุกชนิดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
๖. ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงจากการไม่เสพของมีนเมา

ศีลกับการดำเนินชีวิตด้านกาย เป็นการชี้ให้เห็นว่า หลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้มีความสุขนั้นจะต้องประกอบด้วยการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจะดำรงตนอยู่โดยปราศจากสังคม กฎหมาย จารีต ประเพณีไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว มนุษย์จำเป็นต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎของสังคมที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของบ้านเมือง และกฎของศาสนาที่ตนเองนับถือ ในพระพุทธศาสนาได้มีข้อปฏิบัติที่เรียกว่า ศีล ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมให้เหมาะสม

ดังนั้น มนุษย์เมื่ออยู่ในสังคมจะใช้ความสามารถด้านร่างกายที่แข็งแรงเอาเปรียบผู้อื่นนั้น จึงเป็นการกระทำที่ผิดวิสัยของการอยู่ร่วมกันในสังคม ในทางกลับกันมนุษย์ต้องคอยช่วยเหลือกันและกันเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกันจะเป็นประโยชน์กว่า

สรุป ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรรู้จักสำรวจตัวเองว่าการดำเนินชีวิตในสังคมนั้น ควรวางตนอย่างไรให้เหมาะสม โดยเฉพาะการแสดงออกทางร่างกายนั้นจะเป็นจุดเด่นที่แต่ละคนให้ความสำคัญ เพราะต้องการมองเห็นสภาพการดำเนินชีวิตของกันและกันว่าเป็นอย่างไร หากไม่มีการเบียดเบียน ทำร้ายกัน ไม่ลักขโมยสิ่งของของคนอื่น ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของคนอื่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดเพื่อเจ้า ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ก็แสดงให้เห็นถึงสภาพการดำเนินชีวิตที่เป็นปรกติสุข ควรนำไปเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตในสังคมนั่นเอง

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านจิต

ศีลข้อ ๑

ดัชนี

เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม) จัดเป็นหลักประกันชีวิต

ตัวชี้วัด มี ๕ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. จิตใจเป็นสุข สงบ ไม่พยาบาลท้ออาฆาต คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์
๒. มีจิตสร้างสันติสุข สร้างความปรองดอง สมานฉันท์
๓. มีจิตใจเอื้อเฟื้อแผ่ต่อผู้อื่นและสัตว์
๔. ฝึกสมาธิให้มีสติเข้มแข็ง หนักแน่น ไม่โกรธง่ายและไม่โหดร้าย
๕. มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์

ศีลข้อ ๒

ดัชนี

เว้นจากการลักทรัพย์ หรือเจตนางดเว้นจากการถือเอาของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. จิตใจไม่มีความโลภ และหลง อยากรได้ทรัพย์สินของคนอื่นที่เขาหวงแหน ไม่คิดคดโกงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม
๒. จิตใจหนักแน่น สุขุม เยือกเย็นมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต
๓. ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง มีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประกอบอาชีพสุจริต

ศีลข้อ ๓

ดัชนี

เว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๒. หักห้ามใจไม่ให้ลวงละเมิดทางเพศ
๓. ควบคุมจิตใจตนเองไม่ให้หลงใหลรูป รส สัมผัส กลิ่น เสียง

ศีลข้อ ๔

ดัชนี

เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคม

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง ไว้วางใจกันได้
๒. จิตใจผ่องใสไร้อคติ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดหลอกลวงกันและกัน
๓. ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นก่อให้เกิดความแตกแยกเนื่องจากคำพูด
๔. มีจิตใจดีงาม มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำดูตำราว่าร้าย

ศีลข้อ ๕

ดัชนี

เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. มีจิตใจละเว้นการเสพของมีนเมาและมั่วสุมแหล่งอบายมุข
๒. พัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะและวางตนอยู่ในความไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต
๓. ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา
๔. ยับยั้งใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของมีนเมา

ศีลกับการดำเนินชีวิตด้านจิตใจ จิตนั้นมนุษย์ถือเป็นนายของกาย การกระทำทั้งหลายที่แสดงออกมา ส่วนหนึ่งนั้นล้วนมาจากจิตของมนุษย์นั่นเอง และจิตนั้น ตามความเป็นจริงแล้วก็เป็นสังขาร อันคือสิ่งปรุงแต่งหรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นแต่มีเหตุมาเป็นปัจจัยกันจึงเกิดขึ้น นั่นหมายความว่า การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะรักษาศีลให้ได้นั้น อันดับแรกจะต้องรู้จักรักษาจิตของตนเองให้มั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มีผลกระทบอารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะเรื่องนั้นๆ เราจะมีความต้องการเพียงใด เมื่อรู้ว่าผิด จิตต้องตามทันอารมณ์ความรู้สึกนั้นไปให้ทัน ไม่ปล่อยจิตให้หลงละเลิงนั่นเอง

สรุป เมื่อครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องการรักษาศีลให้ครบทั้ง ๕ ข้อ นั้น สามารถทำได้โดย รู้จักการรักษาจิตของตนให้ได้เท่านั้น ก็จะสามารถรักษาศีลได้

๓) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสังคัม

ศีลข้อ ๑

ดัชนี

เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม) จัดเป็นหลักประกันชีวิต

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่มีการฆ่า เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อกันและกัน
๒. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเมตตา และกรุณา ต่อกัน
๓. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีการปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง
๔. การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๒

ดัชนี

เว้นจากการลักทรัพย์ หรือเจตนางดเว้นจากการถือเอาของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด มี ๕ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่กระทำการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ปล้นจี้ ทรัพย์สินกันและกัน
๒. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต ยุติธรรม
๓. ครอบครัว ชุมชน สังคม ปราศจากโจรผู้ร้าย
๔. องค์กร/หน่วยงานโปร่งใส ตรวจสอบได้
๕. การใช้ การรักษาทรัพย์สินส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า

ศีลข้อ ๓

ดัชนี

เว้นจากการประพฤติดินในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤติดพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. ไม่ประพฤติดินประเวณี ในสามี ภรรยา ตลอดถึงเด็ก เยาวชน
๒. ไม่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ผิดกฎหมาย และผิดศีลธรรม
๓. ไม่แสดงกิริยาเกี่ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองตนเอง

ศีลข้อ ๔

ดัชนี

เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคัม

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. สร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจต่อกัน
๒. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมสมถะต่อกันในสังคม
๓. ใช้คำพูดเชิงบวก สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดพลังความรัก ความสามัคคี ใฝ่หาใจ และเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๕

ดัชนี

งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. สังคมไม่มีสิ่งเสพติด ของมีเงินเมา และอบายมุข
๒. สังคมปราศจากอาชญากรรมที่เกิดจากสิ่งเสพติด ของมีเงินเมา และอบายมุข
๓. สังคมที่อุดมไปด้วยสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา

ศีลกับการดำเนินชีวิตด้านสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม กล่าวคือ มนุษย์เกิดมาท่ามกลางสังคม และปัจจุบันเป็นสังคมที่สลับซับซ้อน มีความหลากหลายทางด้านกายภาพ มนุษย์จึงดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด จนบางครั้งไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องของการกระทำในบทบาท หน้าที่ของตนเอง เพียงเพื่อให้ได้วัตถุสิ่งของมาเป็นของตนเองจึงมีเล่ห์กลหลายอย่างในการดำเนินชีวิต ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีคำสอนเกี่ยวกับการดำรงอยู่ในสังคมจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมหลายอย่าง และมีศีลเป็นสิ่งที่นำพาการทำงาน ไม่ให้ทำผิดธรรมชาติการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม

สรุป การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ดำเนินชีวิตในองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่นั้น ถือว่าเป็นการดำเนินชีวิตตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บทบาทและหน้าที่ถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จะต้องมศีล ซึ่งเป็นข้อกเว้นในการแสดงออกทางพฤติกรรม เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งในที่ทำงานและที่ต่าง ๆ เพราะสังคมย่อมต้องการบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงานร่วมกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาในองค์กรและมีประสิทธิภาพในการทำงานตลอดไป

๕) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม

ศีลข้อ ๑

ดัชนี

เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม) จัดเป็นหลักประกันชีวิต

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. สภาพแวดล้อมในสังคมเป็นเขตภัยทาน
๒. สภาพแวดล้อมในสังคมไม่เปียดเบียนและทำร้ายซึ่งกันและกัน
๓. เมตตา กรุณาและเอื้อเฟื้อ เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้อื่นทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมน่าอยู่และปลอดภัย

ศีลข้อ ๒

ดัชนี

เว้นจากการลักทรัพย์ หรือเจตนางดเว้นจากการถือเอาของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนมีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน
๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนไม่มีอาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว
๓. ร่วมกันดูแลทรัพย์สินสมบัติ ของโรงเรียน และชุมชน

ศีลข้อ ๓

ดัชนี

เว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. โรงเรียนและชุมชนไม่มีการประพฤติผิดประเวณี
๒. โรงเรียนและชุมชนไม่มีความขัดแย้ง แยกแยกความสามัคคี
๓. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๔. ครอบครัวอบอุ่น เป็นแบบอย่างให้กับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน

ศีลข้อ ๔

ดัชนี

เว้นจากการพูดเท็จ หรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคม

ตัวชี้วัด มี ๔ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. จริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน ของสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน
๒. ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนโยน เพื่อสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อมให้สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง
๓. รักษาความสัตย์สัญญาประพฤติตนตรงตามความเป็นจริง
๔. ไม่พูดจาส่อเสียด เย้ยหยันทำให้สังคมแตกแยก ขาดความสามัคคี

ศีลข้อ ๕

ดัชนี

เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ

ตัวชี้วัด มี ๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

๑. โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข

๒. โรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมไม่ให้เกิดมีสุราในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณีปลอดเหล้าและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

๓. บุคคลในโรงเรียนและชุมชน ดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สัมปชัญญะหรือไม่ประมาทในการครองตน ครองคน ครองงาน

ศีลกับการดำเนินชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่เชื่อว่ามีการพัฒนาการมาจากกลุ่มสัตว์ในเบื้องต้นความต้องการเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น ความต้องการทางกายเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการมีชีวิต คือ ปัจจัยสี่ และตามมาด้วยความต้องการความปลอดภัยความมั่นคงของการมีชีวิต ความสะดวกสบาย อนึ่งหากมนุษย์จะดำรงชีวิตในสังคมที่มีสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินชีวิตให้มั่นคงเป็นองค์ประกอบด้วย เพราะท่ามกลางสังคมสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายย่อมมีบุคคลหลากหลายรูปแบบเช่นเดียวกันทั้งคนดีและคนไม่ดี

สรุป การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องรู้จักการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ศีลเป็นองค์ประกอบการดำเนินชีวิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ไม่หลงผิด จะทำให้เป็นคนดีในสังคมสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย เพราะไม่เอนเอียงไปในทางที่ผิด เมื่อแต่ละคนปฏิบัติตามแล้วย่อมทำให้เป็นสังคมสันติสุขตลอดไป

สรุป รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านกาย		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๑ ประกอบด้วย	
เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนา งดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำ ร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม) จัดเป็นหลักประกันชีวิต	๑. ไม่มีการฆ่า ได้แก่ การทำให้ตายทั้ง ตนเองและผู้อื่น โดยเจตนาและไม่เจตนา ๒. ไม่ทำร้ายร่างกาย ได้แก่ การทำให้ พิการ การทำให้เสียโฉม การทำให้ เจ็บปวด ๓. ไม่ทารุณกรรม ได้แก่ ประพฤติ โหดเหี้ยม ไม่มีความกรุณาปราณีสัตว์ เช่น การใช้สัตว์เป็นพาหนะ การเลี้ยงสัตว์ ไว้ในกรงที่แคบเกินไป การใช้งานสัตว์เกิน กำลังทำให้อดอยากผอมโซ เป็นต้น	๑. จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อย ปลา ๒. จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชน/ สังคม/สถานศึกษาให้เป็นเขต อภัยทาน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านกาย		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๒ ประกอบด้วย	
เว้นจากการลักทรัพย์ หรือ เจตนางดเว้นจากการถือเอา ของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการ แห่งขโมย จัดเป็นหลักประกัน ทรัพย์สิน	๑. ไม่ดำเนินชีวิตด้วยอาการเป็นโจร ได้แก่ การลัก ฉกชิง วังราว หรือปล้นทรัพย์ ๒. ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ประกอบ อาชีพสุจริต ๓. ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้สิ่งของที่เป็นส่วนรวมอย่าง คุ่มค่า ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑. การทำบุญใส่บาตร ๒. บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ๓. ประยุกต์หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิต
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๓ ประกอบด้วย	
เว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการ ประพฤติผิดพรหมจรรย์คือร่วม ประเวณี จัดเป็นหลักประกัน ครอบครัว	๑. ไม่ประพฤติผิดประเวณีหรือละเมิดทาง กามในสามี ภรรยา บุตร หลาน ของผู้อื่น ๒. รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ คู่ครองที่เป็นอยู่ ๓. ไม่ละเมิดหรือเบียดเบียนด้านเพศต่อ ผู้ได้บังคับบัญชา ๔. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง	๑. การเข้าวัดฟังธรรม ๒. ส่งเสริมวันครอบครัว เทศกาลสงกรานต์ ๓. กิจกรรมสัมพันธ์วันสิทธิสตรี โลก
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๔ ประกอบด้วย	
เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนา งดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำ หยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคม	๑. ไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ๒. ไม่หลอกลวงกันด้วยการหาประโยชน์ใส่ ตน ๓. ละเว้นการพูดส่อเสียด และพูดยุยงให้ร้าย ต่อผู้อื่นให้เสียหายเป็นเหตุให้เกิดความ แยกแยก ๔. ใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนโยน และ เหมาะสมทั้งในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน ๕. แสดงเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็น ของบุคคลอื่นโดยไม่ด่าว่านดัดสินและกล่าวหา ผู้อื่น ๖. ไม่แสดงกิริยาให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือเข้าใจ ผิด ได้แก่ ผิดสัญญา เสียสัตย์ เป็นต้น	๑. กิจกรรมส่งเสริมบุคลากร ให้พูดดี วจีไพเราะ ๒. กิจกรรมสัมพันธ์การ ติดต่อบรรณานุกรม ๓. กิจกรรมเข้าร่วมปฏิบัติ ธรรม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านกาย		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๕ ประกอบด้วย	
เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ไม่มีการเลี้ยงสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในงานพิธีต่าง ๆ ๒. รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดและอบายมุขอันจะก่อให้เกิดความประมาทผิดศีลธรรม สมาธิ กับสิ่งที่ตนกำลังทำ ๓. มีสติครองตนอยู่ในความไม่ประมาท หน้าตาแจ่มใสและบุคลิกดี ๔. มีความอดทนต่อความเย้ายวนของสิ่งเร้า เช่น ไม่ติดยา ไม่ติดบุหรี่ ๕. ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมทุกชนิดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ๖. ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงจากการไม่เสพของมีนเมา 	<ol style="list-style-type: none"> ๑. กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา ๒. กิจกรรมกฐินปลอดเหล้า ๓. กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า ๔. กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีฉลองปีใหม่วิถีพุทธ ๕. กิจกรรมผ้าป่าปลอดเหล้า ๖. กิจกรรมวันงดบุหรี่โลก
ด้านจิต		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๑ ประกอบด้วย	
เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม)จัดเป็นหลักประกันชีวิต	<ol style="list-style-type: none"> ๑. จิตใจเป็นสุข สงบ ไม่พยาบาทอาฆาต คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์ ๒. มีจิตสร้างสันติสุข สร้างความปรองดองสมานฉันท์ ๓. มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นและสัตว์ ๔. ฝึกสมาธิให้มีสติเข้มแข็ง หนักแน่น ไม่โกรธง่ายและไม่โหดร้าย ๕. มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ 	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาเพื่อฝึกจิตให้รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ๒. จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อยปลา ๓. จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชน/สังคม/สถานศึกษาให้เป็นเขตอภัยทาน
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๒ ประกอบด้วย	
เว้นจากการลักทรัพย์ หรือเจตนางดเว้นจากการถือเอาของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน	<ol style="list-style-type: none"> ๑. จิตใจไม่มีความโลภ และหลง อยากรได้ทรัพย์สินของคนอื่นที่เขาหวงแหน ไม่คิดคดโกงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม ๒. จิตใจหนักแน่น สุขุม เยือกเย็นมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต ๓. ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง มีความพอดีพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประกอบอาชีพสุจริต 	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การทำบุญใส่บาตรในวันสำคัญๆเท่าที่มีโอกาส ๒. บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ๓. ประชัญต์ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านจิต		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๓ ประกอบด้วย	
เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤตินอกใจพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว	๑. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ๒. หักห้ามใจไม่ให้ล่วงละเมิดทางเพศ ๓. ควบคุมจิตใจตนเองไม่ให้หลงในรูป รส สัมผัส กลิ่น เสียง	๑. การเข้าวัดฟังธรรมในวันพระ วันเสาร์-อาทิตย์ หรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา ๒. ส่งเสริมวันครอบครัว เทศกาลสงกรานต์ ๓. กิจกรรมสัมพันธ์วันสิทธิสตรี โลกหรือวันสตรีสากล
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๔ ประกอบด้วย	
เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคม	๑. มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง ไว้วางใจกันได้ ๒. จิตใจผ่องใสไร้อคติ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดหลอกลวงกันและกัน ๓. ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นก่อให้เกิดความแตกแยกเนื่องจากคำพูด ๔. มีจิตใจดีงาม มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำดูต่ำกว่าร้าย	๑. กิจกรรมส่งเสริมบุคลากรให้พูดดี วจีไพเราะสุภาพ ๒. กิจกรรมสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารในองค์กร ๓. กิจกรรมเข้าร่วมปฏิบัติธรรม
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๕ ประกอบด้วย	
เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ	๑. มีจิตใจละเว้นการเสพของมีนเมาและมั่วสุมแหล่งอบายมุข ๒. พัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะและวางตนอยู่ในความไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต ๓. ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา ๔. ยับยั้งใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของมีนเมา	๑. กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา ๒. กิจกรรมกฐินปลอดเหล้า ๓. กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า ๔. กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีฉลองปีใหม่วิถีพุทธ ๕. กิจกรรมผ้าป่าปลอดเหล้า ๖. กิจกรรมวันงดบุหรี่โลก

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านสังคม		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๑ ประกอบด้วย	
เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนา งดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำ ร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม)จัดเป็น หลักประกันชีวิต	๑. ครอบครั้ว ชุมชน สังคม ไม่มีการฆ่า เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อกันและกัน ๒. ครอบครั้ว ชุมชน สังคม มีความเมตตา และกรุณา ต่อกัน ๓. ครอบครั้ว ชุมชน สังคม มีการ ปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง ๔. การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็น กัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน	๑. การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา เพื่อฝึกจิตให้รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ๒. จัดกิจกรรมปล่อยนก ปล่อย ปลา ๓. จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชน/ สังคม/สถานศึกษาให้เป็นเขต อภัยทาน
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๒ ประกอบด้วย	
เว้นจากการลักทรัพย์ หรือ เจตนางดเว้นจากการถือเอา ของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการ แห่งขโมย จัดเป็นหลักประกัน ทรัพย์สิน	๑. สมาชิกในครอบครั้ว ชุมชน สังคม ไม่ กระทำการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ปล้นจี้ ทรัพย์สินกันและกัน ๒. สมาชิกในครอบครั้ว ชุมชน สังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต ยุติธรรม ๓. ครอบครั้ว ชุมชน สังคมปราศจากโจร ผู้ร้าย ๔. องค์กร/หน่วยงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ ๕. การใช้ การรักษาทรัพย์สินส่วนรวม อย่างประหยัดคุ้มค่า	๑. การทำบุญใส่บาตรเป็น ประจำหรือถวายสังฆทานเมื่อมี โอกาส ๒. บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ๓. ประยุกต์หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิต ๔. ฝึกความเป็นผู้มีจิตอาสาเพื่อ สังคม
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๓ ประกอบด้วย	
เว้นจากการประพฤติดินในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการ ประพฤติดินพรหมจรรย์คือร่วม ประเวณี จัดเป็นหลัก ประกันครอบครั้ว	๑. ไม่ประพฤติดินประเวณี ในสามี ภรรยา ตลอดถึงเด็ก เยาวชน ๒. ไม่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้า ประเวณีที่ผิดกฎหมาย และผิดศีลธรรม ๓. ไม่แสดงกิริยาเกี่ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่ คู่ครองตนเอง	๑. จัดกิจกรรมให้บุคลากรเข้า วัดฟังธรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ๒. ส่งเสริมวันครอบครัว เทศกาลสงกรานต์ ๓. จัดกิจกรรมสัมพันธ์วันสิทธิ สตรีโลกหรือวันสตรีสากล

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านสังคม		
ดัชนี	คิลข้อที่ ๔ ประกอบด้วย	
เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนา งดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำ หยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ เป็นหลักประกันสังคม	๑. สร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจต่อกัน ๒. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมถูกกาลเทศะต่อ กันในสังคม ๓. ใช้คำพูดเชิงบวก สร้างสรรค์เพื่อให้เกิด พลังความรัก ความสามัคคี ใฝ่หาใจ และเอื้อ อาทรต่อกัน	๑. จัดกิจกรรมส่งเสริมบุคลากร ให้พูดดี วจีไพเราะ ๒. จัดกิจกรรมสัมพันธ์การ ติดต่อสื่อสารในองค์กร/ สถานศึกษา ๓. กิจกรรมเข้าร่วมปฏิบัติธรรม
ดัชนี	คิลข้อที่ ๕ ประกอบด้วย	
เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองด เว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็น ทางแห่งความประมาท จัดเป็น หลักประกันสุขภาพ	๑. สังคมไม่มีสิ่งเสพติด ของมีนเมา และ อบายมุข ๒. สังคมปราศจากอาชญากรรมที่เกิดจาก สิ่งเสพติด ของมีนเมา และอบายมุข ๓. สังคมที่อุดมไปด้วยสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา	๑. กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา ๒. กิจกรรมกฐินปลอดเหล้า ๓. กิจกรรมงานศพปลอดเหล้า ๔. กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ฉลอง ปีใหม่วิถีพุทธ ๕. กิจกรรมผ้าป่าปลอดเหล้า ๖. กิจกรรมวันงดบุหรี่โลก
ด้านสิ่งแวดล้อม		
ดัชนี	คิลข้อที่ ๑ ประกอบด้วย	
เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือเจตนา งดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ ให้ตกลงไป (ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำ ร้ายร่างกาย ไม่ทรกรรม)จัดเป็น หลักประกันชีวิต	๑. สภาพแวดล้อมในสังคมเป็นเขตอภัยทาน ๒. สภาพแวดล้อมในสังคมไม่เบียดเบียนและ ทำร้ายซึ่งกันและกัน ๓. เมตตา กรุณาและเอื้อเฟื้อ เป็น กัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้อื่นทำให้สังคม สิ่งแวดล้อมน่าอยู่และปลอดภัย	๑. การเข้าร่วมกิจกรรมกีฬา เพื่อ ฝึกจิตให้รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ๒. จัดกิจกรรมปล่อยนก ปลา ๓. จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชน/ สังคม/สถานศึกษาให้เป็นเขต อภัยทาน
ดัชนี	คิลข้อที่ ๒ ประกอบด้วย	
เว้นจากการลักทรัพย์ หรือ เจตนางดเว้นจากการถือเอา ของเขาที่ไม่ได้ให้ด้วยอาการ แห่งขโมย จัดเป็นหลักประกัน ทรัพย์สิน	๑. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนมีความ ปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนไม่มี อาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ๓. ร่วมกันดูแลทรัพย์สินสมบัติ ของโรงเรียน และ ชุมชน	๑. การทำบุญใส่บาตร ๒. บริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ ๓. ประยุกต์หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนิน ชีวิต

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	กิจกรรมเชิงพุทธ
ด้านสิ่งแวดล้อม		
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๓ ประกอบด้วย	
เว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์คือร่วมประเวณี จัดเป็นหลักประกันครอบครัว	๑. โรงเรียนและชุมชนไม่มีการประพฤติผิดประเวณี ๒. โรงเรียนและชุมชนไม่มีความขัดแย้งแตกแยกความสามัคคี ๓. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ๔. ครอบครัวอบอุ่น เป็นแบบอย่างให้กับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน	๑. การเข้าวัดฟังธรรม ๒. ส่งเสริมวันครอบครัว เทศกาลสงกรานต์ ๓. กิจกรรมสัมพันธ์วันสิทธิสตรีโลก
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๔ ประกอบด้วย	
เว้นจากการพูดเท็จหรือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อเป็นหลักประกันสังคม	๑. จริ่งใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน ของสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน ๒. ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนโยน เพื่อสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อมให้สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง ๓. รักษาคำมั่นสัญญาประพฤติตนตรงตามความเป็นจริง ๔. ไม่พูดจาส่อเสียด เย้ยหยันทำให้สังคมแตกแยก ขาดความสามัคคี	๑. กิจกรรมส่งเสริมบุคลากรให้พูดดี วิถีไพเราะ ๒. กิจกรรมสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารในองค์กร ๓. กิจกรรมเข้าร่วมปฏิบัติธรรม
ดัชนี	ศีลข้อที่ ๕ ประกอบด้วย	
เว้นจากการดื่มน้ำเมา หรืองดเว้นจากการดื่มสุราเมรัยอันเป็นทางแห่งความประมาท จัดเป็นหลักประกันสุขภาพ	๑. โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ๒. โรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุราในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณี ปลอดภัยและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ๓. บุคคลในโรงเรียนและชุมชน ดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สัมปัญญะหรือไม่ประมาทในการครองตน ครองคน ครองงาน	๑. กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา ๒. กิจกรรมกฐินปลอดภัย ๓. กิจกรรมงานศพปลอดภัย ๔. กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีฉลองปีใหม่วิถีพุทธ ๕. กิจกรรมผ้าป่าปลอดภัย ๖. กิจกรรมวันงดบุหรี่โลก

ตอนที่ ๓ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ ๑๐

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม

รายการ			ระดับความ พึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
๑. ผู้บริหารสถานศึกษา	๔.๓๕	.๓๗	มาก
๒. ครูผู้สอน	๓.๘๖	.๕๔	มาก
๓. บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน	๓.๖๑	.๔๗	มาก
๔. กรรมการสถานศึกษา	๓.๕๕	.๔๔	มาก
รวม	๓.๖๖	.๕๐	มาก

จากตารางที่ ๑๐ ระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66, =.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{X}=4.35, =.37$) รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86, =.54$) และบุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61, =.47$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๑

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	ระดับความพึง	
	$\bar{X}$	S.D.
๑. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	๔.๕๔	.๕๒
๒. สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต	๔.๑๕	.๕๖
๓. สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข	๔.๑๕	.๕๕
๔. มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย	๔.๔๖	.๖๖
๕. สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้	๔.๓๘	.๖๕
๖. ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น	๓.๙๒	.๗๖
๗. ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน	๔.๕๔	.๕๒
๘. เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต	๔.๕๔	.๕๑
๙. สังคมให้การยอมรับ นับถือ	๔.๔๖	.๗๘
รวม	๔.๓๕	.๓๗

จากตารางที่ ๑๑ ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๓๕$, S.D.=.๓๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=๔.๕๔$, S.D.=.๕๑) รองลงมาได้แก่ สังคมให้การยอมรับนับถือ ($\bar{X}=๔.๔๖$, S.D.=.๖๖) และสามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๒

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	๓.๘๐	.๗๓	มาก
๒. สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต	๓.๘๒	.๖๐	มาก
๓. สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข	๓.๙๘	.๖๙	มาก
๔. มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย	๓.๘๐	.๖๔	มาก
๕. สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้	๓.๘๘	.๗๒	มาก
๖. ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น	๓.๗๖	.๖๖	มาก
๗. ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน	๓.๙๒	.๖๓	มาก
๘. เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต	๓.๙๐	.๖๑	มาก
๙. สังคมให้การยอมรับ นับถือ	๓.๙๒	.๘๓	มาก
รวม	๓.๘๖	.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๑๒ ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D.=.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข ($\bar{X}=3.98$, S.D.=.69) รองลงมาได้แก่ ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน สังคมให้การยอมรับ นับถือ ($\bar{X}=3.92$, S.D.=.63) และเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=3.92$, S.D.=.83) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๓

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	ระดับความพึงพอใจ	
	$\bar{X}$	S.D.
๑. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	๓.๘๔	.๖๒
๒. สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต	๓.๖๘	.๖๑
๓. สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข	๓.๗๓	.๖๔
๔. มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย	๓.๖๒	.๖๐
๕. สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้	๓.๕๙	.๖๘
๖. ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น	๓.๕๖	.๖๕
๗. ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน	๓.๖๓	.๖๑
๘. เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต	๓.๖๐	.๖๑
๙. สังคมให้การยอมรับ นับถือ	๓.๕๘	.๗๕
รวม	๓.๖๑	.๔๗

จากตารางที่ ๑๓ ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$, S.D.=.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ($\bar{X}=3.84$, S.D.=.62) รองลงมาได้แก่ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข ($\bar{X}=3.73$, S.D.=.64) และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=3.68$, S.D.=.61) ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๔

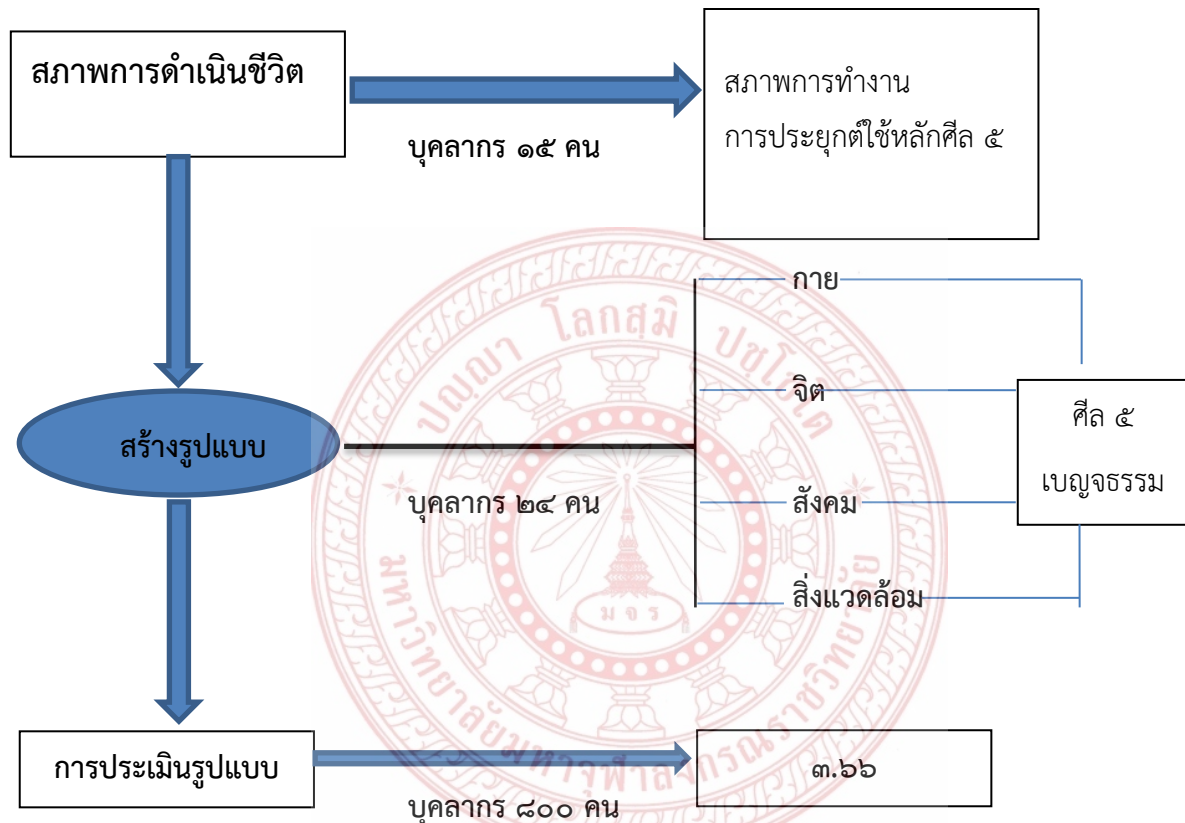
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
๑. สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	๓.๔๖	.๖๒	มาก
๒. สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต	๓.๖๓	.๕๖	มาก
๓. สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข	๓.๖๖	.๕๗	มาก
๔. มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย	๓.๕๗	.๕๕	มาก
๕. สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้	๓.๕๔	.๖๑	มาก
๖. ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น	๓.๔๙	.๕๘	มาก
๗. ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน	๓.๕๔	.๕๒	มาก
๘. เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต	๓.๕๗	.๕๖	มาก
๙. สังคมให้การยอมรับ นับถือ	๓.๕๑	.๖๗	มาก
รวม	๓.๕๕	.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๑๔ ความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๕๕$, S.D.=.๕๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข ($\bar{X}=๓.๖๖$, S.D.=.๕๗) รองลงมาได้แก่ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ($\bar{X}=๓.๖๓$, S.D.=.๕๖) และมีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย ($\bar{X}=๓.๕๗$, S.D.=.๕๕) ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ สรุปองค์ความรู้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้ดังนี้

สรุป ในการดำเนินชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมี ๔ รูปแบบคือ รูปแบบทางกาย รูปแบบทางจิต รูปแบบทางสังคม และรูปแบบทางสิ่งแวดล้อมนั้น มีแนวทางปฏิบัติคือ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในหน่วยงาน ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้ทำบุญให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ สร้างทัศนคติด้านความเป็นประชาธิปไตย สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและทะเลาะวิวาทอันจะเป็นต้นเหตุทางการเบียดเบียนทำร้ายกันและกันในสถานศึกษา ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก สร้างจิตสำนึกให้เกิดความเสียสละปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง สร้างจิตสำนึกให้เป็นคนดี มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน เข้มงวดเรื่องความสุจริต สร้างความตระหนักเสมอว่าทรัพย์สินทางราชการก็เหมือนของตนเอง ต้องใช้อย่างประหยัดและต้องดูแลรักษา

รณรงค์ให้มีจิตสำนึกในการประหยัดทรัพยากรของโรงเรียนและพลังงานของทางราชการ ปลุกฝังความรักชาติ เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สร้างค่านิยมที่ดีปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ ต้องประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ทบหวนการทำงานโดยคิดอย่างรอบคอบและวางแผนโดยใช้สติให้มาก ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อ เพศตรงข้าม ในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในสถานศึกษา ให้ความรู้ตาม มาตรการป้องปราบและทำความเข้าใจกับเยาวชน อบรมเกี่ยวกับการมีสติให้เกียรติเพศตรงข้าม ควรพัฒนา บุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก โดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

นอกจากนั้นในการดำเนินชีวิตควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัด กิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ ฝึกความเป็นมีจิตอาสาเพื่อสังคม เข้าวัดปฏิบัติธรรม ใช้วาจาสุภาพคิดก่อนพูดใช้ คำพูดที่ไพเราะ ไม่แข็งกระด้าง รวมทั้งพูดอย่างเป็นมิตร เปิดใจให้คำปรึกษา ใช้ปิยวาจาในการให้บริการ ควร ระมัดระวังคำพูดโดยเฉพาะครู ผู้บริหาร มีความจริงใจต่อการบริหารและการทำงาน ไม่ควรเลี้ยงสุราในพิธีการ ต่าง ๆ จัดสถานที่เป็นเขตปลอดสิ่งเสพติด จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ จัดกิจกรรมลดอบายมุข มี มาตรการ/ปรับทัศนคติเพื่อไม่ให้บุคลากรดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งแรงถึงผลเสียของพฤติกรรมนั้น ๆ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและ ๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งจะได้นำเสนอผลการศึกษาลำดับ คือ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ สภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๑

๑.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง การเว้นจากการฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนทรมาณสัตว์และเพื่อนมนุษย์การบริหารสถานศึกษาด้วยความมีเมตตา กรุณา ต่อบุคลากรทุกคน ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงานการทำงานด้วยจิตบริการ มีความเสียสละและทุ่มเทเต็มความรู้ความสามารถ

๑.๒) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ลดเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ไม่มีการทำร้ายร่างกายกัน ไม่เบียดเบียนกันซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ความรักความปรารถนาดีต่อศิษย์และพยายามช่วยเหลือศิษย์เมื่อเกิดปัญหาโดยนำหลักธรรมมาใช้เตือนสติ ทำงานด้วยจิตสำนึกใช้หลักธรรม พรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่อเพื่อนร่วมงานและผู้มาติดต่องาน ผู้บริหารให้ความเป็นธรรมกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน เป็นต้น โดยเท่าเทียมกัน เอื้อเฟื้อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลือแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน

๑.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษาบางคนมีความขัดแย้งในหน่วยงาน มีการทำร้ายร่างกายหรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ขาดความยุติธรรมในการบริหารจัดการ การฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนมนุษย์ยังมีอยู่ ชอบใช้อำนาจกับผู้ใต้บังคับบัญชา การอาฆาตแค้นคนอื่น เจ้าหน้าที่ขาดความเสียสละ ไม่ตระหนักว่าตนเองทำงานราชการ

๑.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต พบว่า ควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษา มีความเมตตา กรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในองค์กร ควรเข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน สร้าง

ทัศนคติด้านความเป็นประชาธิปไตย ควรทำบุญเสริมบารมีด้วยการให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ วิเคราะห์บนพื้นฐานความเป็นจริงเพื่อรู้จักจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ตนเองอยู่เสมอ ให้ความดีความชอบที่ให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกคน เน้นการประนีประนอม สร้างจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ

๒) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๒

๒.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ประกอบอาชีพสุจริต มีความซื่อสัตย์สุจริตเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ขโมย ไม่หลอกลวง บริหารสถานศึกษาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากการคอร์รัปชัน การทำงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตให้เกียรติกันและกัน การรักษาสິงของส่วนรวม

๒.๒) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต มีความพอเพียงไม่ละโมภ ไม่เบียดบังเอาทรัพย์สินของราชการเป็นของตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพครู มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำบาปพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และพยายามหามาด้วยความสามารถที่ทำได้ อบรมนักเรียนให้เห็นถึงโทษจากการกระทำผิด / การแสวงหาและได้มาซึ่งสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเอง การรู้จักแบ่งปัน จัดการทำงานด้วยความเอื้อเฟื้อมีความมั่นคงทางด้านจิตใจ ไม่เอาหรือใช้ของที่ไม่ใช่ของตนเอง ใช้งานตามบทบาทและหน้าที่

๒.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษาบางท่านใช้สิ่งของและทรัพยากรทางราชการอย่างฟุ่มเฟือย นำทรัพย์สินของหลวงเป็นของส่วนตัว การลักขโมยและการปล้นจี้ชิงทรัพย์ การปล่อยปะละเลยในสิ่งที่ส่อไปในทางทุจริต เจ้าหน้าที่เบียดเบียนและไม่รักษาทรัพย์สินทางราชการทำงานหวังผลประโยชน์แก่ตนเองมากกว่าส่วนรวม

๒.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต พบว่า ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง ควรเข้าวัดประพฤติธรรมเป็นประจำ

สร้างจิตสำนึกให้เป็นคนดี มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน เข้มงวดเรื่องความสุจริต สร้างความตระหนักเสมอว่าทรัพย์สินทางราชการก็เหมือนของตนเอง ต้องใช้อย่างประหยัดและต้องดูแลรักษา รับผิดชอบให้มีจิตสำนึกในการประหยัดทรัพยากรของโรงเรียน ปลูกฝังความรักชาติเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สร้างค่านิยมที่ดี

๓) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๓

๓.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีสุขุมเยือกเย็น และสันติสุข เว้นจากการประพฤติผิดในกาม บริหารสถานศึกษาโดยการไม่เบียดเบียนหรือล่วงละเมิดในสิ่งที่ผู้อื่นหวงแหน ไม่ประพฤติในเชิงชู้สาวกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น ให้โอกาสเพื่อนร่วมงานได้รับการพัฒนาตนเองไปอบรมสัมมนาตามโอกาส

๓.๒) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ไม่ล่วงประเวณี คู่ครองหรือคนอื่นในปกครองของคนอื่น ประพฤติหน้าที่ตามจรรยาบรรณครูอย่างเคร่งครัด ยึดถือทิริและ โอตตปปะ มีความระมัดระวังตนเรื่องความประพฤติตนไม่หลงไปกับกามคุณ การให้เกียรติและไม่ประพฤติ ล่วงละเมิดผู้อื่น นำหลักสัมมากรรมันตะ (กระทำชอบ) งดเว้นกายทุจริต ๓ มาใช้ข้อสัตย์ต่อความรักและ รับผิดชอบต่อครอบครัวและไม่คิดนอกใจคนรัก ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

สร้างมาตรการหรือแนวทางเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านการละเมิดในองค์กร ไม่เอาความสัมพันธ์ ส่วนตัวมาประพฤติกปฏิบัติจนทำให้เกิดการผิดในจารีตประเพณี มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่มี จิตใจคิดร้ายต่อเพื่อนร่วมงานและลูกศิษย์

๓.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษาบางคนครอบครัวแตกแยกอัน เนื่องมาจากผิดประเวณี คบหาในเชิงชู้สาว ล่วงละเมิดทางเพศ การประพฤติผิดในกาม เช่น การข่มขืน กระทำ ขำเลา การฆ่า ฯลฯ ปล่อยะละเลยเรื่องพฤติกรรมชู้สาวในสถานศึกษา

๓.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ต้องประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ทบทวนการ ทำงานโดยคิดอย่างรอบคอบและวางแผนโดยใช้สติให้มาก ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ใน การปฏิบัติหน้าที่ สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องชู้สาวในสถานศึกษา ให้ความรู้ตาม มาตรการป้องปรามและทำความเข้าใจกับเยาวชน อบรมเกี่ยวกับการมีสติให้เกียรติเพศตรงข้าม ควรพัฒนา บุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก โดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

๔) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อ ๔

๔.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีสามัคคีธรรม มี การเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เว้นจากการพูดปด พูดเท็จ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกับนักเรียน ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ บริหารสถานศึกษาโดยไม่ เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจา เช่น การโกหก หลอกลวง ยุยงให้เกิดความแตกแยก มีการติดต่อสื่อสารที่ดี ทำงาน กับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง

๔.๒) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา จริงใจต่อกัน กตัญญูทเวทิตาผู้บังคับบัญชา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่หลอกลวงกัน มีความจริงใจ มีความสัตย์ พูดจริง ทำจริง ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง การพูดสร้างสรรค์ไม่ทำให้แตกแยกในองค์กร การอบรมนักเรียนโดย ใช้คำพูดที่เสริมแรงให้กำลังใจ การรักษาคำพูด ไม่พูดปดและคำหยาบคาย ใช้หลักการสงเคราะห์ (ปิยวาจา) / สัมมาวาจา พูดให้กำลังใจเพื่อนร่วมงานในทางที่ดี รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้พูด ส่งเสริมให้เกิดความรักสามัคคี ในองค์กร ไม่ยุยงให้บุคคลอื่นแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแว้งกันการสื่อสารสร้างมิตรโดยยึดหลักปิยวาจา

๔.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ขาดความจริงใจในการคบมิตรขาด ความเอื้ออาทรในการเข้าทำงาน มีการหลอกลวงให้เข้าใจผิดในสาระสำคัญ การพูดความจริงบางครั้งก็ทำให้เกิด ปัญหา การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ความแตกแยกของบุคลากรในองค์กร การพูดส่อเสียดกันในการทำงาน การติดต่อสื่อสารที่ไม่ดี

๔.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ เข้าวัดปฏิบัติธรรม ใช้วาจาสุภาพคิดก่อนพูด ใช้คำพูดที่ไพเราะ ไม่แข็งกระด้าง รวมทั้งพูดอย่างเป็นมิตร เปิดใจให้คำปรึกษา ใช้ปัญญาในการให้บริการ ควรระมัดระวังคำพูดโดยเฉพาะครูผู้บริหาร มีความจริงใจต่อการบริหารและการทำงาน

๕) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลัก ศีล ๕ ข้อ ๕

๕.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า บุคลากรทางการศึกษา มีสุขภาพอนามัยดี มีสาธารณสงเคราะห์ เว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาต่างๆ บริหารสถานศึกษาด้วยความมีสติสัมปชัญญะ รอบคอบบนพื้นฐานของความไม่ประมาท ไม่ชกชวนเพื่อนร่วมงานร่วมเสพของมึนเมา การดำเนินชีวิตหลีกเลี่ยงทางอบายมุข ทำงานด้วยความมีสติและสัมปชัญญะ รู้ทันความคิดและไม่ประมาทที่จะทำงานอย่างรอบคอบ

๕.๒) การประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษา ปลอดภัยขาดสารเสพติด ไม่ดื่ม ไม่เลี้ยว สุราในเวลาทำงาน มีสติสัมปชัญญะในการทำงาน ไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชาให้ดื่มของมึนเมา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดทุกชนิดรวมทั้งอบายมุข ใช้หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบไม่ประมาทเลินเล่อจนเกิดความเสียหายต่อราชการ ส่งเสริมด้านการไม่ดื่มของมึนเมาหรืออบายมุขต่าง ๆ ในสถานที่ราชการ ไม่ส่งเสริมหรือชักจูงคนอื่นให้เสพของมึนเมา

๕.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า บุคลากรทางการศึกษาบางคนดื่มสุราในเวลาราชการ ผิดวินัย/สุขภาพเสื่อม การดื่มสุราเพิ่มขึ้น การขาดสติสัมปชัญญะ ทำงานโดยขาดความรอบคอบ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานศึกษา

๕.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไม่ควรเลี้ยงสุราในพิธีการต่าง ๆ จัดสถานที่เป็นเขตปลอดสิ่งเสพติด จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ เข้าวัดปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมลดอบายมุข มีมาตรการ/ปรับทัศนคติเพื่อไม่ให้บุคลากรดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชี้แจงถึงผลเสียของพฤติกรรมนั้น ๆ

๕.๑.๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มี ๔ รูปแบบคือ

๑) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย มี ๒๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ศีลข้อ ๑

๑. ไม่มีการฆ่า ได้แก่ การทำให้ตายทั้งตนเอง ผู้อื่น และสัตว์ โดยเจตนาและไม่เจตนา
๒. ไม่ทำร้ายร่างกาย ได้แก่ การทำให้พิการ การทำให้เสียโฉม การทำให้เจ็บปวด
๓. ไม่ทำรุนแรง ได้แก่ ประพฤติโหดเหี้ยม ไม่มีความกรุณาปราณีสัตว์ เช่น การใช้สัตว์เป็นพาหนะ การเลี้ยงสัตว์ไว้ในกรงที่แคบเกินไป การใช้งานสัตว์เกินกำลังทำให้อดอยากผอมโซ เป็นต้น

ศีลข้อ ๒

๑. ไม่ดำเนินชีวิตด้วยอาการเป็นโจร ได้แก่ การลัก ฉกชิง วังราว หรือปล้นทรัพย์
๒. ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพสุจริต
๓. ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้สิ่งของที่เป็นส่วนรวมอย่างคุ้มค่า ตามหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ไม่หยิบจับสิ่งของคนอื่นเป็นของตนโดยไม่ขออนุญาตทั้งของคนอื่นและของทางราชการ

ศีลข้อ ๓

๑. ไม่ประพฤติผิดประเวณีหรือละเมิดทางกามในสามี ภรรยา บุตร หลาน ของผู้อื่น
๒. รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพคู่ครองที่เป็นอยู่
๓. ไม่ละเมิดหรือเบียดเบียนด้านเพศต่อผู้ได้บังคับบัญชา
๔. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง

ศีลข้อ ๔

๑. ไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย
๒. ไม่หลอกลวงกันด้วยการหาประโยชน์ใส่ตน
๓. ละเว้นการพูดส่อเสียด และพูดยุยงให้ร้ายต่อผู้อื่นให้เสียหายเป็นเหตุให้เกิดความ แตกแยก
๔. ใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนโยน และเหมาะสมทั้งในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน
๕. แสดงเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นโดยไม่ด่วนตัดสินและกล่าวหาผู้อื่น
๖. ไม่แสดงกิริยาให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือเข้าใจผิด ได้แก่ ผิดสัญญา เสียสัตย์ เป็นต้น

ศีลข้อ ๕

๑. ไม่มีการเลี้ยงสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในงานพิธีต่าง ๆ
๒. รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดและอบายมุขอันจะก่อให้เกิดความประมาทฝึกการมีสติ สมาธิ กับสิ่งที

ตนกำลังทำ

๓. มีสติครองตนอยู่ในความไม่ประมาท หน้าตาแจ่มใสและบุคลิกดี
๔. มีความอดทนต่อความเย้ายวนของสิ่งเร้า เช่น ไม่ติดยา ไม่ติดบุหรี่
๕. ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อบรมมุขทุกชนิดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
๖. ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงจากการไม่เสพของมีนเมา

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย มี ๑๙ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. จิตใจเป็นสุข สงบ ไม่พยาบาลทอาฆาต คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์
๒. มีจิตสร้างสันติสุข สร้างความปรองดอง สมานฉันท์
๓. มีจิตใจเอื้อเฟื้อแผ่ต่อผู้อื่นและสัตว์
๔. ฝึกสมาธิให้มีสติเข้มแข็ง หนักแน่น ไม่โกรธง่ายและไม่โหดร้าย
๕. มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์

ศีลข้อ ๒

๑. จิตใจไม่มีความโลภ และหลง อยากระงับทรัพย์สินของคนอื่นที่เขาหวงแหน ไม่คิดคดโกงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม
๒. จิตใจหนักแน่น สุขุม เยือกเย็นมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต
๓. ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง มีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประกอบอาชีพสุจริต

ศีลข้อ ๓

๑. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๒. หักห้ามใจไม่ให้ล่วงละเมิดทางเพศ
๓. ควบคุมจิตใจตนเองไม่ให้หลงใหลในรูป รส สัมผัส กลิ่น เสียง

ศีลข้อ ๔

๑. มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง ไว้วางใจกันได้
๒. จิตใจผ่องใสไร้อคติ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดหลอกลวงกันและกัน
๓. ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นก่อให้เกิดความแตกแยกเนื่องจากคำพูด
๔. มีจิตใจดีงาม มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำดูด่าว่าร้าย

ศีลข้อ ๕

๑. มีจิตใจละเว้นการเสพของมีนเมาและมั่วสุมแหล่งอบายมุข
๒. พัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะและวางตนอยู่ในความไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต
๓. ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา
๔. ยับยั้งใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของมีนเมา

๓) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสังคัม มี ๑๘ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. ครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่มีการฆ่า เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อกันและกัน
๒. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเมตตา และกรุณา ต่อกัน
๓. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีการปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง
๔. การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๒

๑. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่กระทำการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ปล้นจี้ ทรัพย์สินกันและกัน
๒. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต ยุติธรรม
๓. ครอบครัว ชุมชน สังคมปราศจากโจรผู้ร้าย

๔. องค์กร/หน่วยงานโปร่งใส ตรวจสอบได้
๕. การใช้ การรักษาทรัพย์สินส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า

ศีลข้อ ๓

๑. ไม่ประพฤติผิดประเวณี ในสามี ภรรยา ตลอดถึงเด็ก เยาวชน
๒. ไม่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ผิดกฎหมาย และผิดศีลธรรม
๓. ไม่แสดงกิริยาเกี่ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองตนเอง

ศีลข้อ ๔

๑. สร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจต่อกัน
๒. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมถูกต้องเหมาะสมต่อกันในสังคม
๓. ใช้คำพูดเชิงบวก สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดพลังความรัก ความสามัคคี ไว้วางใจ และเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๕

๑. สังคมไม่มีสิ่งเสพติด ของมึนเมา และอบายมุข
๒. สังคมปราศจากอาชญากรรมที่เกิดจากสิ่งเสพติด ของมึนเมา และอบายมุข
๓. สังคมที่อุดมไปด้วยสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา

๔) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม มี ๑๗ ตัวชี้วัด

ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. สภาพแวดล้อมในสังคมเป็นเขตอภัยทาน
๒. สภาพแวดล้อมในสังคมไม่เบียดเบียนและทำร้ายซึ่งกันและกัน
๓. เมตตา กรุณาและเอื้อเฟื้อ เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้อื่นทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมน่าอยู่และ

ปลอดภัย

ศีลข้อ ๒

๑. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนมีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน
๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนไม่มีอาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว
๓. ร่วมกันดูแลทรัพย์สินสมบัติ ของโรงเรียน และชุมชน

ศีลข้อ ๓

๑. โรงเรียนและชุมชนไม่มีการประพฤติผิดประเวณี
๒. โรงเรียนและชุมชนไม่มีความขัดแย้ง แยกแยะความสามัคคี
๓. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๔. ครอบครัวยุติธรรม เป็นแบบอย่างให้กับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน

ศีลข้อ ๔

๑. จริ่งใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน ของสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน
๒. ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนโยน เพื่อสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อมให้สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง
๓. รักษาความสัตย์สัญญาประพฤติตนตรงตามความเป็นจริง
๔. ไม่พูดจาใส่ร้าย เย้ยหยันทำให้สังคมแตกแยก ขาดความสามัคคี

ศีลข้อ ๕

๑. โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข
๒. โรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุราในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณีปลอดเหล้าและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
๓. บุคคลในโรงเรียนและชุมชน ดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สัมปชัญญะหรือไม่ประมาทในการครองตน ครองคน ครองงาน

๕.๑.๓ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑) ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และบุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากตามลำดับ

๒) ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต รองลงมาได้แก่ สังคมให้การยอมรับนับถือ และสามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้ ตามลำดับ

๓) ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข รองลงมาได้แก่ ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน สังคมให้การยอมรับ นับถือ และเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิตตามลำดับ

๔) ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ

สามารถนำไปปฏิบัติได้ รองลงมาได้แก่ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุขและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ตามลำดับ

๕) ความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุขรองลงมาได้แก่ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต และมีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย ตามลำดับ

๕.๒ อภิปรายผล

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕

๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาตามหลักศีล ๕ ด้านกาย พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ศีลข้อที่ ๑ ต้องงดเว้นจากการฆ่าและเบียดเบียนทางกาย คือ ต้องไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการทำให้พิการ เสียโฉม หรือเจ็บปวดก็ตาม การไม่กระทำความทารุณกรรมที่โหดเหี้ยม กักขังหน่วงเหนี่ยว ทำให้ลำบาก อันเป็นหลักประกันชีวิตทางกาย ศีลข้อ ๒ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ ทางกาย คือ ต้องไม่ดำเนินชีวิตแบบโจร ไม่ว่าจะเป็นการลักขโมย ฉกชิงวิ่งราว หรือปล้นทรัพย์ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หาเลี้ยงชีพด้วยการไม่ฉ้อฉลของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง อันเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางกาย ศีลข้อ ๓ การงดเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ทางกาย คือ ต้องไม่ประพฤตินอกใจในประเวณี ล่วงละเมิด บุตร หลาน สามี ภรรยา ของผู้อื่น รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพคู่ครอง ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว และผู้บังคับบัญชา อันเป็นหลักประกันครอบครัวทางกาย ศีลข้อ ๔ งดเว้นจากการพูดเท็จ ทางกาย คือ ต้องไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ไม่หลอกลวงหาผลประโยชน์เฉพาะตน ไม่พูดส่อเสียดยุยงให้เกิดความแตกแยก ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยคำพูดไพเราะ อ่อนโยน รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และไม่แสดงกิริยาอาการที่ทำให้คนอื่นหลงผิดเป็นคนเสียสัตย์ อันเป็นหลักประกันสังคมทางกาย และศีลข้อ ๕ งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย ทางกาย คือ ไม่มีการเลี้ยงหรือดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบุญพิธีต่าง ๆ รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด ครอบงำตนด้วยความไม่ประมาท อดทนต่อสิ่งเย้ายวน ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติด เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง อันเป็นหลักประกันสุขภาพทางกาย ซึ่งสอดคล้องกับพระชัยณรงค์ วิทิต (รองมະรຸດ) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม พบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดีที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกาย วาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้

พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบันและอนาคตเป็นอันสูงส่ง สอดคล้องกับพระครูสันติวัชรกิจ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนคุม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ศีล 5 เป็นเรื่องของการควบคุมระมัดระวังความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ให้สุจริต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง และทำให้สังคมเกิดสันติสุข การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการคิด การวางแผน และการลงมือทำ ควรได้รับประโยชน์ต่อเรื่องที่ปฏิบัติร่วมกัน

๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาตามหลักศีล ๕ ทางด้านจิตใจ พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ศีลข้อที่ ๑ ต้องเป็นผู้มีจิตใจไม่พยาบาทอาฆาตแค้น คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสติ มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ สร้างความสันติสุข ความปรองดองสมานฉันท์กับทุกคน เป็นหลักประกันชีวิตทางจิตใจ ศีลข้อ ๒ เป็นผู้มีจิตใจไม่ละโมภะอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น มีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต มีความพอดี พอประมาณ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบอาชีพสุจริต อันเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางจิตใจ ศีลข้อ ๓ เป็นผู้มีจิตใจซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง หักห้ามใจไม่ให้ล่วงละเมิดทางเพศ ควบคุมจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในกามารมณ์ เป็นหลักประกันครอบครัวทางด้านจิตใจ ศีลข้อ ๔ เป็นผู้มีจิตใจจริงใจ พูดจริง ซื่อสัตย์ ไว้วางใจกัน มีจิตใจผ่องใสไร้อคติ ไม่อิจฉาริษยา ไม่หลอกลวงคิดทำร้ายผู้อื่นให้เกิดความแตกแยก มีจิตใจตั้งมั่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำดูว่าร้าย จัดเป็นหลักประกันสังคมทางด้านจิตใจ และศีลข้อ ๕ คือ เป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น มั่นคง ในการละเว้นจากการเสพของมีนเมา มีการพัฒนาจิตใจให้มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา ยับยั้งจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดของมีนเมา จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านจิตใจ สอดคล้องกับพระโสภณพัฒนบัณฑิต ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขเชิงพุทธบูรณาการตามหลักศีล ๕ พบว่า การเสริมสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาทางจิตใจ ต้องเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส จิตใจเบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีจิตใจปลอดโปร่ง ผ่อนคลายไม่เศร้าหมอง มีสมาธิแน่วแน่ในการทำงาน มีสติในการดำเนินชีวิต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และโอ้ออมอารีต่อผู้อื่น การใช้วาจาแนะนำให้ผู้อื่นกระทำความดี สอดคล้องกับทรงเกียรติ เมนสุวรรณ และคณะ ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ พบว่า ศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเป็นกรอบแห่งความประพฤติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ การสร้างแรงจูงใจด้านบวก ด้วยการให้เห็นจุดหมายของการรักษาศีล การสร้างแรงจูงใจด้านลบ ด้วยการสร้างความกลัวต่อการละเมิดศีล และการสร้างแรงจูงใจด้วย การปฏิบัติเป็นแบบ อย่างเพื่อสร้างศรัทธาในการรักษาศีล

๓) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาตามหลักศีล ๕ ทางด้านสังคม พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ศีลข้อที่ ๑ ครอบครัว ชุมชน และสังคม ไม่มีการฆ่าสัตว์ และเบียดเบียนประทุษร้าย เป็นผู้มีเมตตา กรุณา มีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร เอื้ออาทรต่อกัน จัดเป็นหลักประกันชีวิตทางด้านสังคม ศีลข้อ ๒ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม ต้องไม่ลักขโมย ฉกชิง วังราว ปล้นจี้ทรัพย์สินกัน ประกอบอาชีพสุจริต ยุติธรรม ปราศจากโจรผู้ร้าย ในองค์กรก็สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส ใสและรักษาทรัพย์สินส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สิน

ทางด้านสังคม ศิลข้อ ๓ สมาชิกในสังคมไม่ประพฤติผิดในประเวณี ไม่ประกอบอาชีพค้าประเวณีผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ไม่แสดงกิริยาอาการเกี่ยวพาราสีคนอื่น จัดเป็นหลักประกันครอบครัวด้านสังคม ศิลข้อ ๔ สร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจต่อกัน รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมถูกกาลเทศะ พูดอย่างสร้างสรรค์ให้สังคมมีความเอื้ออาทรต่อกัน จัดเป็นหลักประกันสังคมทางด้านสังคม ศิลข้อ ๕ ต้องทำให้สังคมไม่มีสิ่งเสพติดของมีนเมาและอบายมุข ปราศจากอาชญากรรม เป็นสังคมแห่งสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านสังคม สอดคล้องกับพระโสภณพัฒนบัณฑิต ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสุขเชิงพุทธบูรณาการตามหลักศีล ๕ พบว่า ศิล เป็นหลักการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความสุข ความเจริญในชีวิตของบุคคลและสังคม หากบุคคลมีศีลเป็นพื้นฐานการประกอบกิจการต่าง ๆ ในชีวิตย่อมรุ่งเรือง เพราะไม่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามของสังคม ศิลจึงเป็นการสร้างความสุขให้บุคคลและสังคมได้ดีกว่า สอดคล้องกับพระครูสันติวิริกิจ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนดุม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อชุมชน สังคม สันติสุข โดยมีองค์ประกอบ ๔ ส ดังนี้ ส ๑ ใส่ใจของผู้นำ คือ การเอาใจใส่ของผู้นำ ส ๒ สืบหาสาเหตุและสร้างการมีส่วนร่วม คือ การค้นหาสาเหตุวิเคราะห์ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ส ๓ สันติสนทนา คือ การใช้กระบวนการสันติสนทนาในการเปิดพื้นที่เพื่อ ให้การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส ๔ สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง คือ การลงมือทำตามเป้าหมายที่มาจาก การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดโครงการ และกิจกรรม รวมถึงกติกาต่างๆ ร่วมกัน

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาตามหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ศิลข้อที่ ๑ สภาพแวดล้อมเป็นเขตอภัยทาน ไม่เบียดเบียนกันและไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน มีเมตตา กรุณาเอื้อเฟื้อ เป็นกัลยาณมิตร อยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย ศิลข้อ ๒ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ชุมชน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีอาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ร่วมกันดูแลรักษาทรัพย์สินของโรงเรียนและชุมชน ศิลข้อ ๓ โรงเรียนและชุมชน ไม่มีการประพฤติผิดประเวณี ไม่มีความขัดแย้ง แยกแยะสามัคคี เป็นแบบอย่างที่ดีซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ทำให้ครอบครัวอบอุ่น ศิลข้อ ๔ สมาชิกในสังคมมีความจริงใจต่อกัน ซื่อสัตย์ ใช้คำพูดไพเราะอ่อนโยน รักษาคำพูด ไม่ส่อเสียดเย้ยหยันทำให้สังคมแตกแยกเป็นสภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ ศิลข้อ ๕ โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ส่งเสริมให้ดื่มสุราของมีนเมาในงานบุญประเพณีต่าง ๆ บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนดำเนินชีวิตด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการครองตน ครองคน ครองงาน จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า คนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีคือ บุคคลที่มีความสุข มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๕.๒.๒ ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕

ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ศีล ๕ นับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ การดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นอาชีพอะไร เมื่อมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วย่อมต้องการปฏิบัติตามหลักนั้น ๆ ให้ดี ให้ต่อเนื่อง เพราะผลของการปฏิบัติตามย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ทำให้ชีวิตมีความสุขไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม สอดคล้องกับ วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ปัทมา ผาดจันทิก และ คณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตนตามศีล ๕ สอดคล้องกับ พระชัยณรงค์ วิทิต (รุ่งมะรุต) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ผลการศึกษาพบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับ พระมหาสมชาย สิริจันโท (ห่านนท์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุขเมโธ) ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ (สมาน สุขเมโธ) สงเคราะห์ลงเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน (๒) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต่อสังคมและชุมชน ซึ่งในข้อแรก มีผลต่อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการ และการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สอง เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญา และวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับ สุรพล พรหมกุล และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่า แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ ประชาชนต้องมีศรัทธา การประกอบกิจกรรม กัลยาณมิตร การแบ่งปัน และมีปัญญา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ศील ๕ มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น

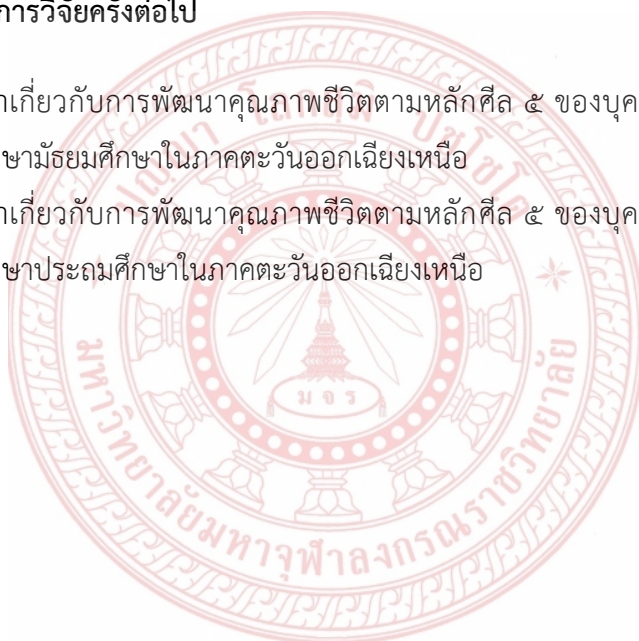
๑) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนำหลักศีล ๕ ไปใช้การทำงาน เพราะสามารถส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดถึงสามารถลดความขัดแย้งในการทำงานได้ เช่น เมื่อบุคลากรมีเมตตาต่อกันแล้วสิ่งที่ตามคือ ความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้หน่วยงานมีความเข้มแข็ง เกิดความปรองดองสมานฉันท์แน่นอน

๒) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนควรให้ความสำคัญด้วยควรกรรนำหลักศีล ๕ ไปเป็นแนวทางในการทำงาน การดำเนินชีวิตให้กับบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย:

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับสยามรัฐเถลิงปี ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับสยามรัฐกถา ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมการแพทย์. **การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๒๖.

กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาชนเป็น**

สุขในตำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชฉบับที่ ๒, ฉบับ

ปรับปรุง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๗.

กรมศิลปากร. **ตำนานวัตถุสถานต่างๆ** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสถาปนา, จัดพิมพ์เป็น

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.รุจิ ศรีวรรณวัฒน์, ๒๕๑๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,**

๒๕๔๗.

ดิณ ปรัชญพฤทธิ. **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร,**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ปรัชญาทั่วไป**, กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

ธนิต อยู่โพธิ์. **อานิสงส์ศีล ๕**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนศิวิล จำกัด, ๒๕๒๕.

_____. **อานิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธนู แก้วโอภาส. **ศาสนาโลก**, กรุงเทพมหานคร: หจก. เอมีเทรตติ้ง, ๒๕๔๒.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**, กรุงเทพมหานคร:

ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิล, ๒๕๑๓

พระเทพเวที (ประยูทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: ด้านสุชาการพิมพ์, ๒๕๓๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖

_____ . **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, พ.ศ.๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์เอส พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๕.

_____ . **ภูมิธรรมชาวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, พ.ศ.๒๕๕๒.

พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๖.

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). **ปรัชญาการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๐.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). **พุทธทัศน์ร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๐.

พระอุปติสเถระ. **วิมุตติมรรค**, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๘

พัทธา สายหู. **ปัญหาสังคมในประชากรกับความอยู่รอด**. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๒๖.

พุทธทาสภิกขุ. **ทาน ศิล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, พ.ศ.๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๔๗.

ยุพา อุดมศักดิ์. **ประชากรศึกษากับคุณภาพชีวิต เอกสารในการสัมมนาประชากรศึกษากับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, พ.ศ.๒๕๑๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญ, ๒๕๓๙.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. **เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

สงวน รอดบุญ. **พุทธศิลป์รัตนโกสินทร์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งวัฒนา, ๒๕๒๖.

สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระพุทธศาสนาประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรี ๒๐๐ ปี** กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๕.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **วิธีสร้างบุญบารมี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์รัตน์, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๔

อนุชาติ พวงสาลี และคณะ. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๙.

๑.๒.๒ วิทยานิพนธ์

จกนรินทร์ เหลืองอ่อน. **บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน ศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บัณฑิตา ศุภุทธมงคล, **การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเจ้าพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ประภา รัตนเมธานนท์. **การศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตาย**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๒.

ปัทมา ผาดจันทิก และคณะ. **พฤติกรรมการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๐.

พนิชฐา พานิตธีระกุล. **การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสมมติสำหรับผู้สูง อายุในชนบท**. วิทยานิพนธ์การพยาบาลสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.

พระชัยณรงค์ วิถีโต (ร้องมะรุต). **การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (ห่านนท์). **พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุขเมโธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วิภาดา มหรัตน์วิโรจน์. **คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีฟอกเลือด และวิธีล้างช่องท้องด้วยน้ำยาอย่างต่อเนื่อง**. วิทยานิพนธ์บริหารสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุจิตรา นิลเลิศ. ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับอุปถัมภ์จากบุตรกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ประชากรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

๑.๒.๓ วารสาร

ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์, การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษา, วารสารประชากรศึกษา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒, ๔ สิงหาคม ๒๕๓๓ : ก.

ทรงเกียรติ เมินสุวรรณ และคณะ, แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษ, ๒๕๖๐ : หน้า๓๖๓-๓๖๔.

พระมหานิกุล ปลัดสังข์ และวิษณุ สมิตสุวรรณ, การรักษาศีล ๕ กกับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น , วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓, กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐: หน้า๔๔.

อุทุมพร จามรมาน, คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร, วารสารจิตวิทยาคลินิก, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓, กรกฎาคม ๒๕๓๐ : หน้า๓๐-๓๑.

๑.๒.๔ เอกสารอัดสำเนา

อมร นนทสุด, คุณภาพชีวิต เอกสารการสัมมนาความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำกับการพัฒนาสังคมระยะยาว : บทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด ในการพัฒนาคุณภาพประชากร, ชลบุรี: เอกสารการสัมมนา, ๒๒-๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๖ (อัดสำเนา).

อัจฉรา นวจินดา, แนวคิดการศึกษาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต : ประชากรศึกษา, (อัดสำเนา),

๑.๒.๕ เว็บไซต์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙, <<http://www.nesdb.go.th/Portals/o/news/plan/p9/M1.doc>>(7 January 2009).

มูลนิธิพัฒนาคนพิการ, กรณีศึกษาผู้พิการจากอุบัติเหตุ, <www.tddf.or.th/tddf/research/article>. [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๔].

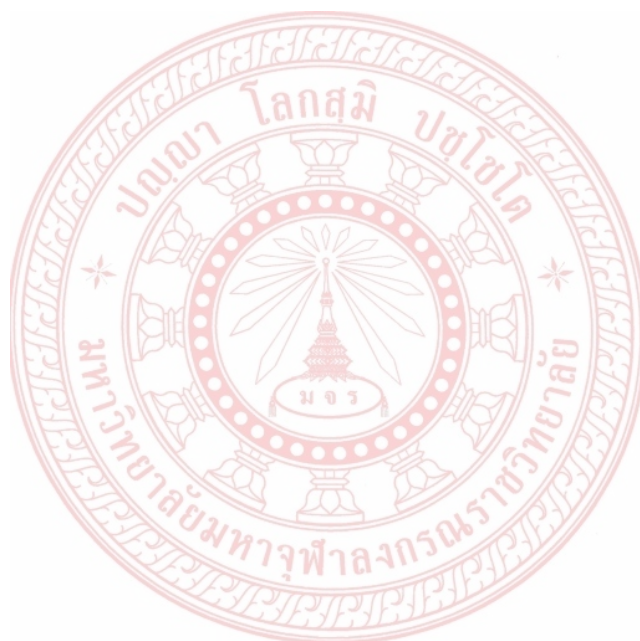
พระมหาทวี มหาปัญญา, ศีล ๕ : ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะของสังคม , <www.Learners.inth/blog>. ๑๑ เม.ย ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

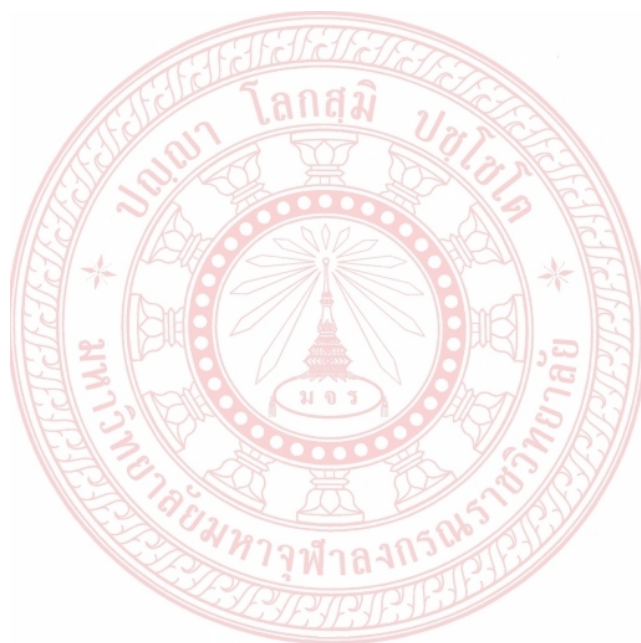
๒.๑ PRIMARY SOURCES:

Sharma, R.C. Population and Socio-Economic Development Population Trends Resources and Environment : Handbook on Population Education, New Delhi : n.p., 1975.

Stromberg, M.F., Selection and Instrument to measure Quality of Life, Oncology Nursing Forum, 1984.

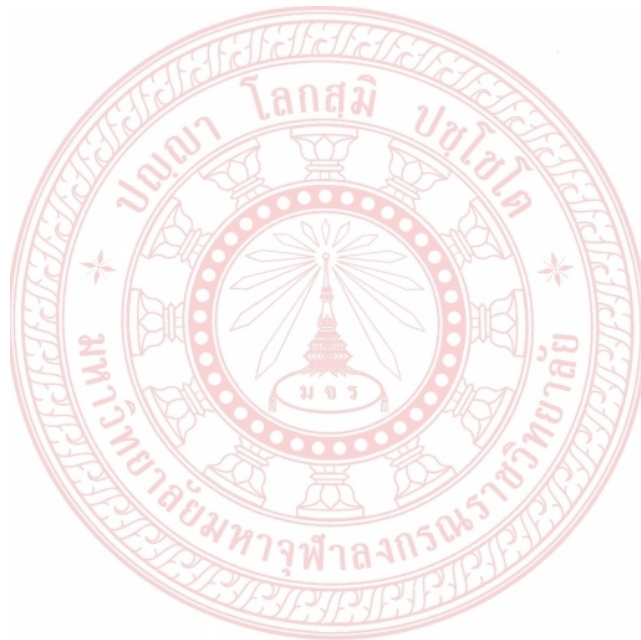

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

ภาคผนวก ก บทความวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

The Development of Quality of Life According Principle of Five Precept of Educational
Personnel in The secondary Educational Service Area Office in upper Northeast Region

วิทยา ทองดี , สุรพล พรหมกุล

สุนทร สายคำ , สมควร นามสีฐาน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ บุคลากรทางการศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๔๖๖ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑) สภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ใน ๔ ด้าน คือ

๑.๑) สภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง การมีสันติสุข การมีสัมมาชีพ/อาชีพสุจริต มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีสุขร่มเย็นและสันติสุข มีสามัคคีธรรม มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสุขภาพอนามัยดีมี สาธารณสงเคราะห์

๑.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต พบว่า การลดเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ล่วงประเวณีคู่ครองหรือคนอื่นในปกครองของคนอื่น จริ่งใจต่อกัน มีสติสัมปชัญญะในการทำงาน

๑.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิต พบว่า ขาดความยุติธรรมในการบริหารจัดการ ใช้สิ่งของและทรัพยากรทางราชการอย่างฟุ่มเฟือย ครอบครัแตกแยกอันเนื่องมาจากผิดประเวณี ขาดความจริงใจในการคบมิตร ทำงานโดยขาดความรอบคอบ

๑.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต พบว่า ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในองค์กร สร้างจิตสำนึกในการประหยัด ต้องประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และควรแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มี ๔ รูปแบบคือ

- ๒.๑) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านกาย มี ๒๓ ตัวชี้วัด
- ๒.๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านจิตใจ มี ๑๙ ตัวชี้วัด
- ๒.๓) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านสังคม มี ๑๘ ตัวชี้วัด
- ๒.๔) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านสิ่งแวดล้อม มี ๑๗ ตัวชี้วัด

๓) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำหลัก : คุณภาพชีวิต, เบญจศีล, บุคลากรทางการศึกษา

ABSTRACT

คำนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสถานการณ์บ้านเมืองประเทศไทยประสบปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพย์สินของราษฎร สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด ความสามัคคี การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมและการจางจืดของหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดจิตสำนึก การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม อันเป็นผลที่ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความปรองดอง ความสามัคคี ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ด้วยการให้ทุกภาคส่วนในประเทศร่วมมือกันดำเนินการในเรื่อง การสร้างความปรองดองสามัคคี และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

ส่วนของคณะสงฆ์ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มหาลาภชาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชมีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสามัคคีของคนในชาติ ก่อให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียว สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการสร้างความปรองดองสามัคคีโดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันตามแนวของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำนวน ๕,๙๑๔ หน่วยทั่วประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามหัวข้ออบรม ๘ หัวข้อ คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพ อนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญู

กตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม และได้ประทานโอวาทไว้เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยมอบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับคณะสงฆ์หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเครือข่ายชาวพุทธ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าวโดยกำหนดเป้าหมายทุกตำบล ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ พร้อมทั้งเปิดตัวชีวิตให้เกิดสัมฤทธิ์ผล อย่างเป็นรูปธรรมภายใน ๔ ปี (๒๕๕๗ – ๒๕๖๐)

ตามดำริสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชที่ต้องการปลูกจิตสำนึกของคนในชาติให้มาร่วมกันรักษาศีล ๕ อันเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสุข ความสงบร่มเย็นแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม อันจะนำมาสู่ความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ การรักษาศีล ๕ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่งผลให้สังคมสงบสุข ร่มเย็น ศีล ๕ เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดี หากทุกคนมีศีล ๕ และปฏิบัติได้ ย่อมจะทำให้ผู้คนในสังคมนั้น ๆ มีความสงบสุข ไม่หว่านระแวงซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข

คุณลักษณะของบุคลากรทางการศึกษาที่ดีตามคำสอนในพุทธศาสนาหลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครู ประกอบด้วยหลักธรรม ๗ ประการ คือ ๑. ปิโย น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ๒. ครู หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงที่จะดำรงตนอยู่ใน ความดีไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรม ที่จะช่วยให้ครู มีคุณสมบัติ ดังกล่าว คือ พละ ๕ ๓. ภาวนีโย การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ ๔. วัตตา คือ เป็นผู้มีความมานะในการตักเตือนสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดีคือใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสุจริต เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ ลักษณะการสอนในแง่ของพุทธศาสนามี ๕ ประการ คือ ๑. สันทัสสนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งยากสอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม ๒. สมาทปนา มีการกระตุ้นแรงเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ ครูสอน ๓. สมุตเตชนา สร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูดกล้าทำ ไม่ครั้นคร้าม ต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใดๆ ๔. สัมปัทสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ ๕. วจนกขโม เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำโดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้งการอดทนต่อกริยา วาจาอันก้าวร้าวรุนแรงของ ผู้อื่นได้นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง ๖. คัมภีรัญจกถัง กัตตา สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจได้ การตีความในวิชาการนั้นๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจ เพราะวิชาการต่างๆ ที่ครูนำมาสอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยากๆ ได้โดยง่าย และ ๗. โนจัญฐานา นิโยชเย คือ

การรู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรหมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ต้มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถานเริงรมย์ต่างๆ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับหมู่บ้าน ชุมชน และสถานศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาที่เกิดจากการขาด ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม บุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญในการหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้มีคุณค่านั้น ยังมีพฤติกรรมการรักษาศีล ๕ ยังไม่เป็นที่พึงประสงค์ดังจะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏ เช่น ครูกระทำอนาจารเด็กนักเรียน ใช้คะแนนเป็นเงื่อนไขในการล่อลวงทางเพศ ติดอบายมุข สิ่งเสพติด เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่สอน ขาดการทุ่มเทในการอบรมสั่งสอนนักเรียน คุณภาพการศึกษาของนักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ จึงเห็นว่าสิ่งที่กำลังเผชิญภาวะดังกล่าวนี้เป็นโอกาสเหมาะที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตบุคลากรทางการศึกษาด้วยการรักษาศีล ๕ อันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชนของชาติให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับปรัชญาของการศึกษาไทยว่า ดี เก่ง และมีสุข สืบไป

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

๕.๑.๑ สภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลข้อ ๑

๑.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ การมีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง การเว้นจากการฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนทรมาณสัตว์และเพื่อนมนุษย์การบริหารสถานศึกษาด้วยความมีเมตตา กรุณา ต่อบุคลากรทุกคน ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงานการทำงานด้วยจิตบริการมีความเสียสละและทุ่มเทเต็มความรู้ความสามารถ

๑.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การลดเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ไม่มีการทำร้ายร่างกายกัน ไม่เบียดเบียนกันซึ่งกันและกัน ไม่ฆ่าสัตว์ใด ๆ ไม่เบียดเบียนผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ความรักความปรารถนาดีต่อศิษย์และพยายามช่วยเหลือศิษย์เมื่อเกิดปัญหาโดยนำหลักธรรมมาใช้เตือนสติ ทำงานด้วยจิตสำนึกใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่อเพื่อนร่วมงานและผู้มาติดต่อ ให้ความเป็นธรรมกับบุคลากรโดยเท่าเทียมกัน เอื้อเฟื้อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลือ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน

๑.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ การมีความขัดแย้งในหน่วยงาน มีการทำร้ายร่างกายหรือก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันในที่ทำงาน ขาดความยุติธรรมในการบริหารจัดการ การฆ่าสัตว์ยังคงมีอยู่

การเปิดเผยตนมนุษย์ ชอบใช้อำนาจกับผู้ใต้บังคับบัญชา การอาฆาตเคียดแค้นคนอื่น เจ้าหน้าที่ขาดความเสียสละ ไม่ตระหนักว่าตนเองทำงานราชการ

๑.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ควรเข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อความสุขอย่างยั่งยืน ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในองค์กร ควรทำบุญเสริมบารมีด้วยการให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ วิเคราะห์บนพื้นฐานความเป็นจริงเพื่อรู้จักจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค ตนเองอยู่เสมอ สร้างทัศนคติด้านความเป็นประชาธิปไตย ให้ความดีความชอบที่ให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกคน เน้นการประณีตประนอม และสร้างจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความเสียสละปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจ

๒) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลข้อ ๒

๒.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ การมีสันติสุข การมีสัมมาชีพ/อาชีพสุจริต มีความซื่อสัตย์สุจริตเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ขโมย ไม่หลอกลวง บริหารสถานศึกษาด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ปราศจากการคอร์รัปชัน การทำงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้เกียรติกันและกัน การรักษาสัญญาของส่วนรวม

๒.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต มีความพอเพียงไม่ละโมภ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของราชการเป็นของตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพครู ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และพยายามหาความสามาถที่ทำได้ อบรมนักเรียนให้เห็นถึงโทษจากการกระทำผิด / การแสวงหาและได้มาซึ่งสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเอง การรู้จักแบ่งปัน จัดการทำงานด้วยความเอื้อเฟื้อเพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ ไม่เอาหรือใช้ของที่ไม่ใช่ของตนเอง ใช้งานตามบทบาทและหน้าที่

๒.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ ใช้สิ่งของและทรัพยากรทางราชการอย่างฟุ่มเฟือย นำทรัพย์สินของหลวงเป็นของส่วนตัว การลักขโมยและการปล้นจี้ซึ่งทรัพย์สินการปล่อยปะละเลยในสิ่งที่ส่อไปในทางทุจริต เจ้าหน้าที่เปิดเผยและไม่รักษาทรัพย์สินทางราชการทำงานหวังผลประโยชน์แก่ตนเองมากกว่าส่วนรวม

๒.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง ควรเข้าวัดประพฤติธรรมเป็นประจำสร้างจิตสำนึกให้เป็นคนดี มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน เข้มงวดเรื่องความสุจริต สร้างความตระหนักเสมอว่าทรัพย์สินทางราชการก็เหมือนของตนเอง ต้องใช้อย่างประหยัดและต้องดูแลรักษา รณรงค์ให้มีจิตสำนึกในการประหยัดทรัพยากรของโรงเรียน ปลุกฝังความรักชาติเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน สร้างค่านิยมที่ดี

๓) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลข้อ ๓

๓.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีสุขร่มเย็นและสันติสุข เว้นจากการประพฤติผิดในกาม บริหารสถานศึกษาโดยการไม่เบียดเบียนหรือล่วงละเมิดในสิ่งที่ผู้อื่นหวงแหน ไม่ประพฤติในเชิงขู่สาวกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น ให้โอกาสเพื่อนร่วมงานได้รับการพัฒนาตนเองไปอบรมสัมมนาตามโอกาส

๓.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไม่ล่วงประเวณีคู่ครองหรือคนอื่นในปกครองของคนอื่น ประพฤติหน้าที่ตามจรรยาบรรณครูอย่างเคร่งครัด ยึดถือทิริและโอตตปปะ มีความระมัดระวังตนเรื่องความประพฤติตนไม่ให้ลงไปกับกามคุณ การให้เกียรติและไม่ประพฤติล่วงละเมิดผู้อื่น นำหลักสัมมากรรมันตะ (กระทำชอบ) งดเว้นกายทุจริต ๓ มาใช้ชี้อิสต์ต่อความรักและรับผิดชอบต่อครอบครัว และไม่คิดนอกใจคนรัก ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีสร้างมาตรการหรือแนวทางเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านการละเมิดในองค์กร ไม่เอาความสัมพันธ์ส่วนตัวมาประพฤติปฏิบัติจนทำให้เกิดการผิดในจารีตประเพณี มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่มีจิตใจคิดร้ายต่อเพื่อนร่วมงานและลูกศิษย์

๓.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ ครอบครัวแตกแยกอันเนื่องมาจากผิดประเวณี คบหาในเชิงชู้สาว ล่วงละเมิดทางเพศ การประพฤติผิดในกาม เช่น การข่มขืน ชำเลา การฆ่า ฯลฯ ปล่อยปะละเลยเรื่องพฤติกรรมชู้สาวในสถานศึกษา

๓.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ต้องประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ทบทวนการทำงานโดยคิดอย่างรอบคอบและวางแผนโดยใช้สติให้มาก ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างมาตรการแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องชู้สาวในสถานศึกษา ให้ความรู้ตามมาตรการป้องปรามและทำความเข้าใจกับเยาวชน อบรมเกี่ยวกับการมีสติให้เกียรติเพศตรงข้าม ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความคิดเชิงบวก โดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

๔) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลข้อ ๓

๔.๑) สภาพการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ มีสามัคคีธรรม มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เว้นจากการพูดปด พูดเท็จ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพื่อเจ้า บริหารสถานศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจา เช่น การโกหก หลอกลวง ยุยงให้เกิดความแตกแยก มีการติดต่อสื่อสารที่ดี ทำงานกับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง

๔.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ จริงใจต่อกัน กตัญญูทเวทิตา ผู้บังคับบัญชา เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ ไม่หลอกลวงกัน มีความจริงใจ มีความสัตย์ พูดจริง ทำจริง ยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง การพูดสร้างสรรค์ไม่ทำให้แตกแยกในองค์กร การอบรมนักเรียนโดยใช้คำพูดที่เสริมแรงให้กำลังใจ การรักษาคำพูด ไม่พูดปดและคำหยาบคาย ใช้หลักการสงเคราะห์(ปิยวาจา) / สัมมาวาจา พูดให้กำลังใจเพื่อนร่วมงานในทางที่ดี รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้พูด ส่งเสริมให้เกิดความรักสามัคคีในองค์กร ไม่ยุยงให้บุคคลอื่นแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแว้งกันการสื่อสารสร้างมิตรโดยยึดหลักปิยวาจา

๔.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ ขาดความจริงใจในการคบมิตรขาดความเอื้ออาทรในการเข้าทำงาน มีการหลอกลวงให้เข้าใจผิดในสาระสำคัญ การพูดความจริงบางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหา การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ความแตกแยกของบุคลากรในองค์กร การพูดส่อเสียดกันในการทำงาน การติดต่อสื่อสารที่ไม่ดี

๔.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควรแสดงความเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ จัดกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ เข้าวัดปฏิบัติธรรม ใช้วาจาสุภาพคิดก่อนพูด ใช้คำพูดที่

ไพเราะ ไม่แข็งกระด้าง รวมทั้งพูดอย่างเป็นมิตร เปิดใจให้คำปรึกษา ใช้ปิยวาจาในการให้บริการ ควบคุมระดับระว่างคำพูดโดยเฉพาะครูผู้บริหาร มีความจริงใจต่อการบริหารและการทำงาน

๕) สภาพการดำเนินชีวิตในอดีตและปัจจุบันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลข้อ ๓

๕.๑) สภาพการทำงานของคุณบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ มีสุขภาพอนามัยดีมี สาธารณสงเคราะห์ เว้นจากการดื่มสุราของมึนเมาต่างๆ บริหารสถานศึกษาด้วยความมีสติสัมปชัญญะ รอบคอบบนพื้นฐานของความไม่ประมาท ไม่ชกชวนเพื่อนร่วมงานร่วมเสพของมึนเมา การดำเนินชีวิตหลีกเลี่ยงทางอบายมุข ทำงานด้วยความมีสติและสัมปชัญญะ รู้ทันความคิดและไม่ประมาทที่จะทำงานอย่างรอบคอบ

๕.๒) การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปลอดภัยจากอบายมุข สารเสพติด ไม่ดื่ม ไม่เลี้ยง สุราในเวลาทำงาน มีสติสัมปชัญญะในการทำงาน ไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดื่มของมึนเมา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดทุกชนิดรวมทั้งอบายมุข ใช้หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบไม่ประมาทเลินเล่อจนเกิดความเสียหายต่อราชการ ส่งเสริมด้านการไม่ดื่มของมึนเมาหรืออบายมุขต่าง ๆ ในสถานที่ราชการ ไม่ส่งเสริมหรือชักจูงคนอื่นให้เสพของมึนเมา

๕.๓) ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ มักดื่มน้ำเมาไม่เลือกเวลา ผิดวินัย/สุขภาพเสื่อม การดื่มสุราเพิ่มขึ้น การขาดสติสัมปชัญญะ ทำงานโดยขาดความรอบคอบ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานศึกษา

๕.๔) ข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไม่ควรเลี้ยงสุราในพิธีการต่าง ๆ จัดสถานที่ที่เป็นเขตปลอดภัยปลอดสิ่งเสพติด จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ เข้าวัดปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมลดอบายมุข มีมาตรการ/ปรับทัศนคติเพื่อไม่ให้บุคลากรดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชี้แจงถึงผลเสียของพฤติกรรมนั้น ๆ

๕.๑.๒ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของคุณบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของคุณบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า

๑) ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านกาย มี ๒๓ ตัวชี้วัดประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. ไม่มีการฆ่า ได้แก่ การทำให้ตายทั้งตนเอง ผู้อื่น และสัตว์ โดยเจตนาและไม่เจตนา
๒. ไม่ทำร้ายร่างกาย ได้แก่ การทำให้พิการ การทำให้เสียโฉม การทำให้เจ็บปวด
๓. ไม่ทารุณกรรม ได้แก่ ประพฤติโหดเหี้ยม ไม่มีความกรุณาปราณีสัตว์ เช่น การใช้สัตว์เป็นพาหนะ การเลี้ยงสัตว์ไว้ในกรงที่แคบเกินไป การใช้งานสัตว์เกินกำลังทำให้อดอยากผอมโซ เป็นต้น

ศีลข้อ ๒

๑. ไม่ดำเนินชีวิตด้วยอาการเป็นโจร ได้แก่ การลัก ฉกชิง วิ่งราว หรือปล้นทรัพย์
๒. ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพสุจริต

๓. ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้สิ่งของที่เป็นส่วนรวมอย่างคุ้มค่า ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ไม่หยิบจับสิ่งของคนอื่นเป็นของตนโดยไม่ขออนุญาตทั้งของคนอื่นและของทางราชการ

ศีลข้อ ๓

๑. ไม่ประพฤติผิดประเวณีหรือละเมิดทางกามในสามี ภรรยา บุตร หลาน ของผู้อื่น
๒. รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพคู่ครองที่เป็นอยู่
๓. ไม่ละเมิดหรือเบียดเบียนด้านเพศต่อผู้ได้บังคับบัญชา
๔. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง

ศีลข้อ ๔

๑. ไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย
๒. ไม่หลอกลวงกันด้วยการหาประโยชน์ใส่ตน
๓. ละเว้นการพูดส่อเสียด และพูดยุยงให้ร้ายต่อผู้อื่นให้เสียหายเป็นเหตุให้เกิดความ แตกแยก
๔. ใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนโยน และเหมาะสมทั้งในที่ทำงานและชีวิตประจำวัน
๕. แสดงเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นโดยไม่ด่วนตัดสินใจและกล่าวหาผู้อื่น
๖. ไม่แสดงกิริยาให้ผู้อื่นหลงเชื่อหรือเข้าใจผิด ได้แก่ ผิดสัญญา เสียสัตย์ เป็นต้น

ศีลข้อ ๕

๑. ไม่มีการเลี้ยวสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในงานพิธีต่าง ๆ
๒. รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดและอบายมุขอันจะก่อให้เกิดความประมาทฝีกการมีสติ สมาธิ กับสิ่งที่

ตนกำลังทำ

๓. มีสติครองตนอยู่ในความไม่ประมาท หน้าตาแจ่มใสและบุคลิกดี
๔. มีความอดทนต่อความเ้ายวนของสิ่งเร้า เช่น ไม่ติดยา ไม่ติดบุหรี่
๕. ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด อดายมุขทุกชนิดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
๖. ทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงจากการไม่เสพของมีนเมา

๒) ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านกาย มี ๑๙ ตัวชี้วัด

ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. จิตใจเป็นสุข สงบ ไม่พยาบาลทอาฆาต คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์
๒. มีจิตสร้างสันติสุข สร้างความปรองดอง สมานฉันท์
๓. มีจิตใจเอื้อเฟื้อแผ่ต่อผู้อื่นและสัตว์
๔. ฝึกสมาธิให้มีสติเข้มแข็ง หนักแน่น ไม่โกรธง่ายและไม่โหดร้าย
๕. มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์

ศีลข้อ ๒

๑. จิตใจไม่มีความโลภ และหลง อยากระงับทรัพย์สินของคนอื่นที่เขาหวงแหน ไม่คิดคดโกงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม
๒. จิตใจหนักแน่น สุขุม เยือกเย็นมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต
๓. ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง มีความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประกอบอาชีพสุจริต

ศีลข้อ ๓

๑. มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๒. หักห้ามใจไม่ให้ล่วงละเมิดทางเพศ
๓. ควบคุมจิตใจตนเองไม่ให้หลงใหลในรูป รส สัมผัส กลิ่น เสียง

ศีลข้อ ๔

๑. มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง ไว้วางใจกันได้
๒. จิตใจผ่องใสไร้อคติ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดหลอกลวงกันและกัน
๓. ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นก่อให้เกิดความแตกแยกเนื่องจากคำพูด
๔. มีจิตใจดีงาม มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำดูด่าว่าร้าย

ศีลข้อ ๕

๑. มีจิตใจละเว้นการเสพของมีนเมาและมั่วสุมแหล่งอบายมุข
๒. พัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะและวางตนอยู่ในความไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต
๓. ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา
๔. ยับยั้งใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดของมีนเมา

๓) ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านสังคม มี ๑๘ ตัวชี้วัด

ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. ครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่มีการฆ่า เบียดเบียน ประทุษร้ายต่อกันและกัน
๒. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเมตตา และกรุณา ต่อกัน
๓. ครอบครัว ชุมชน สังคม มีการปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง
๔. การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๒

๑. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ไม่กระทำการลักขโมย ฉกชิง วังราว ปล้นจี้ ทรัพย์สินกันและกัน
๒. สมาชิกในครอบครัว ชุมชน สังคม ประกอบอาชีพที่สุจริต ยุติธรรม

๓. ครอบครัวยุวมชน สังคมปราศจากโจรผู้ร้าย
๔. องค์กร/หน่วยงานโปร่งใส ตรวจสอบได้
๕. การใช้ การรักษาทรัพยากรสินส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า

ศีลข้อ ๓

๑. ไม่ประพฤติผิดประเวณี ในสามี ภรรยา ตลอดถึงเด็ก เยาวชน
๒. ไม่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าประเวณีที่ผิดกฎหมาย และผิดศีลธรรม
๓. ไม่แสดงกิริยาเกี่ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองตนเอง

ศีลข้อ ๔

๑. สร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจต่อกัน
๒. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมถูกกาลเทศะต่อกันในสังคม
๓. ใช้คำพูดเชิงบวก สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดพลังความรัก ความสามัคคี ไว้วางใจ และเอื้ออาทรต่อกัน

ศีลข้อ ๕

๑. สังคมไม่มีสิ่งเสพติด ของมึนเมา และอบายมุข
๒. สังคมปราศจากอาชญากรรมที่เกิดจากสิ่งเสพติด ของมึนเมา และอบายมุข
๓. สังคมที่อุดมไปด้วยสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา

๔) ตัวชี้วัดรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลด้านสิ่งแวดล้อม มี ๑๗ ตัวชี้วัด

ประกอบด้วย

ศีลข้อ ๑

๑. สภาพแวดล้อมในสังคมเป็นเขตอภัยทาน
๒. สภาพแวดล้อมในสังคมไม่เบียดเบียนและทำร้ายซึ่งกันและกัน
๓. เมตตา กรุณาและเอื้อเฟื้อ เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้อื่นทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมน่าอยู่และ

ปลอดภัย

ศีลข้อ ๒

๑. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนมีความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน
๒. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนไม่มีอาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง ว่างราว
๓. ร่วมกันดูแลทรัพย์สินสมบัติ ของโรงเรียน และชุมชน

ศีลข้อ ๓

๑. โรงเรียนและชุมชนไม่มีการประพฤติผิดประเวณี
๒. โรงเรียนและชุมชนไม่มีความขัดแย้ง แยกแยะความสามัคคี
๓. เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเรื่องความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง
๔. ครอบครัวยุวมชน เป็นแบบอย่างให้กับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน

ศีลข้อ ๔

๑. จริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน ของสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน
๒. ใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนโยน เพื่อสร้างสังคมและสิ่งแวดล้อมให้สงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง
๓. รักษาคำมั่นสัญญาประพฤติตนตรงตามความเป็นจริง
๔. ไม่พูดจาใส่ร้าย เย้ยหยันทำให้สังคมแตกแยก ขาดความสามัคคี

ศีลข้อ ๕

๑. โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันโดยสันติสุข
๒. โรงเรียนและชุมชน ส่งเสริมไม่ให้ดื่มสุราในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณีปลอดเหล้าและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
๓. บุคคลในโรงเรียนและชุมชน ดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สัมปชัญญะหรือไม่ประมาทในการครองตน ครองคน ครองงาน

๕.๑.๓ ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๑) ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ ครูผู้สอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และบุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

๒) ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต รองลงมาได้แก่ สังคมให้การยอมรับ นับถือ และสามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้ ตามลำดับ

๓) ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข รองลงมาได้แก่ ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน สังคมให้การยอมรับ นับถือ และเป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต ตามลำดับ

๔) ความพึงพอใจของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจ

มากที่สุดคือ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รองลงมาได้แก่ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ตามลำดับ

๕) ความพึงพอใจของกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข รองลงมาได้แก่ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต และมีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย ตามลำดับ

อภิปรายผลการศึกษา

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีประเด็นที่ต้องนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน พบว่า การมีคุณภาพภาพชีวิตที่ดีตามหลักเบญจศีลทางด้านกายนั้น ศีลข้อที่ ๑ การงดเว้นจากการฆ่าและเบียดเบียน ทางกาย คือ ต้องไม่ทำร้ายร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการทำให้พิการ เสียโฉม หรือเจ็บปวดก็ตาม การไม่กระทำทารุณกรรมที่โหดเหี้ยม กักขังหน่วงเหนี่ยว ทำให้ลำบาก อันเป็นหลักประกันชีวิตทางกาย ศีลข้อ ๒ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ ทางกาย คือ ต้องไม่ดำเนินชีวิตแบบโจร ไม่ว่าจะเป็นการลักขโมย ฉกชิงวิ่งราว หรือปล้นทรัพย์ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หาเลี้ยงชีพด้วยการไม่ฉ้อฉลของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง อันเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางกาย ศีลข้อ ๓ การงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม ทางกาย คือ ต้องไม่ประพฤติดินในประเวณี ล่วงละเมิด บุตร หลาน สามี ภรรยา ของผู้อื่น รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพคู่ครอง ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว และผู้ได้บังคับบัญชา อันเป็นหลักประกันครอบครัวทางกาย ศีลข้อ ๔ งดเว้นจากการพูดเท็จ ทางกาย คือ ต้องไม่พูดโกหกให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย ไม่หลอกลวงหาผลประโยชน์เฉพาะตน ไม่พูดส่อเสียดยุยงให้เกิดความแตกแยก ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยคำพูดไพเราะ อ่อนโยน รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และไม่แสดงกิริยาอาการที่ทำให้คนอื่นหลงผิดเป็นคนเสียสัตย์ อันเป็นหลักประกันสังคมทางกาย และศีลข้อ ๕ งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย ทางกาย คือ ไม่มีการเลี้ยงหรือดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบุญพิธีต่าง ๆ รู้จักหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด ครอบงำตนด้วยความไม่ประมาท อดทนต่อสิ่งเย้ายวน ร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านสิ่งเสพติด เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง อันเป็นหลักประกันสุขภาพทางกาย ซึ่งสอดคล้องกับพระชัยณรงค์ วิทิต (รื่องมะรุต) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม พบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดินในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็น

ความไม่ก้าวล่วงทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสุขสันติสุขในชีวิตปัจจุบันและอนาคตเป็นอันสูงส่ง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน พบว่า การมีคุณภาพภาพชีวิตที่ดีตามหลักเบญจศีลทางด้านจิตใจนั้น ศีลข้อที่ ๑ ทางจิตใจ คือ เป็นผู้มีจิตใจไม่พยาบาทอาฆาตแค้น คิดทำร้ายผู้อื่นและสัตว์ มีจิตใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีสติ มีเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ สร้างความสันติสุข ความปรองดองสมานฉันท์กับทุกคน เป็นหลักประกันชีวิตทางจิตใจ ศีลข้อ ๒ ทางจิตใจ คือ เป็นผู้มีจิตใจไม่โลภโมภหลง ในทรัพย์สินของผู้อื่น มีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต มีความพอดี พอประมาณ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบอาชีพสุจริต อันเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางจิตใจ ศีลข้อ ๓ ทางจิตใจ คือ เป็นผู้มีจิตใจไม่หวั่นไหวต่อคำดูว่าร้าย หักห้ามใจไม่ให้ล่วงละเมิดทางเพศ ควบคุมจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในกามารมณ์ เป็นหลักประกันครอบครัวทางด้านจิตใจ ศีลข้อ ๔ ทางจิตใจ คือ เป็นผู้มีจิตใจไม่โอ้อวดใจดี ไม่โอ้อวดริษยา ไม่หลงกลวงคิดทำร้ายผู้อื่นให้เกิดความแตกแยก มีจิตใจตั้งมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อคำดูว่าร้าย จัดเป็นหลักประกันสังคมทางด้านจิตใจ และศีลข้อ ๕ ทางจิตใจ คือ เป็นผู้มีจิตใจละเว้นเสพของมีนเมา พัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ไม่ส่งเสริมหรือจำหน่ายสิ่งเสพติดของมีนเมา ยับยั้งจิตใจไม่ให้ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดของมีนเมา จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านจิตใจ สอดคล้องกับตัวชี้วัดในหนังสือ ศีล ๕ คุณค่าของชีวิตและสังคม เรื่อง การเสริมสร้างความสุขเชิงพุทธบูรณาการตามหลักศีล ๕ มีความว่า การเสริมสร้างความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาทางจิตใจ ต้องเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส จิตใจเบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีจิตใจปลอดโปร่งผ่องคลายไม่เศร้าหมอง มีสมาธิแน่วแน่ในการทำงาน มีสติในการดำเนินชีวิต ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่และโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น การใช้วาจาแนะนำให้ผู้อื่นกระทำความดี

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน พบว่า การมีคุณภาพภาพชีวิตที่ดีตามหลักเบญจศีลทางด้านสังคมนั้น ศีลข้อที่ ๑ ทางด้านสังคม คือ ครอบครัว ชุมชน และสังคม ไม่มีการฆ่า และเบียดเบียนประทุษร้าย เป็นผู้มีเมตตา กรุณา มีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง อยู่ร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร เอื้ออาทรต่อกัน จัดเป็นหลักประกันชีวิตทางด้านสังคม ศีลข้อ ๒ ทางด้านสังคม คือ สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม ต้องไม่ลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ปล้นจี้ทรัพย์สินกัน ประกอบอาชีพสุจริต ยุติธรรม ปราศจากโจรผู้ร้าย ในองค์กรก็สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส ใช้และรักษาทรัพย์สินส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางด้านสังคม ศีลข้อ ๓ ทางสังคมคือ สมาชิกในสังคมไม่ประพฤตินิโคตในประเวณี ไม่ประกอบอาชีพค้าประเวณีผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม ไม่แสดงกิริยาอาการเกี้ยวพาราสีคนอื่น จัดเป็นหลักประกันครอบครัวด้านสังคม ศีลข้อ ๔ ทางสังคมคือ การสร้างสังคมให้มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจต่อกัน รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสมถูกกาลเทศะ พูดอย่างสร้างสรรค์ให้สังคมมีความเอื้ออาทรต่อกัน จัดเป็นหลักประกันสังคมทางด้านสังคม ศีลข้อ ๕ ทางสังคมคือ ต้องทำให้สังคมไม่มีสิ่งเสพติดของมีนเมาและอบายมุข ปราศจากอาชญากรรม เป็นสังคมแห่งสันติสุข สันติธรรม สันติศึกษา จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านสังคม สอดคล้องกับบทความในหนังสือ ศีล ๕ คุณค่าของชีวิตและสังคม ว่า ศีล เป็นหลักการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความสุข ความเจริญในชีวิตของบุคคลและสังคม หากบุคคลมีศีลเป็นพื้นฐานการประกอบ

กิจการต่าง ๆ ในชีวิตย่อมรุ่งเรืองเพราะไม่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรมอันดีงามของสังคม ศีลจึงเป็นการสร้างความสุขให้บุคคลและสังคมได้ดีกว่า

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน พบว่า การมีคุณภาพภาพชีวิตที่ดีตามหลักเบญจศีลทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้น ศีลข้อที่ ๑ ทางสิ่งแวดล้อมคือ สภากแวดล้อมเป็นเขตอภัยทาน ไม่เบียดเบียนกันและไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน มีเมตตา กรุณาเอื้อเฟื้อ เป็นกัลยาณมิตร อยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย ศีลข้อ ๒ ทางสิ่งแวดล้อมคือ สภากแวดล้อมในโรงเรียน ชุมชน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีอาชญากรรมที่เกิดจากการลักขโมย ฉกชิง วิ่งราว ร่วมกันดูแลรักษาทรัพย์สินของโรงเรียนและชุมชน จัดเป็นหลักประกันทรัพย์สินทางด้านสิ่งแวดล้อม ศีลข้อ ๓ ทางสิ่งแวดล้อมคือ โรงเรียนและชุมชน ไม่มีการประพฤติผิดประเวณี ไม่มีความขัดแย้ง แยกแยกสามัคคี เป็นแบบอย่างที่ดีซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ทำให้ครอบครัวอบอุ่น จัดเป็นหลักประกันสังคมทางด้านสิ่งแวดล้อม ศีลข้อ ๔ ทางสิ่งแวดล้อมคือ สมาชิกในสังคมมีความจริงใจต่อกัน ซื่อสัตย์ ใช้คำพูดไพเราะอ่อนโยน รักษาคำพูด ไม่ส่อเสียดเหยียดหยันทำให้สังคมแตกแยกเป็นสภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ เป็นหลักประกันสังคมทางด้านสิ่งแวดล้อม ศีลข้อ ๕ ทางสิ่งแวดล้อมคือ โรงเรียนและชุมชน ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่ส่งเสริมให้ดื่มสุราของมึนเมาในงานบุญประเพณีต่าง ๆ บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนดำเนินชีวิตด้วยสติ สัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการครองตนครองคน ครองงาน จัดเป็นหลักประกันสุขภาพทางด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีคือ บุคคลที่มีความสุข มีสุขภาพพลานามัย แข็งแรงสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๕.๒.๒ ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีล

ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีล ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ศีล ๕ นับว่าเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่น่าถือศาสนาพุทธ การดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นอาชีพอะไร เมื่อมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วย่อมต้องการปฏิบัติตามหลักนั้น ๆ ให้ดี ให้ต่อเนื่อง เพราะผลของการปฏิบัติตามย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ทำให้ชีวิตมีความสุขไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม สอดคล้องกับ**วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน** ได้ศึกษาเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ**ปัทมา ผาดจันทิก** และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตนตามศีล ๕ สอดคล้องกับ**พระชัยณรงค์ วิทิต (รองมจรูด)** ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ผลการศึกษาพบว่า ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดีเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับ**พระมหาสมชาย สิริจันท (หานนท์)** ได้ศึกษาเกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ) ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ) สงเคราะห์ลงเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ผลในด้านกายภาพที่มีต้อสังคมและชุมชน (๒) ผลในด้านจิตใจและปัญญาที่มีต้อสังคมและชุมชน ซึ่งในข้อแรก มีผลต้อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการ และการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สอง เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญา และวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับสุรพล พรหมกุล และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่า แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ คือ ประชาชนต้องมีศรัทธา การประกอบกิจกรรม กัลยาณมิตร การแบ่งปัน และมีปัญญา

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า หลักเบญจศีลหรือศีล ๕ มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรทางการศึกษาทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้น

๑) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนำหลักเบญจศีลไปใช้ในการทำงาน เพราะสามารถส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดถึงสามารถลดความขัดแย้งในการทำงานได้

๒) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนควรให้ความสำคัญด้วยควรรณรงค์นำหลักเบญจศีลไปเป็นแนวทางในการทำงาน การดำเนินชีวิตให้กับบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย:

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับสยามรัฐเถลิงปี ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี** ฉบับสยามรัฐเถลิงปี ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๕.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมการแพทย์. **การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๒๖.

กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาชนเป็น**

สุขในตำริของสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชฉบับที่ ๒, ฉบับ

ปรับปรุง, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๗.

กรมศิลปากร. **ตำนานวัดตถุสถานต่างๆ** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสถาปนา, จัดพิมพ์เป็น

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.รุจิ ศรีวรรณวัฒน์, ๒๕๑๒.

กระทรวงศึกษาธิการ. **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,**

๒๕๔๗.

ดิณ ปรัชญาพฤทธิ. **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร.**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ปรัชญาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.

ธนิต อยู่โพธิ์. **อานิสงส์ศีล ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนศิwap จำกัด, ๒๕๒๕.

_____. **อานิสงส์ศีล ๕ บัญญัติสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ธนู แก้วโอภาส. **ศาสนาโลก**. กรุงเทพมหานคร: หจก. เอมีเทรอดตั้ง, ๒๕๔๒.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**. กรุงเทพมหานคร:

ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๑๓

พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: ด้านสุชาการพิมพ์, ๒๕๓๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖

_____ . **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, พ.ศ.๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร: บริษัท อาร์เอส พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๕.

_____ . **ภูมิธรรมชาวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, พ.ศ.๒๕๕๒.

พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๖.

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). **ปรัชญาการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๐.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). **พุทธทัศนะร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๐.

พระอุปติสเถระ. **วิมุตติมรรค**, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๘

พัทธา สายหู. **ปัญหาสังคมในประชากรกับความอยู่รอด**. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๒๖.

พุทธทาสภิกขุ. **ทาน ศิล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, พ.ศ.๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๔๗.

ยุพา อุดมศักดิ์. **ประชากรศึกษากับคุณภาพชีวิต เอกสารในการสัมมนาประชากรศึกษากับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, พ.ศ.๒๕๑๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญ, ๒๕๓๙.

วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. **เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

สงวน รอดบุญ. **พุทธศิลป์รัตนโกสินทร์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งวัฒนา, ๒๕๒๖.

สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระพุทธศาสนาประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรี ๒๐๐ ปี** กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๕.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **วิธีสร้างบุญบารมี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นพรัตน์, ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๔

อนุชาติ พวงสาลี และคณะ. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๙.

๑.๒.๒ วิทยานิพนธ์

จักนรินทร์ เหลืองอ่อน. **บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน ศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บัณฑิตา ศุภุทธมงคล, **การนำเบญจศีล-เบญจธรรมพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ กลุ่มโรงเรียนปากอ่าวเขาพระยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๑**, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ประภา รัตนเมธานนท์. **การศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตาย**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๒.

ปัทมา ผาดจันทิก และคณะ. **พฤติกรรมการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๐.

พนิชฐา พานิตธีระกุล. **การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสหมิตรสำหรับผู้สูง อายุในชนบท**. วิทยานิพนธ์การพยาบาลสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.

พระชัยณรงค์ วิทีโต (ร้องมะรุต). **การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์). **พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุขเมโธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วิภาดา มหรัตน์วิโรจน์. **คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีฟอกเลือด และวิธีล้างช่องท้องด้วยน้ำยาอย่างต่อเนื่อง**. วิทยานิพนธ์บริหารสาธารณสุขศาสตร มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุจิตรา นิลเลิศ. ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับอุปถัมภ์จากบุตรกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ประชากรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

๑.๒.๓ วารสาร

ชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์, การปรับปรุงคุณภาพชีวิต : นวัตกรรมทางประชากรศึกษา, วารสารประชากรศึกษา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒, ๔ สิงหาคม ๒๕๓๓ : ก.

ทรงเกียรติ เมินสุวรรณ และคณะ, แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล ๕ ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษ, ๒๕๖๐ : หน้า๓๖๓-๓๖๔.

พระมหานิกุล ปลัดสังข์ และวิษณุ สมิตสุวรรณ, การรักษาศีล ๕ กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในจังหวัดขอนแก่น , วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓, กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๐: หน้า๔๔.

อุทุมพร จามรมาน, คุณภาพชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร, วารสารจิตวิทยาคลินิก, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓, กรกฎาคม ๒๕๓๐ : หน้า๓๐-๓๑.

๑.๒.๔ เอกสารอัดสำเนา

อมร นนทสุต, คุณภาพชีวิต เอกสารการสัมมนาความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำกับการพัฒนาสังคมระยะยาว : บทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด ในการพัฒนาคุณภาพประชากร, ชลบุรี: เอกสารการสัมมนา, ๒๒-๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๖ (อัดสำเนา).

อัจฉรา นวจินดา, แนวคิดการศึกษาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต : ประชากรศึกษา, (อัดสำเนา),

๑.๒.๕ เว็บไซต์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙, <<http://www.nesdb.go.th/Portals/o/news/plan/p9/M1.doc>>(7 January 2009).

มูลนิธิพัฒนาคนพิการ, กรณีศึกษาผู้พิการจากอุบัติเหตุ, <www.tddf.or.th/tddf/research/article>. [๑๑ มี.ค. ๒๕๕๔].

พระมหาทวี มหาปัญญา, ศีล ๕ : ปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดคุณลักษณะของสังคม , <www.Learners.inth/blog>. ๑๑ เม.ย ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

๒.๑ PRIMARY SOURCES:

Sharma, R.C. Population and Socio-Economic Development Population Trends Resouces and Environment : Hanbook on Population Education. New Delhi : n.p., 1975.

Stromberg, M.F., Selection and Instrument to measure Quality of Life, Oncology Nursing Forum, 1984.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นั้สการ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ข้าพเจ้า นายสุนทร สมลือแสน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าเปือยเทพอำนวนย

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน

ที่อยู่ โรงเรียนบ้านป่าเปือยเทพอำนวนย ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

โทรศัพท์

โทรสาร

ขอรับรองว่า ได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”

ซึ่งเป็นของผลงานวิจัยของ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือน ธันวาคม ๒๕๖๐ จนถึง กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ซึ่งการนำผลงานวิจัย
เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- ๑) ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รู้และเข้าใจหลักศีล ๕ มากขึ้น
- ๒) สามารถนำรูปแบบจากการวิจัยไปปฏิบัติในการทำงาน การดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี
- ๓) เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕
- ๔) ลดความขัดแย้งในองค์กรได้จริง

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....

(นายสุนทร สมลือแสน)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าเปือยเทพอำนวย

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรล วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑) เพื่อศึกษาสภาพ การดำเนินชีวิตด้วย หลักเบญจศีลของ บุคลากรทาง การศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน	ทราบถึงสภาพการดำเนินชีวิต ด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากร ทางการศึกษาในภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนบน	ข้อที่ ๑	บุคลากรทางการศึกษา สามารถทราบและเข้าใจถึง หลักการดำเนินชีวิตตาม หลักเบญจศีล
๒) เพื่อสร้างรูปแบบ การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตด้วยหลักเบญจ ศีลของบุคลากรทาง การศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน	มีรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากร ทางการศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๔ รูปแบบ คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม	ข้อที่ ๒	บุคลากรทางการศึกษานำ หลักเบญจศีลไปปฏิบัติได้ ง่ายขึ้น สามารถแยกแยะถึง ดัชนี ตัวชี้วัดได้ชัดเจน
๓) เพื่อประเมินผล รูปแบบการพัฒนา คุณภาพชีวิตด้วย หลักเบญจศีลของ บุคลากรทาง การศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียง เหนือตอนบน	ทราบถึงผลการประเมินรูปแบบ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลัก เบญจศีลของบุคลากรทาง การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนบน ว่าอยู่ในระดับมาก	ข้อที่ ๓	บุคลากรทางการศึกษาเกิด ความมั่นคงในชีวิต มี หลักประกันชีวิตได้ว่าหาก ปฏิบัติหลักเบญจศีลแล้ว ชีวิตจะเป็นสุขทั้งที่บ้าน ที่ ทำงาน และทุกๆ ที่ ที่ไป

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. รายงานฉบับ สมบูรณ์	<p>ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถ ตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ทั้ง ๓ ข้อ คือ</p> <p>๑) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนิน ชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากร ทางการศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน</p> <p>๒) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนา คุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของ บุคลากรทางการศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน</p> <p>๓) เพื่อประเมินผลรูปแบบการ พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจ ศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน</p>	ข้อที่ ๑-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มี คุณค่าสามารถตอบ วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ เหมาะสม

ภาคผนวก ง
เครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

คำชี้แจง

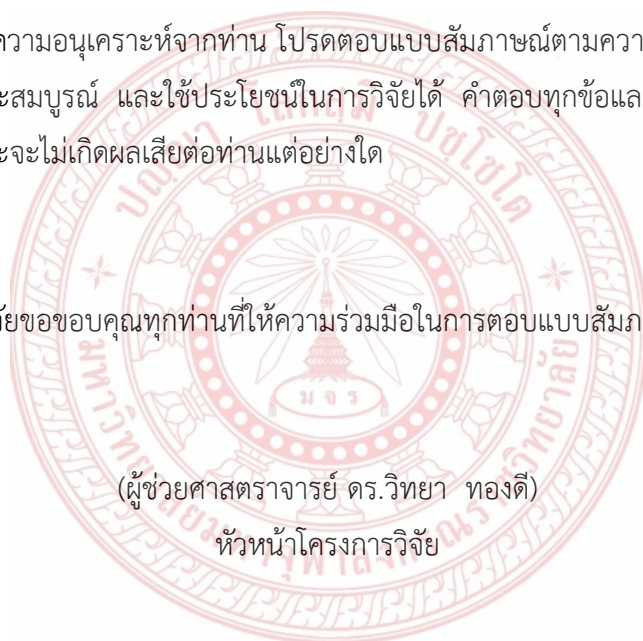
แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษา และเพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อทุกตอน แบบสัมภาษณ์จึงจะสมบูรณ์ และใช้ประโยชน์ในการวิจัยได้ คำตอบทุกข้อและความคิดเห็นต่างๆ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับและจะไม่เกิดผลเสียต่อท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี)

หัวหน้าโครงการวิจัย

คำชี้แจง ขอให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....เบอร์โทร.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

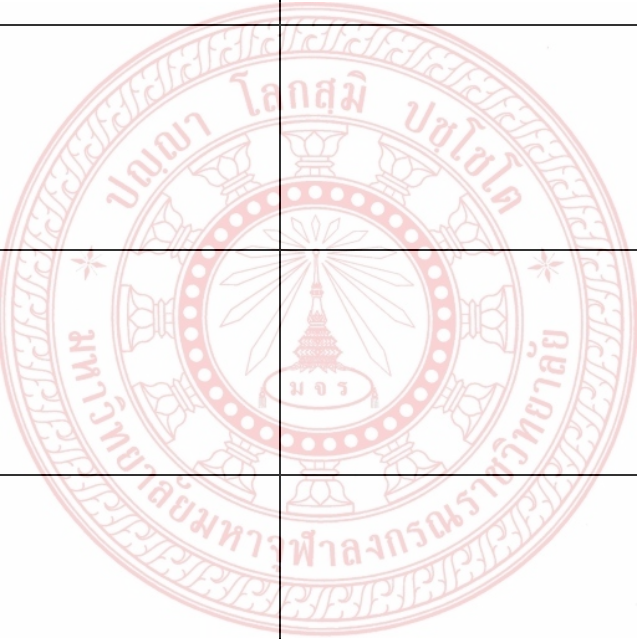
ตอนที่ ๒ สภาพการดำเนินชีวิต ในอดีต และปัจจุบัน

๒.๑ ด้านสภาพการทำงาน และการประยุกต์ใช้

ด้านสภาพการทำงาน	หลักเบญจศีล ข้อที่	การประยุกต์ใช้
	๑	
	๒	
	๓	
	๔	
	๕	

๒.๒ ข้อเสนอแนะด้านการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๓ รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

องค์ประกอบ	หลักเบญจศีล ข้อที่	ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้คุณภาพชีวิต
ด้านกาย	๑	๑.๑..... ..... ๑.๒..... ..... ๑.๓..... .....
	๒	๒.๑..... ..... ๒.๒..... ..... ๒.๓..... .....
	๓	๓.๑..... ..... ๓.๒..... ..... ๓.๓..... .....
	๔	๔.๑..... ..... ๔.๒..... ..... ๔.๓..... .....
	๕	๕.๑..... ..... ๕.๒..... ..... ๕.๓..... .....

องค์ประกอบ	หลักเบญจศีล ข้อที่	ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้คุณภาพชีวิต
ด้านจิตใจ	๑	๑.๑..... ..... ๑.๒..... ..... ๑.๓..... .....
	๒	๒.๑..... ..... ๒.๒..... ..... ๒.๓..... .....
	๓	๓.๑..... ..... ๓.๒..... ..... ๓.๓..... .....
	๔	๔.๑..... ..... ๔.๒..... ..... ๔.๓..... .....
	๕	๕.๑..... ..... ๕.๒..... ..... ๕.๓..... .....

องค์ประกอบ	หลักเบญจศีล ข้อที่	ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้คุณภาพชีวิต
ด้าน สิ่งแวดล้อม	๑	๑.๑..... ..... ๑.๒..... ..... ๑.๓..... .....
	๒	๒.๑..... ..... ๒.๒..... ..... ๒.๓..... .....
	๓	๓.๑..... ..... ๓.๒..... ..... ๓.๓..... .....
	๔	๔.๑..... ..... ๔.๒..... ..... ๔.๓..... .....
	๕	๕.๑..... ..... ๕.๒..... ..... ๕.๓..... .....

องค์ประกอบ	หลักเบญจศีล ข้อที่	ตัวชี้วัด/พฤติกรรมบ่งชี้คุณภาพชีวิต
ด้านสังคม	๑	๑.๑..... ..... ๑.๒..... ..... ๑.๓..... .....
	๒	๒.๑..... ..... ๒.๒..... ..... ๒.๓..... .....
	๓	๓.๑..... ..... ๓.๒..... ..... ๓.๓..... .....
	๔	๔.๑..... ..... ๔.๒..... ..... ๔.๓..... .....
	๕	๕.๑..... ..... ๕.๒..... ..... ๕.๓..... .....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามการวิจัย**เรื่อง**

**การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักเบญจศีล
ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อทุก
ข้อจึงจะสมบูรณ์ และใช้ประโยชน์ในการวิจัยได้ คำตอบทุกข้อและความคิดเห็นต่างๆ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็น
ความลับและจะไม่เกิดผลเสียต่อท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี)

หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง แบบสอบถามมี ๒ ข้อ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ในแต่ละข้อตามความเป็นจริง

๑. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

๒. สถานภาพ

- ( ) ผู้บริหารสถานศึกษา ( ) ครูผู้สอน
( ) บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน ( ) กรรมการสถานศึกษา

ตอนที่ ๒ ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเบญจศีลของบุคลากรทางการศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด ๙ ข้อ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ในแต่ละข้อตามความเป็นจริง

ข้อ	คำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง					
๒.	สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต					
๓.	สามารถปฏิบัติตามและทำให้ชีวิตเป็นสุข					
๔.	มีความยืดหยุ่นประยุกต์ใช้ได้เลย					
๕.	สามารถลดความขัดแย้งในสังคมได้					
๖.	ทำให้สุขภาพกาย สุขภาพจิตดีขึ้น					
๗.	ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน					
๘.	เป็นหลักประกันการดำเนินชีวิต					
๙.	สังคมให้การยอมรับ นับถือ					

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ภาควิชา

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มสนทนาเจาะ

ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และกลุ่มสนทนาเฉพาะ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มสนทนาเฉพาะ

(๑) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๖ คน คือ

- ๑.๑) ดร.กฤษฎา สีจันทร์ยอด โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ จังหวัดขอนแก่น
- ๑.๒) ดร.วีระศักดิ์ พลฤกษ์เทศ โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรพ์ ขอนแก่น
- ๑.๓) นายปัญญา ชูพรหมวงค์ โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
- ๑.๔) นายวีระศักดิ์ สุวรรณวงค์ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๑.๕) นายชัยประภาพ อนันต์โสภณ โรงเรียนอุดรพัฒนาการ
- ๑.๖) นายอวยชัย ประกอบนัน โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

(๒) ครูผู้สอนในสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๙ คน คือ

- ๒.๑) ดร.ณัชญา สมมาศเดชสกุล จังหวัดขอนแก่น
- ๒.๒) นางปัทมา อัจหาญ โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๒.๓) นางสุพิน วิกิจไชย โรงเรียนโนนสูงพิทยาคาร
- ๒.๔) นางอรพินทร์ พระเอก โรงเรียนอุดรพัฒนาการ
- ๒.๕) นายโกเศศธัญญ์ บุญพงศ์ โรงเรียนอุดรพัฒนาการ
- ๒.๖) นางสาวกัลยา นารณภักดี โรงเรียนราชินูทิศ ๒
- ๒.๗) นางนงลักษณ์ เสวตวงษ์ โรงเรียนราชินูทิศ ๒
- ๒.๘) นางสุรางค์ หลงกุล โรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์
- ๒.๙) นางสมสนุก จอนสาง โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุดรธานี

(๓) บุคลากรทางการศึกษาสายสนับสนุน ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๙ คน คือ

- ๓.๑) ดร.ทวีศิลป์ สาระแสน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- ๓.๒) ดร.อภิสิทธิ์ โคตรนรินทร์ ศึกษาพิเศษจังหวัดขอนแก่น
- ๓.๓) ดร.คเชนทร์ กองพิลา ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕ จังหวัดขอนแก่น
- ๓.๔) ว่าที่ร้อยตรีมณฑิยา น้อยบุตดี ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๐ อุดรธานี

- ๓.๕) นางณิชารัตน์ ภิรมย์รักษ์ นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี
- ๓.๖) นางปาริชาติ มีเชื้อ นักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี
- ๓.๗) นางนิตยาพร วิชัยรัตน์ นักวิชาการพัสดุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี
- ๓.๘) นางสาวเจษฎาภรณ์ ภัคดีคร นักวิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี
- ๓.๙) นางสาวเสาวภา ชาติรัมย์ ผู้ช่วยนักจัดการงานทั่วไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๐ อุตรธานี

(๔) กรรมการสถานศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดอุตรธานี จำนวน ๒ คน คือ

- ๔.๑ นายเสวียน พิมพ์ศรี โรงเรียนอุตรธรรมานุสรณ์
- ๔.๒ นายเด่น บุตรสีโคตร โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี ๑ อุตรธานี

แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๐๘๔/๒๕๖๐

ชื่อโครงการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

หัวหน้าโครงการ ผศ.ดร.วิทยา ทองดี และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

โทรศัพท์ ๐๘๑-๕๙๒๘๘๖๒ e-mail : vitt_o๕@hotmail.com

๑. ความเป็นมาและความสำคัญ

ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับสถานศึกษา หมู่บ้าน และชุมชน ได้สัมผัสกับปัญหาที่เกิดจากการขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม พบว่าบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นต้นแบบสำคัญในการหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้มีคุณค่านั้น ยังมีพฤติกรรมปฏิบัติตนตามจริยธรรมขั้นพื้นฐาน คือ การรักษาศีล ๕ ยังไม่เป็นที่พึงประสงค์ดังจะเห็นได้จากข่าวที่ปรากฏตามที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งล้วนเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติหน้าที่สอน ขาดการทุ่มเทในการอบรมสั่งสอนนักเรียน คุณภาพการศึกษาของนักเรียนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ จึงเห็นว่าสิ่งที่กำลังเผชิญภาวะดังกล่าวนี้เป็นโอกาสเหมาะที่จะเสริมสร้างคุณภาพชีวิตบุคลากรทางการศึกษาด้วยการรักษาศีล ๕ อันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชนของชาติให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สอดคล้องกับปรัชญาของการศึกษาไทยว่า ดี เก่ง และมีสุข สืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๒. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๓. เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

๓. ผลการวิจัย

๑) สภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สภาพการทำงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความปรองดองสมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง ประคบอาชีพอิสระ มีศีลธรรม มีสามัคคีธรรม และวัฒนธรรมที่ดี มีการเสริมสร้างความเข้าใจที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ส่งผลให้มีสุขภาพอนามัยดี ทำให้มีความสุขและเกิดสันติสุข และมีข้อเสนอแนะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ คือ ควรส่งเสริมให้เกิดความเมตตากรุณาในจิตใจ ควรจัดกิจกรรมสร้างสันติสุขในหน่วยงาน ส่งเสริมให้ทำบุญให้ทานหรือการไถ่ชีวิตสัตว์ ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการประหยัด ควรมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง

ควรระมัดระวังเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ในการปฏิบัติหน้าที่ ควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันควร แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำ จัดกิจกรรมลดอบายมุข

๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มี ๔ รูปแบบคือ

- ๒.๑) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านกาย มี ๒๓ ตัวชี้วัด
- ๒.๒) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านจิตใจ มี ๑๙ ตัวชี้วัด
- ๒.๓) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสังคม มี ๑๘ ตัวชี้วัด
- ๒.๔) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักศีล ๕ ด้านสิ่งแวดล้อม มี ๑๗ ตัวชี้วัด

๓) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล ๕ ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ใน ระดับมาก

๔. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๔.๑ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

๔.๒ การใช้ประโยชน์ด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนา

๕. การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mcukk.ac.th/> ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ประวัติคณะวิจัย

ประวัตินักวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ผศ.ดร.วิทยา ทองดี

๒. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน :

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

๔. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

โทร. ๐๘๑-๕๙๒๘๘๖๒ e-mail : vitt_๐๕@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

ปีที่จบ	ระดับ	อักษรย่อ ปริญญา	สาขาวิชา	ชื่อสถาบัน	ประ เทศ
๒๕๑๘	น.ธ.เอก		แผนกธรรม	กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ	ไทย
๒๕๒๑	ป.ธ.๓		แผนกบาลี	กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ	ไทย
๒๕๒๗		พกศ.	วิชาชีพรู	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	ไทย
๒๕๒๙		พม.	วิชาการศึกษา	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	ไทย
๒๕๓๒	ปริญญาตรี	พธ.บ.	การสอนสังคมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย	ไทย
๒๕๓๗	ปริญญาตรี	ศษ.บ.	ประณมศึกษา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิ ราช	ไทย
๒๕๔๖	ปริญญาโท	ศษ.ม.	เทคโนโลยีการศึกษา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ไทย
๒๕๕๓	ปริญญาเอก	Ph.D.	Soc. Sc. (เน้นการ บริหารการศึกษา)	Magadh University	India

๖. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิมหาบัณฑิต) ระบุสาขาวิชาการ

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

๗.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย

พ.ศ. ๒๕๕๐ วิจัยในชั้นเรียน เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาความรู้ของนิสิตชั้นปีที่ ๒ ที่ศึกษารายวิชามนุษยกับสังคม ภาคการศึกษาที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๕๕๒ วิจัยในชั้นเรียน เรื่อง เจตคติต่อการศึกษาลัทธิพุทธศาสนาของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัด ศาสตราจารย์ นิสิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ชั้นปีที่ ๒-๓ ภาคการศึกษา ที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๒

พ.ศ. ๒๕๕๕ วิจัยในชั้นเรียน เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ของนิสิต ที่ศึกษารายวิชาการใช้ภาษาไทยสำหรับครูชั้นปีที่ ๓

พ.ศ. ๒๕๕๔ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจแก่ของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. ๒๕๕๗ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

๗.๒ ร่วมวิจัย

พ.ศ. ๒๕๔๘ วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติศาสนกิจของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. ๒๕๔๙ วิจัยเรื่อง ๒๐ ปี: ภาพลักษณ์วิทยาเขตขอนแก่นในทัศนะของคณะสงฆ์ภาค ๙

พ.ศ. ๒๕๕๐ วิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๗.๓ งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

พ.ศ. ๒๕๕๘ วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประวัตินักวิจัย

๑. รายละเอียดทั่วไป

ชื่อ ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล
ตำแหน่ง อาจารย์ เลขที่
สังกัด วิทยาลัยสงฆ์ ขอนแก่น

๒. ประวัติการศึกษา

๒.๑ คุณวุฒิทางธรรม เปรียญธรรม ๕ ประโยค นักธรรมชั้นเอก

๒.๒ คุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (เรียงจากวุฒิสูงสุดตามลำดับ)

คุณวุฒิ	ชื่อสถานศึกษา	ปีที่สำเร็จการศึกษา
Ph.D.(Social Science for Political Science)	Magadh University India	๒๕๕๒
ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	๒๕๕๒
ศศ.ม.(สังคมศาสตร์เพื่อการ พัฒนา)	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	๒๕๔๔
พร.บ.(การสอนสังคมศึกษา)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๔๒

๓. ผลงานทางวิชาการ ตำรา

สุรพล พรหมกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๔.

สุรพล พรหมกุล, การเมืองการปกครองไทยในอดีต ปัจจุบันและอนาคต, ขอนแก่น : ผลิตผลการพิมพ์, ๒๕๕๑.

สุรพล พรหมกุล, สังคมวิทยาเบื้องต้น, เลย : รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์, ๒๕๕๐.

สุรพล พรหมกุล, ความคิดทางการเมืองแนวสังคมนิยม, ขอนแก่น : ผลิตผลการพิมพ์, ๒๕๕๒.

๔. งานวิจัย

๔.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย

สุรพล พรหมกุล, การศึกษาสภาพการดำเนินงานศิลปวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่จังหวัดเลย, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๔. (ทุนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย)

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔. (ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สุรพล พรหมกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. (ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สุรพล พรหมกุล, พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒๕๕๗ : กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น ๒๕๕๗, รายงานการวิจัย, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การสร้างสันติสุขในชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณีบุญหลวงจังหวัดเลย, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๘, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการวิจัย, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

สุรพล พรหมกุล, การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. รายงานการวิจัย, ๒๕๖๐, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

๔.๒ ร่วมวิจัย

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดเลย, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านสองฝั่งโขง, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการให้บริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒. (ทุนสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

สุรพล พรหมกุล, การประเมินผลการดำเนินงานโครงการการบริหารจัดการสำหรับผู้นำชุมชนในมิติพุทธและวิทยาการสมัยใหม่, รายงานการวิจัย, ๒๕๕๘, (ทุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

๔.๓ การวิจัยในชั้นเรียน

สุรพล พรหมกุล, ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาสัมมนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนิสิตพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๔ ในรูปแบบวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม, ๒๕๕๘.

๕. ผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์

สุรพล พรหมกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ ขอนแก่น, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๙ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๖.

สุรพล พรหมกุล, การหาเสียง : กระบวนการที่มาพร้อมกับการเลือกตั้ง, ประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๘. วารสารวิชาการธรรม ทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๗

สุรพล พรหมกุล และสัญญา เคนาภูมิ, พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : กรณีศึกษาจังหวัด ขอนแก่น ๒๕๕๗, ประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ขอนแก่น : คลังน่านาวิทยา, ๒๓-๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๗.

สุรพล พรหมกุล, ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาสัมมนาภาวะผู้นำทางการเมืองของนิสิตพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ ๔ ในรูปแบบวิธีการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม, วารสารวิชาการธรรม ทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๗-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

สุรพล พรหมกุล, การสร้างสันติสุขในชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาประเพณีบุญหลวงจังหวัด เลย, ประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๖ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๑๗-๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๘.

สุรพล พรหมกุล, การประเมินการดำเนินงานตามโครงการการบริหารจัดการสำหรับผู้นำชุมชนในมิติพุทธและ วิทยาการสมัยใหม่, รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยราช ภัฏกำแพงเพชร, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. วารสารการบริหาร ท้องถิ่น, ฉบับที่ ๑, มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑.

สุรพล พรหมกุล, การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๙ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม ปี ที่ ๔ ฉบับที่ ๒, กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐.

สุรพล พรหมกุล, รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวง ตำบลบัวเงิน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น, วารสารการบริหาร ท้องถิ่น ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑, มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๑.